

Seaska, kontrako haizeei aurre eginez gora doan hezkuntza eredua

ARGIA

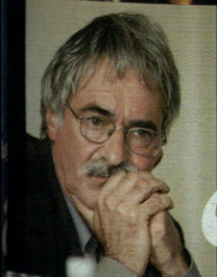
2005eko maiatzaren 1a | LXVIII. urtea | 1.990 zenbakia | 3,30 euro

Katalana: 7 milioi hiztuneko
hizkuntza ez hain txikiaren egoera

larrun 86

“ Ramon Zallo, hauteskunderen ondorengo azterketa:
Ez dut uste alderdien arteko mahaia osatuko denik ”

INFORMAZIOA

Erremintak

Ingeniaritza linguistikoan dugun ikerketa + garapena oinarritzko erremintak sortzen eta hobetzen dihardu. O KAPSULA deituriko sistema teknologikoan biltzen dira:

- Analizatzaile morfologikoa
- Euskararako lematizatzailea
- Espainolerako lematizatzailea
- Kwin: MS Word artxiboetako bilatzailea
- Testu alineatuak ikusteko prototipoa
- Itzulpenak baieztatzeko prototipoa
- Konkordantziak ikusteko prototipoa
- Batua/bizkaiera itzulpen laguntzailea

Ikerketa

- SARETEK, Zientzia, Teknologia eta Berrikuntzaren Euskal Sarean integratuta gaude.
- Oinarritzko ikerketako proiektuak egiten ditugu Eusko Jaurlaritzaren Zientzia eta Teknologia Plangintzetan (SAIOTEK). Adibide gisa:
  - Lengoaia naturalaren prozesamendua
  - Lengoaia naturalaren prozesamendua informazioaren gestioari aplikatuz
  - Lengoaia naturalaren prozesamendua ezagutzaren gestioari aplikatuz
- Ikerketa aplikatua egiten dugu Eusko Jaurlaritzaren Zientzia eta Teknologia Plangintzetan (INTEK). Adibidez:
  - Itzulpen-laguntzaileak hizkuntza tekniketan oinarrituz
  - Itzulpen laguntzaileak itzulpen-memorietan oinarrituz

Soluzioak

Web/CD-ROM/papera formatuetan soluzioak ondoko alorretan

- Berriak eta agendak
- Aldizkari eta egunkariak
- Liburutegi eta dokumentazio-zentroak
- Formazio eta autoformazioa
- Jolas interaktiboak
- Denda birtualak
- Bezeroentzako gune pribatuak
- Komunikazio korporatiboa

N UNIBERTSOA

Adur SOFTWARE PRODUCTIONS

arako taldeak
reminta hauek
en batzuk:

Adur Software Productions, S. Koop (ASP)

Industrialdea 1, 20160 Lasarte-Oria

Tel: 943.37.18.49

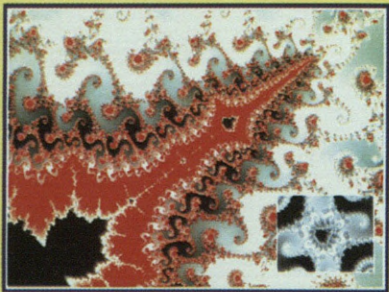
e-mail: adur@adur.com

orbitzuak

olkularitza
zarritako soluzioen
uneraketa jarraia
omunikazio zuzena
perientzia

MATEMATIKARI BURUZKO GOGOETAK

MINTZAIRAREN MIRARIA

MATEMATIKARI BURUZKO GOGOETAK

Zenbakien misterioak eta bitxitasunak agertzen dira liburu ernagarri honetan. Giza arrazonamendutik kanpo grekoek sortutako zenbaki irrazionalak agertuko dira lehen Partenoian, Velazquez-en pintura edo Le Corbusier arkitekturan, bertan izan zuten jokabidea aztertuz. Eta zer esanik zenbaki lehenei buruz, formazio legerik betetzen ez dutenak eta mezu sekretuak bidaltzeko erabiliak izan direnak?

Alde filosofiko ere badugu matematikaren eraginkortasuna aztertzerakoan. Non daude matematikak: Naturan edo ikertzaileen garunean? Kurt Gödel, Roger Penrose, Martin Gardner, Albert Einstein eta John Barrow-ek beren iritizak emango dizkigute. Eugene Wigner, René Thom, Herman Weyl, edo Gilbertek misterio horri ere erantzun zorrotzak aurkituko dituzte.

Azkenik, Matematika japoniarraren berezitasunak aztertuko dira, Srinivasa Ramanujan-en indiar matematikaren gogamen magikoa eta geometria fraktalen azpian dagoen unibertso birtuala disfrutatzen gai erakargarriak esku izango dituzu irakurle. Magia eta euskara loturik matematikaren bidez.

GAIK

ARGITALDARIA

MINTZAIRAREN MIRARIA

Xabier Monasteriok, liburu eder eta erraz honetan, hizkuntzalaritzaren bideetan barrera bideratuko gaitu. Mintzairaren sorrera animalia eta gizakumearen garunaren eboluzioan ikertzen du, gero zeinuaren zientzia (semiotika) sartzeko, Saussure hizkuntzalaria bereziki aipatuz.

Mintzaira jakiteko zer den, beste batzuren artean, Noam Chomsky izango dugu gidarirekin eta mintzairaren ezaugarriak aztertuko dira. Ahozketasuna, lerroketasuna, iraungitasuna, bitasuna, ... eta mintzairaren osagai diren fonetika, fonologia, morfologia eta joskerak ere izango dute tokia.

Hizkuntza aniztasuna ere aztergai dugu eta egungo globalizazioaren ondorioz duen galtzeko arriskia aztertzen da. Hizkuntza-kulturak, eta etnolinguistikaren ekarpenak ere badute bere tokia eta Mitxelena-ren artikulu bat bereziki aztertzen da zati horretan. Euskararen mundu-ikuskerak lexikoan eta morfologian zati ederra bezain interesgarria dute, eta bukatzeko jende eta herri eskubideak aipatzen dira gure euskararen estatuzko jabe gaitzen eta defenda dezagun. Liburu bilakatu

Jadanik salgai zure liburudendan!!!

Tel. / Faxe 943 47 13 04 • jiak@facilnet.es

asteko gaia

- **Txina, munduko lantegi eta merkatua.** 6
DANIEL UDALAITZ

pertsonaia

- **Joseba Intxausti: "Mirari bat da garai batetik hona Euskal Herrian gertatu dena".** 14
MIEL A. ELUSTONDO

gaiak

- **Herri Urrats 2005: Euskararen oasia Iparraldean.** 20
AINHOA LENDINEZ

iritziaren leihoa

- **Gora Pro Nobis: ASISKO URMENTA** 25

- **Aingeruaren sexua.** 26
XIPRI ARBELBIDE

- **Zerotik...? XABIER AIERDI** 27

- **Luparekin: Suspentsoa liberalismoari.** 28
TXOLI MATEOS

- **Txandan: Berlin.** JOXERRA GARZIA 29

- **Hiruko txikian: Debateak.** 29
JOXE MARI OSTOLAZA

- **Baigorriko zubiaren bi aldeak.** 30
GARI BERSALUZE

erdiko kaiera

- **Jexux Mari Olaizola Txilikur: "Niretzat idaztea asmatzea da, besteentzat atsegina izatea".** 31
MIKEL ASURMENDI

- **Ezpalak: KATIXA GARATE** 36

- **Argitalpenak: Anjel Lertxundiri galdezka.** 38
PILAR IPARRAGIRRE

- **Denbora-pasak** 40

- **Ihesi: Atxulondoko errekan burdinola bila.** 42
ASIER AGIRRESAROBÉ / MUSKILDA TELLABIDE

- **Makina bat kontu.** JABIER AGIRRE, JAKOBA ERREKONDO, JOXERRA AIZPURUA 46

termometroa

- **Ramon Zallo: "Ez dut uste alderdien arteko mahaia osatuko denik".** 49
MIKEL ASURMENDI

- **Dominica Daguerre: "Iparraldeko LABen bidea neketsua izan da baina emankorra".** 51
DANIEL UDALAITZ

- **Net Hurbil: Garraioaren ezkutuko zorrak herritarren bizkar.** PELLO ZUBIRIA 54

- **Bero-beroan** 56

azkena

- **Emaitzetan irakurri dut.** MIKEL IRIZAR 58

Txina: munduko lantegia

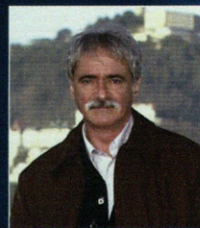

Munduko ekonomia garrantzitsuenek %2ko hazkundera duten bitartean, Asiako koloso txinatarrak %9koa du. Txina munduaren lantegi eta merkatu bihurtu da. Eta diotenez, bere

hazkundera berdina jarraituko du 2050. urtera arte. Txinan ezarri dira dagoeneko munduko multinazional garrantzitsuenak bertako eskulanaz baliatuz. Euskal Herriko enpresa ugari ere han ezarri dira eta urte honen amaierarako berrogei enpresa inguru izango dira bertan. Joan den otsailetik Shangain dago Txinak duen lehen Euskal Etxea. 6

Ramon Zallo

"EAJren bi arimak kontrajarri litezke berriz ere"

Ramon Zalloren iritziz, azken hauteskundeek are gehiago zabaldu dute trantsizio zelaia. Euskal arazoaren konponbidean EAJren jokoa funtsezkoa da. Jokoa asmatu ezean alderdi jeltzalearen bi arimak kontrajarri litezke berriz ere. Jeltzaleak ez dira jokalaririk bakarrik, alabaina. 49

HERRI URRATS

Euskararen oasia Iparraldean

Urtero bezala Senpereko Lakuan maiatzaren 8an ospatuko da Iparraldeko ikastolen festa. Aurten helburu bikoitza du: Garazi eta Ziburuko ikastolak eraikitzeke dirua biltzea. Zita aitzakia hartuta Seaskaren egoeraz mintzatu gara Mixel Etxeberri Seaskako lehendakariordearekin. 20

Luparekin

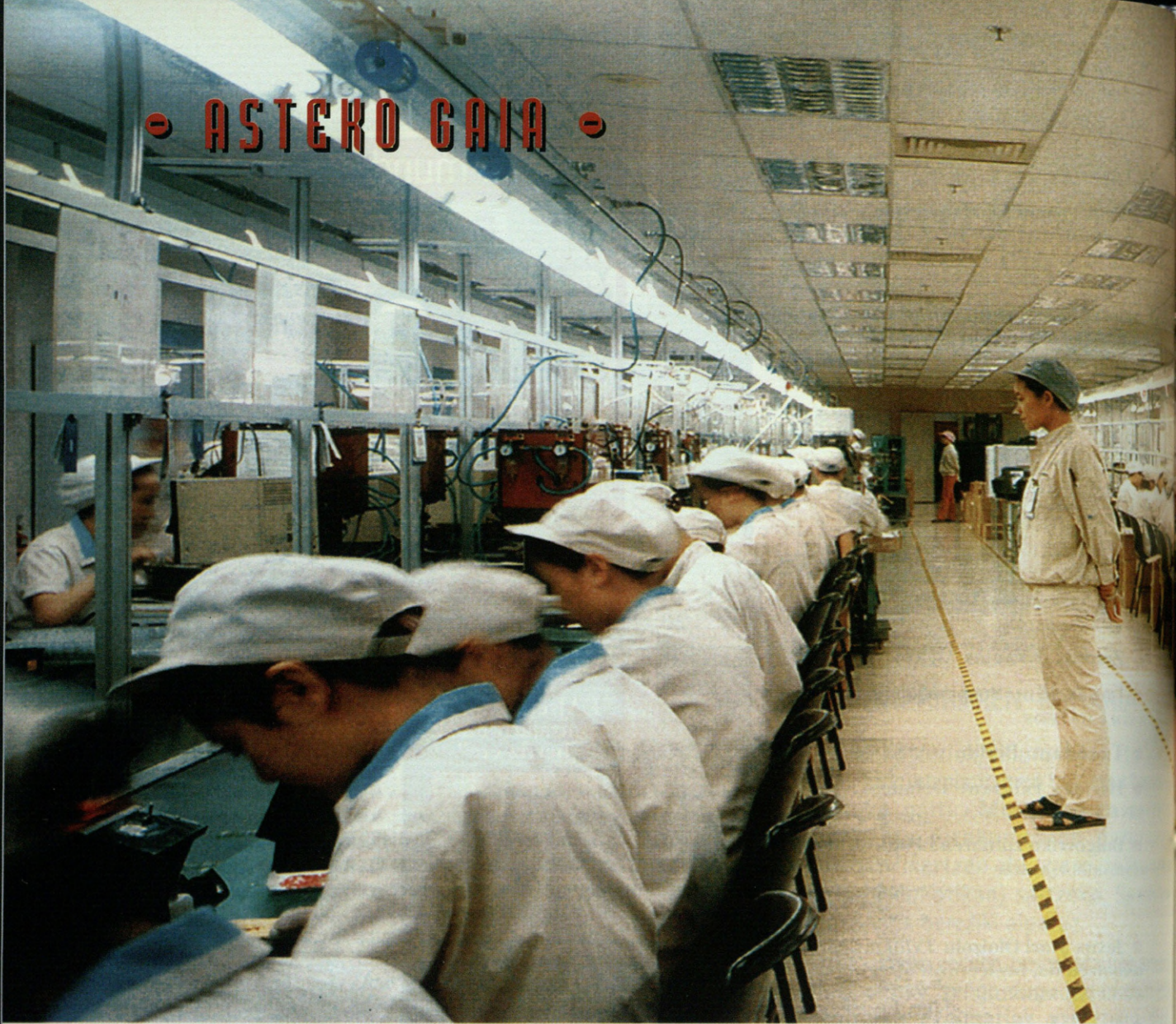
Txoli Mateos

28

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendaritzaren albokoa: Pello Zubiria. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Produktzioa: Berdaitz Goia. Erredakzioa: Mikel Asurmendi, Estitxu Elizagirre, Katixa Garate, Nagore Irazustabarrena, Onintza Irureta, Izaskun Jauregi. Argazkilaria: Dani Blanco. Sustapena: Kike Amonariz. Argitalpenak: Bego Zuza. Bezeroen harrera: Olatz Korta. Publizitatea: Iñigo Txintxurreta, Aloña Sorluze. Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loiarde. HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxak: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Uruña. Tel: 559 476000. Faxa: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. POSTA ELEKTRO- NIKOA. Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza. Hego Euskal Herria: 123 euro. Ipar Euskal Herria: 149 euro. Espainia: 123 euro. Beste atzerriak: 157 euro. Airez: 245 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagaña Taldeko partaidea da.

Azala: Antza.

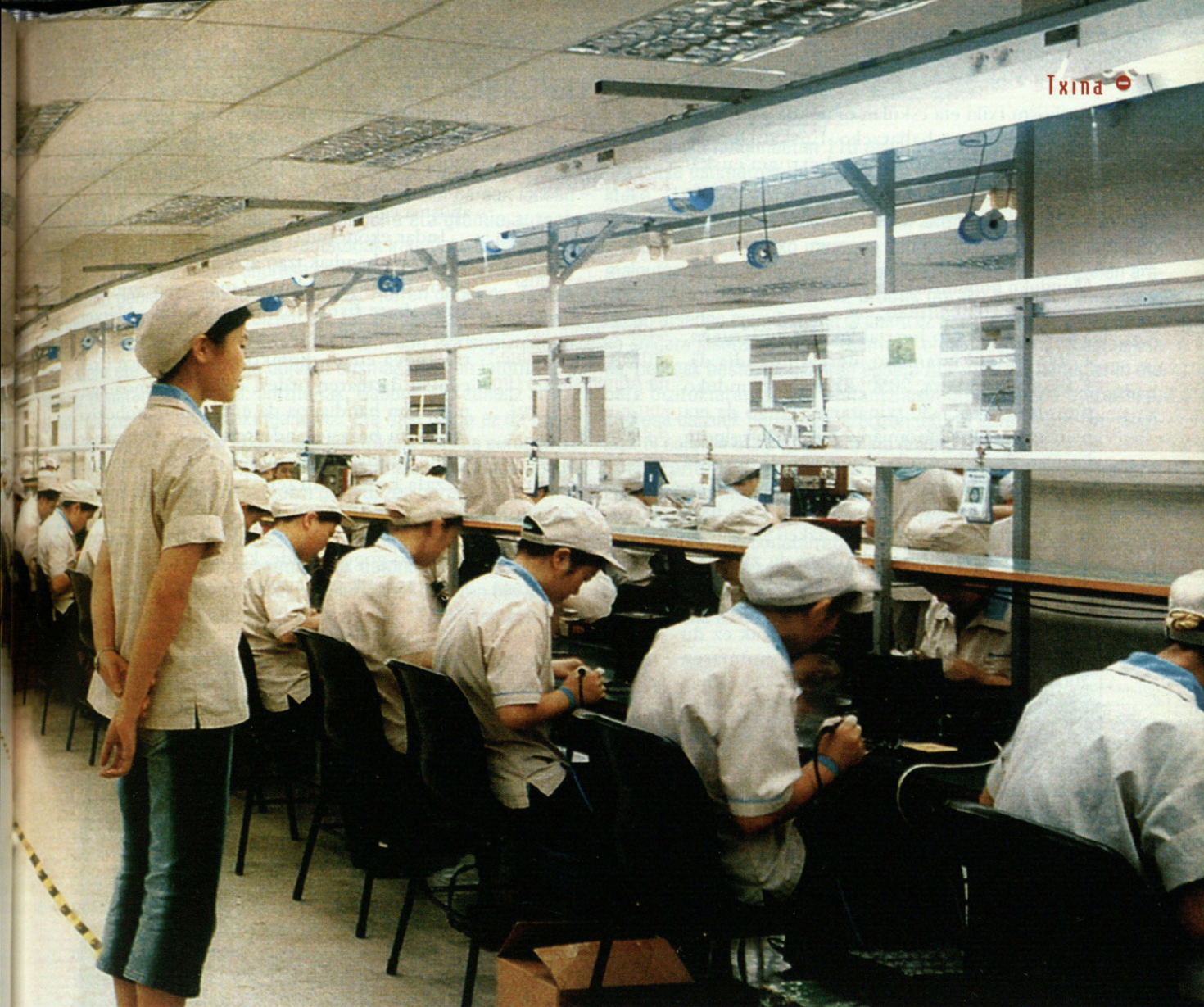

Txina 1.300 milioi biztanlerekin Munduko Merkataritza Antolakundean (MMA) sartzea, besteak beste, lagungarri suertatzen ari da munduko ekonomia indarberritzeko. Txina munduaren lantegi eta merkatu bihurtu da. Mendebaldeko ekonomiek eta munduko garrantzitsuenek %2ko hazkundea baino ez dute urtero, Asiako koloso txinatarrek %9ko hazkundea duen bitartean. Gainera, adituen iritziz, hazkundea antzekoa izango da 2020 edo 2050. urtera arte. Munduko multinazional garrantzitsuenak dagoeneko bertan ezarri dira, munduko lantegi eta merkatuaren eskulanaz baliatuz, izan ere, gaur egun askoz merkeagoa baita. Euskal Herriak ere ezagun du fenomenoak, urte honen bukaerarako berrogei euskal enpresa inguru bertan jarriko baitira. 2005eko ekitaldian zehar, beste hamar enpresa iritsiko dira Txinara, gaur egun Shangain dagoen Juan Ignacio Motiloak, Industri Sustapen eta Eraldaketarako Baltzuko (SPRI) Txinako euskal ordezkariaren zuzendariak ARGIAri ziurtatu dionez.

DANIEL UDALAITZ

munduko lantegi

“AI AMA, EDERRA DATORKIGU” esan zuen Ertamerikako ordezkari batek Txinak MMA n sartu behar zuela jakin zuenean. Eta hala da, ederra dator. Izan ere, Txinak munduko merkatu kapitalista inbaditu du MMA ren klubean sartu ondoren eta bozkario beste beldur sorrarazten ari da. Bozkarioa multinazional

eta enpresa-korporazio handien artean; beldurra herrialde txiroetan, euren enpresak moka du gustagarria izan daitezkeelako koloso asiarrentzat. Eta datuek argi islatzen dute errealitatea. Txina dagoeneko munduko lantegi eta merkatu bihurtu da: munduko multinazional indartsuenak jadanik bertan ezarri dira

Txina

gi eta merkatua

lan-kostu txiki eta eskulan oraingoz eskurakoi eta diziplinatuez baliatzeko. Euskal Herriak ere ezagun du fenomeno, berrogei euskal enpresa dagoeneko bertan jarri baitira, erreportaje honen bigarren atalean ikus daitekeen bezala.

Munduko populazioaren %20 txinatarra izango da 2050. urtean

Txina, planetako herrialderik populatuena, 1.300 milioi biztanleko merkatu handia da. Kalkuluen arabera, 2050. urterako munduko populazioaren %20 txinatarra izango da eta planeta osoko ekonomiaren %40 kontrolpean izango du. Planetako bigarren ekonomia indartsuena da, estatubatuarraren atzetik. Txinako barne-produktu gordinak (BPG) hazkunde etengabea daramatza azken 20 urteak. Azken urteetan, honakoa izan da zehazki: 1995ean %10,5; 1998an %7,8; 1999an %7,1; 2000an %8; eta 2001ean %7,3. Artean, Ameriketako Estatu Batuetako hazkundeak ez du %2a ere gaindituko. Txinako ekonomiaren 2004ko hazkundea %9,1ekoa izan zen, alegia, Nazioarteko Moneta Funtsak (NMF) munduko herrialde guztientzat aurreikusitako %2,8ren hirukoitza. Txinako barne-produktu gordina (BPG) 1,23 bilioi euro edo dolarrekoa da, %7ko igoera iragartzen zuten aurreikuspen ofizialak gaindituz, 2001ean %7,3ko hazkunde izan arren. Gaur egungo lan-indar txinatarrek 900 milioi pertsona inguru biltzen ditu.

Txinako inbertsio-bolumena %37 hazi zen eta txinatarrek %38 gehiago aurreztu zuten. Txina munduko zortzigarren ekonomia indartsuena da BPGaren arabera, per capita errentaren arabera 140.a izanagatik. 2000. urtean munduko zazpigarren herrialdea izan zen esportazioaren sailkapenean eta zortzigarrena inportazioarenean. Hor-taz, ez da arraroa halako krisialdi egoeran planeta osoa Txinaren inbidiatan egotea. Ondorioz, txi-

Kalkuluen arabera, 2050. urterako munduko populazioaren %20 txinatarra izango da eta munduko ekonomiaren %40 izango du kontrolpean

natarren ekonomia eta 1.300 milioi biztanleko botere kontsumitzaile indartsua oso lagungarria izan liteke munduko ekonomia indarberritzeko. Bayer farmazia enpresak bezala, beste hainbat enpresak bere historiako inbertsiorik handiena Txinan egitea erabaki du.

XXI. mendea horia izango da

Analista guztien arabera, XXI. mendea Txinaren mendea izango da. Eta Ameriketako Estatu

EB, Txinaren merkataritza kide nagusia

Europako Batasuna (EB) Txinaren merkataritza-kide nagusi gisa definitu liteke, Xinhua agentziak argitaratutako Aduana Administrazio Orokorren azken datuen arabera.

2004ko urtarilla eta azaroa bitartean, bi ekonomien arteko merkataritza alde bikoak 159.300 milioi dolar eskuratu zituen, hau da, %34,7ko hazkunde 2003. urteko aldi berdinariko dago-kionez: Txinak Europako Batasunari egin-dako salmentetan 95.870 milioi dolar irabazi zituen eta EBak 63.421 milioi esportatu zizkion Asiako erraldoiari. Txinarekin hartu-emanak dituzten Europako herrialde merkatarien artean Alemania da buru; ondoren Holanda, Erresuma Batua, Frantziar Estatu eta Italia ageri dira.

Espainiako Estatu sailkapenaren zazpigarren postuan dago: 4.843 milioi dolarreko inportazioak -%41,4ko igoera- eta 1.620 milioi esportazioak 2004ko urtarilla eta azaroa bitartean -%29ko igoera-. Era berean, Europako Batasuna Txinako inbertsio atzeritarren laugarren iturria da, Hong Kong, AEB eta Japoniaren atzetik. Transferentzia teknologikoan, ordea, EB da nagusi.

Batuei aurre egin ahal izango die. Garapen txinatarrek izen eta abizenak dauzka: Deng Xiaoping. 1978an boterera iritsi zenean, herrialdearen garapen eta modernizazioaren aldeko apustua egin zuen.

Indar ekonomiko guztietan bezala, pobrezia-poltsa handiak izan arren -120 milioi pertsona bizi dira pobrezia-marraren azpitik-, Txina bere fisionomia eta ohiturak aldatzen joan da, kronikek diotenaren arabera bizikletak bidea eman diolako autoari, Coca Cola edaten da tearen ordeaz, eta kontsumoa egunez egun handiagoa da eta kalitate hobekoa. Analista batzuek adierazi dutenez, akaso gehiegikeriaz, txinatarrek mendealdekoek bezala kontsumitzen dute dagoeneko eta horrek bihurtzen du Txina erakargarri. Horren ondorioz, multinazionalak Txinan sartzeko gogoz daude, koloso asiarra MMAn sartu zenetik ez baitute horretarako trabarik izango.

Asiako azken krisialdiak ez du izan eragin handirik Txinan. 1998an, esaterako, krisialdi asiarraren goraldian, ekonomia txinatarra %7,8 igo zen, inguruko gainontzeko herrialdeen batz bestekoak %0,2a ozta-ozta gainditzeko bitartean. Are gehiago. Berau izan zen herrialde bakarra moneta, yuana, bere horretan mantentzea lortu zuena, devaluaziorik gabe. Horrek guztiak nazioarteko kapitalismoaren konfiantza bereganatu du. Ordutik Txina munduko inbertsio zuzenaren bigarren jomuga garrantzitsua izan da, Ameriketako Estatu Batuen ondoren. Laurogeita hamarrek hamarkadan garapen bideko herrialdeen inbertsio zuzenaren %40 jaso zuen. Multinazionalen inbertsioak 200.000 milioi dolarren muga gainditzen du. Parterik handiena Ipar Amerikari dagokio, Espainiako Estatu parte txiki-txiki bat baino ez baita koloso txinatarrean egindako inbertsio internazionalen.

Hurrengo Joko Olinpikoak Txinan ospatu-ko dira 2008an eta tranpolin itzela izango dira Txinako ekonomiarentzat. Txinarentzako erakuslehorik onena izango da, inbertsiogileentzako aukera paregabea izateaz gain. Munduko kirol-gertakizun hau dela-eta, espero diren inbertsioak ikaragarri handiak dira. 3.700 milioi dolar erabiliko dituzte autopistak eraiki eta metro-sarea indartzeko. Bestalde, 12.500 milioi dolar inbertituko dituzte hiriko kutsadura ekidin edo gutxienez arintzeko.

Kontrapartida txinatarrek

Hamabost urteko negoziazio luzeen ondoren, Txina MMAn sartzeko langile txinatarrek jasan beharreko kontrapartida batzuk dakartza, MMAn eskakizun kapitalistak asetzeko. Gauzak horrela, Txinak %8,5eko jaitiera aplikatu dio nekazaritzarako aurrekontuari, garapen bidean dauden herrialdeen %10eko mugaren azpitik.

Eskulan merkea

Txina esportazioari begira lanean ari den makina erraldoi bihurtu da. Herrialde izugarri honetan zehar –izan ere, zeharkatzeko bost ordu baino gehiago behar baitira hegazkinez–, aldi berean lanean diharduten milioika langileko industriagune eta gremio-auzoak sortu dira. Eredu kapitalistarako trantsizioak iraundako bi hamarkadetan tokian tokiko milaka enpresa sortu dira, euren produkzioaren %60 baino gehiago esportatzen dutenak. Horren ondorioz, Txinak munduko jostailuen %75 ekoizten du, telebisten %29, ikuzgailuen %24, sakelako telefonoen %20, bizikleten %30 eta supiztekoen %70. Gero eta arruntagoa da objektu susmagaitzenen jatorria ere lantegi txinatarretan izatea: ontziteriak, Gabonetako zuhaitz artifizialak, galtzerdiak, DVD irakurgailuak... Eta hasi baino ez da egin, "made in China" auto zein etxetresna elektrikoak paisaia europarraren parte izango baitira etorkizun hurbil-hurbilean, lehenago Japonia edo Hego Koreako produktuekin gertatu zen bezala.

Zein izan da Txina munduko lantegi eta merkatu bihurtzeko gakoa? Zalantzarik gabe, eskulan merke mugagabea. Eskulanaren parte handi bat nekazaritza-eremuetatik datorkio. Gogoratu beharra dago Txinako eremu horietan populazioaren bi heren bizi direla eta per capita errenta hilean 20 eurokoa dela. Gutxi gorabehera,

Txina osoko hiriguneetan 110 milioi nekazari migratzailek lan egin duela estimatzen da. Hortaz, eskulan merke eta arina erraz lor liteke... lan-baldintza eta soldata eskasen aurkako protesta-mugimendu batzuk antzematen hasi diren arren.

Janaldiaren legezko iraupena asteko 40 ordukoa da, nahiz eta malgutasun handiz aplikatzen den produkzioaren beharrianen arabera. Ohikoa da egunean 12 ordutik gorako lanaldiak aurkitzea, hilean atsedeen egun bat edo bi baino ez dituztenak, 60 euro inguruko soldata jasotzeko hileroko. Oporraldi ordaindua 5-15 lanegunekoa da, besteak beste, langilearen egoera zibilaren, eta lantegiaren eta bere bizitokiaren arteko distantziaren arabera alda baitaiteke. Enpresa batzuek barrakoiak ezartzen dituzte euren inguruan, langileek bi euroren truke gaizki bizi eta andetan lo egin dezaten.

Noiz arte izango da merkea eta eskurakoa eskulan txinatarra, erraldoi asiarraren benetako balio erantsia izaki? Begirale batzuen arabera, hain ezberdina da lehengo nekazaritza-eremuetako eta gaur egungo hiri txinatarretako bizimodua, zaila izango baita pertsona langileen jokabidea aldatzea. Alde horretatik, gogoan dute lan-baldintza eskasei eta soldata urrirei uko egin eta nekazaritza-girora itzulita ez dutela hilean 9,3 euro baino gehiago irabaziko.

Ameriketako Estatu Batuetako estimazioen arabera, Txinako hamar milioi laborarik lana gallezakete negoziatzaile txinatarrek MMAn sartzeko adostu dituzten baldintzen ondorioz. Laborariek gain, automobilgintzaren sektoreko langileek ere fakturaren zati bat ordaindu beharko dute. Alde horretatik, kalkuluen arabera sektoreko hamar milioi enplegatuk lana galduko dute Txina MMAn sartzearen. Txinak espero du hemendik urte batzuetara kanpoko inbertsioek lurralde asiarrera erakarriko dituzten enpresa berriek langile horiek xurgatuko dituztela.

MMAn klubean ondorio guztiekin sartzeko,

Txinak nazioarteko arauetara moldatu beharko du. Muga-zergeek behera egingo dute %15-17 bitartean eta finantza-sistema gutxika-gutxika kanpora zabalduko da. Eraldaketa, aldiz, ez da erraza izango. Analisten arabera, erronkarik handiena Txinako Gobernuarena izango da, 1.000 agiri legal baino gehiago aztertu edo aldatu beharko direlako MMAko arauetara egokitzeko. Nazio-biltzar herrikoiak, edo bestela Txinako Legebiltzarra deituko genukeenak, 2001ean Txina MMAn sartzearen aldeko iritzia berretsi zuen. Ordezkaritza txinatarrek akordioa 2001eko abenduaren 11n sinatu zuten. ■

MCC taldea Txinako e

MCC TALDEA DA Txinako euskal presentzia industrialaren burua. 1994an ezarri zen lehenengoz bertan luxuzko autobusak ekoizteko 350 langileko lantegi batekin (Tianjing Irizar Coaxh, Manufaturing Co. Ltd.). 2008rako MCC taldeak hamabi lantegi gehiago ireki nahi ditu Txinan. Hala izanez gero, aipatutako urtean MCC taldeak 18 lantegi izango ditu munduko bazter horretan. MCC taldeko lantegi txinatarrek 27,5 milioi euro fakturatu zituzten 2003an eta 1.150 langile zituzten guztira. Irizarrenaz gain, MCC taldeak Txinan dituen sei lantegiak honakoak dira: soinketarako aparailuen ekoizpena Shangain (1997) 243 langilerekin; presio-eltzeen ekoizpena Shangain (2002) 300 langilerekin; kanpin-denden ekoizpena Ningbo-n eta Quzhou-n (2002) 140 eta 350 langilerekin, hurrenez hurren; gasa darabilten etxeko tresna elektrikoentzako segurtasun-sistemen ekoizpena Ningbon (2002) 50 langilerekin.

MCC taldearen sare txinatarra hainbat hiritako salmenta-bulegoek osatzen dute: Danobat (makineria) Copreci (etxeko tresna elektri-

koentzako osagarriak) Fagor Arrasate (prentsak), Fagor Automation, Fagor Etxeko Tresna Elektrikoak eta Fagor Industrial (taldeen-tzako sukaldeak). Era berean, beste kooperatiba batzuen erosketa-bulegoak ditu Shangayn, Censen-en eta Hong Kong-en -azken honetako bulegoa Eroski hipermerkatuena da-.

Industri Sustapen eta Eraldaketarako Bal-tzua (SPRI) da eta izan da Txinan euskal industriaren presentzia gero eta handiagoa izateko lanean diharduen erakundea. Gaur egun 33 euskal sozietate biltzen dira Txinan, nahiz eta oraingoz bederatzik baino ez dituz-

Txinan presentzia nabarmenena

duten sektore euskaldunak

honakoak dira: automozioa,

makineria, etxeko tresna

elektrikoak, altzairu bereziak, tresna

elektronikoak...

eskala presentziaren buru

ten ekoizpen-lantegiak. Gehien-gehien jatorria MCC talde euskalduna da: Irizar, Fagor, Orbea, Orkil, Poyam... 1998. urtetik, aldiz, Inkoa talde euskalduna ere Txinara heldu da. Nekazaritzaren garapenean espezializatutako ingeniari-tza eta aholkularitza enpresak Txinako negutegiak Internet bidez zuzentzen ditu. Enpresa euskaldun honen agerpena Txinan oso garrantzitsua izan da, izan ere, taldearen aurtengo fakturazioaren %70 lurralde asiarran abian jarritako proiektuek osatuko baitute.

Urtea amaitu baino lehen, beste hamar enpresa euskaldunen ekoizpen-lantegiak iritsiko dira Txinaraino. Horren ondorioz, hamalau enpresaren ekoizpen-lan-

elektronikoak eta taldeentzako ondasunak. Oraindik Txinan instalaziorik ez duten baina lehenbailehen izateko lanean diharduten enpresa euskaldunen artean Gamesa eta Cie

Automotive ageri dira.

Txina, euskaldunen iritziz, lantegi ez ezik, euskal produktuak zabaltzeko eta aukera berriak eskaintzen dituen merkatu ere bada. Esaterako, joan den urtarrilean Gamesa Eolica enpresa euskaldunak bi kontratu berri sinatu zituen Txinako bi sozietaterekin; horien arabera, Gasteizko enpresak 94 aerosorgailu salduko dizkio Txinari ia

40 milioi euroren truke. Aerosorgailuak Gamesa G58 motakoak dira (850 kilowatt.). Hogeita hamasei aerosorgailu Datang Corpo-

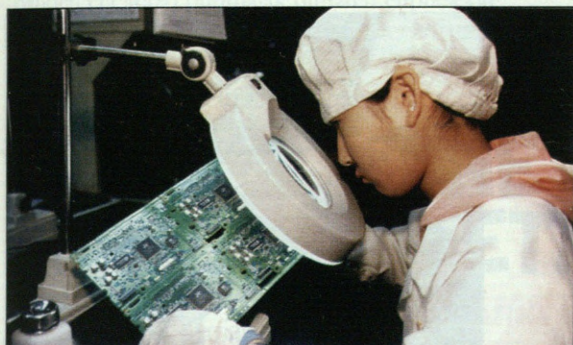
MCC 1994an ezarri zen lehenengoz

Txinan luxuzko autobusak

ekoizteko 350 langileko lantegi

batekin. 2008rako hamabi lantegi

gehiago ireki nahi ditu

tegiak batuko dira Asia ekialdeko herri hone-tan, gehienak Shanghai inguruan. Txinan presentzia nabarmenena duten sektoreak honakoak dira: automozioa, makineria, etxe-ko tresna elektrikoak, altzairu bereziak, tresna

ration-en Datan Zhangpu Liua Parkerako izango dira (Fujian), eta beste 58ak Jilin Huaneng Taobei Parkean kokatuko dira (Jilin), Huaneng New Energy & Environment Protection taldearen ardura pean. ■

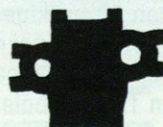

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Gizarte eta Erakunde Harremanetarako
Departamentua

gizarte ekintza

Juan Ignacio Motiloa

SPRI baltzuaren Txinako euskal ordezkariaren zuzendaria

«Aurten hamar enpresa gehiago kokatuko dira Txinan»

JUAN IGNACIO MOTILOA SPRI baltzuaren Txinako euskal ordezkariaren zuzendaria da. Internet bidez hitz egin dugu Juan Ignacio Motiloa SPRI baltzuaren Txinako euskal ordezkariaren zuzendariarekin. Berak esan digunez, 40 izango dira urte bukaerarako herrialde asiarrean egongo diren enpresa euskaldunak.

Zenbat dira Txinan kokatutako EAEko enpresak eta zein dira urte honetarako aurreikuspenak?

Gaur egun, kontuan hartuta merkataritza eta ekoizpen instalazioak, hogeita hamar enpresa baino gehiagok osatuko dute EAEren presentzia Txinan. 2005erako aurreikuspenei dagokienez, agian ez dut proiektuen osotasuna ezagutuko, baina badakit 10 enpresa euskaldun Txinan kokatzen ari direla ekitaldi honetan zehar.

Zer bilatzen dute euskal enpresek Txinan?

Euskal enpresa bakoitzak bere helburuak ditu, nahiz eta denek bat egiten duten gaur egun munduan dagoen merkaturik onenean saltzeko gaitasunean. Egia da erraldi asiar honek 1.300 milioi biztanle dituela (munduko jendetsuena berez), baina horietatik 700 milioiek lehen sektorean lan egiten dute. Edonola ere, gainontzeko 600 milioien artean 200 milioiren erosteko ahalmena klase ertain gisa definituko genuke gure parametroen barruan. Azken datu hori ere etorkizunerako datu ezin hobea da.

Esaten denez, Txinako eskulana eskurakoia, esa-

Ezkerrean, J.I. Motiloa.

nekoa eta batez ere merkea da. Hala al da? Eta kalitateari dagokionez?

Bai, hala da, eskulana merkeagoa da Euskadiko pareko lanbide-kategorietan alderatuz. Dena den, esan beharra dago gero eta kualifikatuagoa dela, Gobernuak arreta berezia eskaini baitie ikasketa teknikoei (ingeniaritza, eta abar). Gehiegizkoa iruditzen zait esatea eskurakoia eta esanekoa dela.

Zein da SPRIren zeregina Txinan? Zer eskaintzen die bertan dauden enpresei eta bertaratu nahi dutenei?

SPRIren Txinako bulegoa Txinan jardun nahi duten enpresa euskaldun guztien zerbitzura

Txinako lehen euskal etxea

Iragan otsailetik, Txinak badu Euskal Etxe bat bere lur-eremu zabalean. Shanghai'ko Euskal Etxea, herrialdeko lehena, Shangain kokatuta dago; Txinan ikasi edo lan egiten duten 23 bazkide-sortzailek osatzen dute. Elkarteko lehendakaria Juan Ignacio Motiloa da, SPRI baltzuaren Txinako bulegoko zuzendaria.

Euskal Etxea sortzeko ideia Txinako lehen euskal etxea

nan dauden euskaldunek aspalditik izandako hainbat topaketaren ondorioa izan zen. "Azkenean, biler horiei izaera iraunkorra eman behar geniola iruditu zitzaigun", dio Motiloak.

Eta Shangain sortzea erabaki zuten 23 bazkide-sortzaileek, nahiz eta eurak hainbat lekutakoak izan: Shanghai, Pekin, Hong Kong, Guanzhou, Ningbo...

Bazkideen gehiengoak herrialde asiarrean kokatutako euskal enpresen instalazioetan lan egiten du, nahiz eta batzuk hizkuntza ikasten ari diren unibertsitateko ikasle euskaldun gazteak izan. Shanghai'ko Euskal Etxeak Txinako geografia zabalean sakabanatuta dauden euskaldun guztiak bildu nahi ditu, Txina eta Euskadiren arteko zubi-lana laguntzeaz gain.

Euskadi gune turistiko

Txinako Errepublika munduko turista igorle nagusia izango da bost urteren buruan, urtero 50 milioiko turista kopurua mugituz. 2003. urtean zehar, 20.221.939 turista txinatar irten ziren atzerrira eta hori %21,80 gehiago da iazko datuekin alderatuta. Gainera, Turismoaren Munduko Antolakundeak argitaratutako txostenen arabera, Txina munduko turismoaren sailkapeneko lehen postuan kokatu ahal izango da igorle zein hartzaile moduan. Datuok Txinako Turismoaren Administrazio Nazionalak eman ditu eta zuzen-zuzen iritsi dira Eusko Jaurlaritzako Industria, Merkataritza eta Turismo Sailaren arduradunengana. Hori dela eta, joan den urtarilean Eusko Jaurlaritzak bigarren aldiz parte hartu zuen Shangain izandako World Travel Fair azokaren bigarren edizioan, urtarilaren 20tik 23ra bitartean. Txinako turistei zuzendutako munduko lehen azokan planeta osoko 45 herrialdetako 350 erakustegik parte hartu zuen.

Horretarako, aipatutako sail euskaldunak, Shangai SPRI baltzuaren bulegoaren bitartez, iaz txino mandarineraz argitaratu zuen turismoaren sustapenerako eskuorri orokorra. Ikusi, bisitatu eta ezagutu beharreko guztia, dagoeneko euskaraz, gaztelaniaz, frantsesez, ingelesez, alemanez, holandesez, italieraz eta portugesez dago.

"Erraldi asiar honek 1.300 milioi biztanle ditu, baina horietatik 700 milioik lehen sektorean lan egiten dute. Gainontzeko 600 milioien artetik 200 milioiren erosteko ahalmena klase ertain gisa definituko genuke".

dago. Modu indibidualean lan egiten dugu nahi duten guztiekin. Txinan presentziarik ez duten enprekin ez ezik, herrialdean bertan kokatuta dauden eta arazo puntualak dituzten enprekin ere lan egiten dugu. Merkataritza eta ekoizpen instalazioei buruzko aholkularitzaz gain, giza baliabide eta baliabide lokalen bilaketa, marka eta produktuen erregistroa eta salmentarako ordezkarien bilaketa eskaintzen dugu.

Zenbait albisteren arabera, Txinan kokatutako automozio enpresa euskaldun batek herrialdetik alde egitea erabaki omen du Txina ez delako uste bezain errentagarria. Ez dugu horri buruzko daturik.

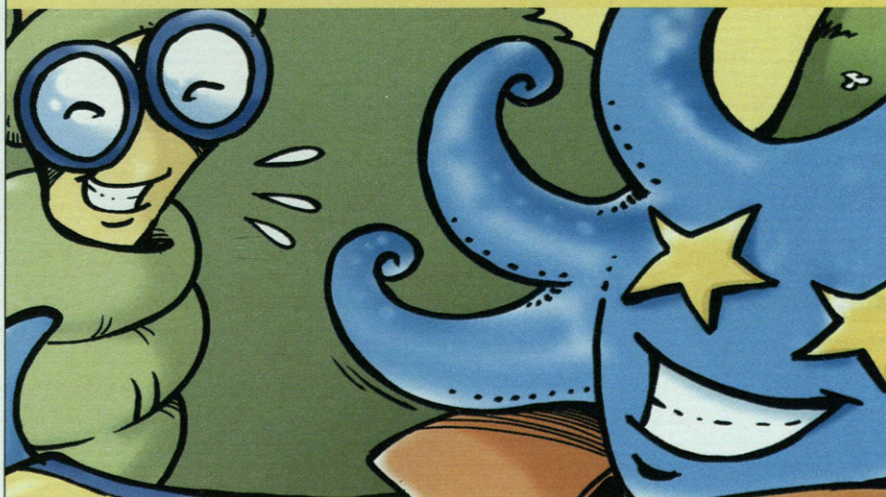
Euskadi txinatarrentzako jomuga turistiko gisa aurkeztu izan da berriki Txinan. Zein dira ekonomia euskaldunarentzako etorkizuneko perspektibak ildo horretan?

Urte gutxiren buruan, Txina munduko turismo-igorle eta hartzaile nagusia izango da. Alde horretatik, Eusko Jaurlaritzak Shangaiko azken Turismo Azokan parte hartu zuen eta tour operadore guztiek oso harrera ona egin zioten. Gure eskaintza gastronomikoak, kulturalak eta inguruaren edertasunak sekulako interresa sorraziti zuten. Ondorioz, perspektiba handiak dakarzkigu. ■

ANE MONNA, OSKOLA ETA KARRAMARROI

AMAMA PANTXIKAREN ALTXOR EZKUTUA!

»»»»»»»» ANTZEZLAN MUSIKAL BERRIA! ««««««««

KONTRATAZIOA
SAN BIZENTE KALEA, 2 48001 BILBO
TEL: 94 423 75 91 WWW.ZENBATGARA.ORG

**zenbat
gara**
elkartea

«Mirari bat da ga Euskal Herrian

Joseba Intxaustik zerbitzuko lanean jardun du bizitza osoan, euskal kulturaren alde. Ez da gizon ageria. Isilik jardun du urte askoan, inurri, hotsik atera gabe. Arantzazun ditu zainak eta komentutik kanpora enbor eta adarrak. *Jakin*, UZEI, Kulturaren aldeko Euskal Fundazioa... euskara eta Euskal Herria ardatz hartu eta eginahalean saiatu da. Egindako lanaren aitortza jaso zuen iaz, Euskaltzaindiak Ohorezko euskaltzain izendaturik. Eta egindako lanaren aitortza jasoko du maiatzaren 7an ere, Bilbon, Mendebalde Kultura Alkartearen jardunaldien barruan. Adiskide bat izango du ondoan, omen egiten. Guri elkarrizketan lagundu digun lagun bera, Paulo Agirrebaltzategi.

MIEL A. ELUSTONDO

Argazkiak: Dani Blanco

Joseba Intxausti

«rai batetik hona gertatu dena»

Ohorezko euskaltzain izendatu zintuzten iaz eta orain, berriz, omen egingo dizu Mendebalde Kultura Alkarteak. Zer esan nahi dizute ohoreok? Nolako tenplearekin jaso dituzu?

Poz ematen du zuk maite duzun inguruak, euskal munduak, aitorpen bat edo estimu bat agertzeak. Hori da lehenengo sentimendua. Bigarrena da norbera pasadizoko zerbait dela, hau da, aurretik izan genituenak eta batez ere gu baino gazteago den belaunaldiak badakarrela segida ikustea benetako poza da. Belaun-ibilera horren barruan, zerbitzu onartu eta nolabait estimatu bat eman duzula jakitea pozgarri gertatzen da. Eta eskerrak zor dizkiet, noski, "mendebaldarrei".

1936an Seguran jaioa. Gerra urtea. Eta dio esaera zaharrak: "Baldin bada gerra, izango dira eza eta herra"... Eta beste bat ere ekarri nahiko nuke gogora: "Gerrak, txar guztiak ekarri, on guztiak eramán"...

Bai, Gerrarekin jaio nintzen. Gerra lehertu eta 11 egun geroago. Ume nintzelarik, ez nuen bizi izan Gerra hura, baina oihartzunik bai. Gure familiaren orduko egoera ezagutu nuen, hark eragin zuena. Osabaren bat denbora labur batez atxilotu zuten. Aita, berriz, 28 edo 29 urterekin, frontera eramán zuten, eta ama bakarririk gelditu zen etxean. Berehala,

haurrak etorri behar, eta bi etorri batera... Horri erantzun egin behar eta aitona-amonek ere lagundu zutela uste dut. Hori da, behintzat, gogoan dudana. Nire lehen oroitzapenak amaren jostundegikoak dira, lanean, familia aurrera ateratzeko.

Arantzazura joan zinen 12 urte zenituela. Gero, frantziskotar ikasleari zegokionez, Forun, Zarautzen eta Erriberrin ere izan zinen, atzera Arantzazura baino lehen.

Hori zen ikasketa-ibilbidea: bizileku bakoitzak izan zuen berariazko xarma gazteontzat. Eta orduko adiskidetasunek luzaro eta modu berezian iraun dute geroztik. Ikasteko gogo pixkaka-pixkaka indartuz joan zen; beharbada, osasun eskasak berak ere, paradoxa da, noski, bizkortu zidan lanerako grina.

Oroitzapen berezia omen duzu Erriberrikoaz...

Zarauzko urtealdia bete eta osasun-arazokak gairitu ondoren, beste lasaitasun bat izan nuen nire buruarekin asmatzeko. Filoso-fiaren mundua ireki zitzaigun han, mundu arras interesgarria nire-

Nortasun agiria

Joseba Intxausti (Segura, 1936). Arantzazuko frantziskotar ohia. Euskaltzalea. Historialaria. Gaur egungo euskara batuaren ereduaren bultzatzaileetako oso gaztetandik, euskaltzain urgazle 1961etik. UZEIren sortzaile eta lehen zuzendari izana. Eusenor entziklopedia proiektuko partaide. *Euskaldunon Egunkariaren* sortzaileetako. Kulturaren aldeko Euskal Fundazioko idazkari. Hainbat lan ditu argitaraturik: *Euskal Herria, Euskara, euskaldunon hizkuntza, Arantzazu, un santuario vasco del siglo XX, Euskal Herriko erlijiosoen bizitza...* Atzo bezala gaur, Jakin taldeko kide: Joan Mari Torrealdai, Joxe Azurmendi, Paulo Agirrebaltzategi, Joseba Intxausti...

Errespetatu ditzagun pertsona eta herri guztien eskubideak, eta erabil dezagun

geure hizkuntzan bizitzeko eskubidea

Bizkaiko Foru Aldundia
Kultura Saila
Diputación Foral de Bizkaia
Departamento de Cultura

tzat. Barrua ireki egin zitzaidan Erriberrin, lagun artean ere, adiskidetasun berriak sortu ziren. Erriberriko komentua ere barruarte zabal zen, gauza asko egin zitezkeen bertan, eta halaxe egiteko modua izan genuen. Nik ere neure lehen aukerak izan nituen, eta Arantzazun etorriko zenerako, *Jakin* eta abarretarako, prestatzeko egokiera. Erriberrin, nire laguneren artean zegoen Kepa Enbeita, oso hurbila; ikasturte berekoak ginen, euskaltzaletasunean elkarren lehian genbiltzala esango nuke; Joxe Azurmendi ere han ezagutu nuen, eta bizitza osoko adiskidetasuna sortu zen... Elkarri laguntzen genion, eta irakasleengandik ere estimu modu bat jasotzen genuen euskal gauzetan genbiltzanok. Eta erraztasunak ere bai. *Euzko Gogoa*, *Egan* eta beste irakurtzen genituen eta, horrela, kanpoko euskal munduarekin harremanetan geunden.

1958an Arantzazun zinen berriz. Zer giro sumatu zuen hogeitetsuko gazte erneak, Francoren diktadurapean?

Arantzazuko goraldia zen garaian ni ez nintzen han. Basilikaren lehen harria jartzen ikusi nuen, baina bospasei egunera ateratzen handik eta ez nintzen itzuli 58a arte. Elizagintza hura ni han ez nengoela gertatu zen. Itzuli nintzenerako ur berri asko zegoen pasata zubipetik. Egindako lana, debekua, elizaren irekiera, Arantzazuko urtealdi berezia... Itzuli nintzenezan itxaropena, lanerako gogoia, bizkortasuna, eta plataforma egin bat aurkitu nituen: *Jakin* sortuta zegoen.

**1959an, Jakinen argitaratu zen zure artikulu bat: *Illobira bultzaka*, Orixeren euskara eredua-
ren kontra.**

Artikulu traketsa zen, eta ezdeusa, nahi baduzu. Ikasle gazte ezinduen protesta. Hala ere, azpitik zegoen intuizioak asmatu zuela uste dut gaur ere. Paulo Iztuetak egin zuen orain urte batzuk idazlan haren testuinguru sozialaren iruzkina, Orixeren biografia ematean. Azken finean, zera zen gakoa: gerra aurreko garbizaletasunak ez zigula lagunduko euskara gizarte modernora eramaten. Hori zen nire ustea, gogortxo agertua. Guk ez geneukan tresnarik eta modurik, Estaturik gabe, komunikabiderik gabe, eskolarik gabe... eredu garbizalea gizarteratzeko. Bestalde, ikastolak sortu ziren orduko, bistan zegoen pauso berriren bat eman beharra zegoela hizkuntzaren corpusean ere. Horixe eskatzen genuen. Bestetik, gure errua, Orixe maisu handia zen, baina guregandik eta gure informazio iturrietatik —eta *Jakineko* bigarren talde zuzendariak ari naiz— urrunegi gelditzen zitzaigun: geure ezjakintasunean galtzen zitzaigun idazle maisua.

1964an Bartzelonara joan zinen, Filologia ikastera, nahiz eta gero Historia ikasi.

Grekoa ondo non ikasiko ibili nintzen. Albisteak eskatu nituen Salamancara eta Bartzelonara, haiek zirelakoan grekoa ondoen erakusten zuten lekuak, eta azkenean Kataluniara joatea erabaki nuen. Aldi berean, hizkuntza

klasikoak eta herri "senide" bat ere aurkituko nituelakoan.

Inoiz damutu zaizu handik etorria? Zeure gogoz etorri zinen, ala etorraz zintuzten?

Bai, bai, nire gogoz. Banuen aukera bertan gelditzeko. Eskaintza ere egin zidaten, unibertsitatean bertan geratzeko. Hortik jo izan banu, nire ibilbide akademikoa egingo nuen. Baina neure buruari zera esan nion: "Euskal Herria duk hire herria, euskara maite duk, lanak eta harremanak lotuak dituk: heurera, itzultzea dagokik, beraz". Horrelaxe hartu nuen erabakia, beste inori ezer galdetu gabe. Esan behar nionari esan eta aurrera.

Eta Arantzazura itzuli zinen 1970ean. Bitartean, mugimendu handiak izan ziren Euskal Herrian euskara batua zela eta ez zela. 1963an, Euskaltzaindiaren bilera egin zen Arantzazun, 66an Loiolan. 66an bertan, idazleen bilera Ermuan. 68an, atzera Arantzazun...

1964ko urritik aurrera kanpoan izan nintzen, eta data horietako euskararen historian ez nintzen egon. Aurretik egin nituen hainbat gauza baina 64tik 70era parentesi bat dago, nahiz eta zerbait idatzi eta argitaratzen jarraitu nuen.

Eta itzuli zinenean?

Itzuli nintzenean, pentsa ezineko aldakuntza sumatu nuen bat-batean: balio sozio-politikoak aldatuta, mentalitate moral berria, ekinbide kultural berriak... Gure lurren gainetik tsunamiren bat pasatua zen, nonbait. Katolikoentzat Vatikanoko II.a, denontzat 68ko iraultza paristarra, ideologian marxismoa, eliz ikastetxeak hustuta... Hori dena gizartearen zegoen, orokorki, gure kaleetan, baina baita familietan eta herritar bakoitzarengan ere. Aldakuntza urte haiek oso bestelako testuinguru batean ezagutu nituen nikartzelona. Hemengoa ez nuen bizi izan bertatik bertara. Ni joan nintzenean, artean ez zegoen hildakorik, borroka armaturik. Oker ez banago

"Fraide? Zer esaten dek, motel!"

"Garai hartako erlijiosunaren barruan bizi zen gure familia. Garai hartako herri txikietan horrela zen gehienbat.

Arantzazura joan nintzen ni 12 urte nituela eta bizitzan zerbait egin badut gogoz, inork bultzatu gabe, Arantzazura joatea izan da.

Gogoan dut aitari esan niola: 'Aita, fraide joan nahiko nuke'. 'Zer esaten dek motel!' Horrelako zerbait esan zidan.

Urtebete egon nintzen txintik esan gabe kontu haren gainean, aitarien uestezko jarrera ikusita. Handik urtebetera, amak esan zidan: 'Eta?, zer? Esan zenuen ba, zuk, Arantzazura joan nahi zenuela...'. 'Bai, baina aita ez du nahi eta', hori ulertu bainion aitari. Gaizki ulertua berehala konpondu zen. Eta Arantzazura joateko atea ireki ziren...".

68koa da lehenengo hildakoa. Eta ni 64an joana nintzen hemendik!

Zer gertatu zen Jakin itxi zutenean?

Bi une ezberdinetan jazo zen hori: batean geldiarazi egin zuten eta bestean zinez itxi. Bata 61-62an, hurrengo 1969an. Aldizkaria inprentara bidali genuenean, Gipuzkoako Prentsa Ordezkariek deitu zigun Donostiatik, Felipe Ugartek: Baimena eskatu behar zen aldizkaria horrela ateratzeko, eta argitara aurreko baldintzak bete, zentsura eta abar. Aldizkariaren zuzendari nintzen eta Donostiara etorri behar izan nuen fraide umegorri. Eskarmenturik ez mundu ofizialean eta hantxe egon nintzen Felipe Ugarterekin. Ez zegoela debeku konturik baina legeak zeudela eta baimenak behar zirela, eta tramite hori bete arte ez zegoela aldizkaria ateratzerik. Eta urtebete, urte eta erdi, Jakin atera gabe egon ginen, hori guztia bideratu arte.

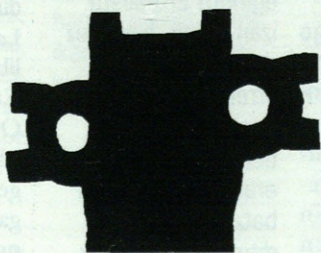
Eta 69an, berririo itxi zuten Jakin, Fraga tarteko zela, erlijio-gaiak ez beste lantzen zituelako aldizkariak.

Joan Mari zen zuzendari orduan...

Eta orain Fraga agintean ikusi, demokraziari eta askatasunari buruzko esplikazio lehorrak ematen aditu eta zer datorkizu burura?

Ez dakit nola esan... Gehienetan frankismoari egozten dizkiogu izan ditugun zapalkuntzen ardurak. Hark, noski, bereak egin zituen, baina gaitza askoz lehenagotik datorrelakoan nago: Erdi Aroko tolerantzia haiek ahanzi zirenetik, Espainian eta bertatik egindako agintekeria latzak daude. Espainian, gutxiengo batzuek erai-ki nahi izan dituzten tolerantziak eta demokraziak ez dute zinezko ildo iraunkor zabala ireki. Fraga, lorpenen bat ere ukatu gabe, tradizio itsusi horren aurpegia da, Estatuari herriei baino begiratzen diona, gizartea baino Estatua maitatzeko joera duena. Eta, gauzak oso "okertuz" gero, armadunak samur deitu ohi dituen, botereari berean eusteko. Tradizio nagusien hori

Argitalpen honen edizioan lankide:

gizarte ekintza

iraultzen ez den bitartean, Espainiako demokraziak ez du bide garbirik izango. Bertute handi eta zailak eskatzen baititu demokraziak.

75ean Franco hil zen. Zezenari atea zabaltzea bezala izan behar zuen hark, ala? Aldaketa erabatekoa izango zen, ez?

Momentu horretan Euskal Herriak izan zuen aukera, kostako da berriz eskuetan izatea, politikan, kulturen eta abar. Gure herrigintzaren bidetik amets egin izan dugunok, momentu hura bezain itxaropentsurik berriz izatea ez da erraza! Oztopoak jar zitzaizkirenen aldetik ere, jarrera berria sumatu zen garai hartan, neurri batean, oso ahul sentitzen zirelako. Beren buruak zurrizteko ere euskal proiektuak behar zituzten. Garai hartan, kale gorrian genbiltzanontzat, euskararen alde ekiteko aukera aparta egon zen, UZEI sortzean 1977an ikusi nuen bezala.

Aukera galdue?

Ez erabat, bai neurri batean. Orduko politikariren batek aitortu izan duenez, bazegoen modurik ausartago izateko, euskal telebistaren sorrera-orduko "irregulartasun" haien antzera. Batez ere, euskararen historia diglosikoa itzulipurdikatzeko. Baina kulturen genbiltzanok ez genuen horretarako indarrik eta lekurik, beharbada ezta gaitasunik ere. Nik neuk behintzat.

UZEI asmatu zenuen, eta bertako lehenengo zuzendari izan zinen. Terminologia eta Lexikografiako Zentroa, hiztegiak eta testu teknikoak lantzeko programa zen.

Jakinen asmatu genuen, baina gainerako taldeetako zenbait lagunekin eratzeako asmoarekin, lehenengo lankideak deitzean egin genuen bezala. UZEIk bi gauza jasotzen zituen: hizkuntzaren corpusa landu beharra, modernitaterako terminologia bereziak landuz. Baina nork egin behar zuen sormen lan hori, nork heda gizartean, nork erabili, hobe-

Bizitzak mila bide

"Bizitzak mila bide ditu, mila aukera. Aukera bakoitzak gainerakoak baztertzen ditu. Baina hori bizitzako legea da. Batzuetan bai, pentsatzen duzu: 'Nik orduan beste hau egin izan banu, orain egiten ari naizen lan hau egiteko askoz hobeto lekutua egongo nintzatekeen'. Bai, baina, beste batzuk ez nituen egingo! Errealista izan behar, bada, ez dago beste erremediorik. Ez naiz damutu. Eraman behar nuen bidea eramanez, gauza batzuk ondo egin ditut, beste batzuk eskasago, eta gaizki egindakorik ez da falta".

tu eta osatu? Hortaz, erabiltzaileen lagunartea ere sustatu behar zuen UZEIk, mundu akademikoan bezala profesionalean. Hor ere, bada, status soziala segurtatu behar zen, trebakuntza eta erabilpenaren aldetik. Gure ustez, filologoen laguntza premiazkoa zen, baina berezilariek egin behar zuten lan batez ere. Eta jende hori bildu zen lan-taldeetara. Ez zen hiztegia egitea, besterik gabe. Jendea trebatzea ere bai.

Eta, horretan, Mitxelenaen artikulua etorri zen, *Nuestra irresistible ascensión de la poesía a la ciencia*, 1981ean. Min egin zizuen horrek?

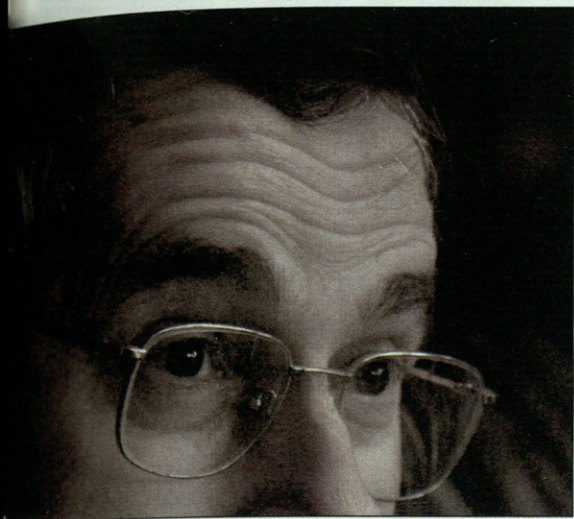
Aldaketa dezente ekarri zituen, ez berehala, baina bai erakundeen politikak hala eskatzen omen zuenean. Galerarik handiena lortutako kanpoko lankidegoari segidarik ezin emana izan zen. Pausoz pauso lortu dena, berriz: *Euskalterm* zerbitzua. Dena den, burutu gabe geratutako asmoek ez dute esan nahi premiazkoak ez zirenik, edo ez direnik: egin gabe geldituak direla esan nahi du bakarrik, agian ezer gutxi irabazita eta dezente galduta.

Bost urtez zuzendari UZEIn, 1982 arte, eta beste bost urtez lanean bertan. Garai horretan, beste liburu bat, bi aletan, mami handikoa: *Euskal Herria, euskalduna zer izan den eta zer izan behar duen* gogoeta egiteko aparteko materiala biltzen duen lana, aditu askoren artean egindakoa...

Lan Kide Aurrezkiaren 25. urteurrena zela eta, liburua egitea erabaki zuen Euskadiko Kutzak. Eta Euskal Herriari buruzkoa izango zela. Orduan, kontua zen zer esan behar zen eta zer jakin behar zen euskaldunci buruz. Eta chun eta gehiago adituk jardun zuen lanean, euskaraz eta gaztelaniaz... Hor dago lana, ez dakit zenbateraino baliatu duen jendeak material hori. Saiatu ginen aurkibideak lantzen, baina ez dakit.

1989an aldaketa izan zen *Jakinen*, taldearen baitan, edo krisia: fraide izateari utzi zenioten zuk

zeuk, Joxe Azurmendik eta Joan Mari Torrealdaik urte gutxiko tartean...

Jakin aldizkarian ez zen egon krisirik, bertako lagun batzuon bizimodu hautapen pertsonalak baizik. Horregatik, denok ados izan ginen egoera pertsonal guztiz berri batean *Jakin* segida emateko, frantziskotarrak bezala besteok ere. Jakinkizunak elkarte sortu zen, eta ordura arte bezala Joan Mari Torrealdaik jarraitu zuen zuzendari lanean. Eta hor egon ginen denok, eta hor gaude.

Armeniarra duzu emaztea. 1993an ezkondu zinen, oker ez banaiz. Ez da debaldekoa, bi herri, bata bestea bezain zahar, Armenia eta Euskal Herria...

Nik nahiago dut Herrien historia estatuen historia baino. Mundu armeniarra ezagutzea interesatu izan zait, baita harreman pertsonalengatik ere. Baina historia hori interesgarri gertatu zait, kontrastez geure Herriaren historia birpentsatzeko. Ez dut sekula idatziko, baina beharbada idatzi beharko nuke horretaz: nola ulertu bi herri, tamainaz antzekoak, eta historia luzekoak izanik, hain historia ezberdinak izatea eta, aldi berean, guretzat hain eredugarria izatea; geopolitikatik elizaren errietoetarraino doazen arazoak daude tarteko. Nola maitatu izan duten beren mundu idatzia, artea, musika... batez ere, kultura idatziaren estimu hori, berezkoa. Nik esango nuke horretan badutela juduen antza ere, bere Bibliaren tradizio hori eta. Armeniarrek ere bai, asko idatzi dute Grezia edo Bizantzioko ispilutik hasi eta Kalkuta, Toronto, Venezia edo Amsterdameraino. Sorterria eta diaspora etenik gabe lotuta eraman behar izan dituzte, ezbeharrik larrienen artean...

Historialari zara. Goazen, irudimenez besterik ez bada ere, 1959ra. Pausa zaitez bertan, begiratu zeure buruari, eta herri honen egoerari. Gero, atzera etorri gaurko egunera. Zer ikusten duzu?

Orduan, nahia eta egonezina

"Zaitegiri unibertsitateari buruzko kontua irakurri nionean galdetu izan balidate posible ikusten ote nuen, egiaz eta benetan erantzungo nuen ez nuela posible ikusten, baina eskatu beharra zegoela, nahi genuela. Garaiko zenbait jarrera gehiago ziren nahia eta egonezina, nahi baduzu, benetako arrazoizko itxaropen ordenatu eta programatua baino. Gero, jakina, ordutik hona gertatu den gauzarik garrantzitsuenak da euskal gizarteak orduan eskatzen genituenak serio hartu dituela, diru asko jarritz, ahalegin handia eginez, jende ikaragarri horretara bideratuz..."

Kontraste ikaragarria da. Momentu hartan amets egiten genuen egunen batean euskal eskola izango genuela, komunikabideak izango genituela, administrazioak euskaraz egingo zuela... amets egiten genuen. Euskara batua izango genuela... Hori dena gehiago zen ametsa, itxaropena baino. Orduan lau katu ginen, deus gutxi ginen, lehendik zetorren kontzientzia baten eragile ginen geure neurrian: gizartea herriz herri, familiak familia aldatu egin da eta orduan ametsa zena orain bertatik bertarako eginkizuna da hainbat eremutan. Eta esku-bide ez ezik, egingarri eta geuk egiten dugun lana bezala. Beste fase batean gaude. Pentsatu zenbat irakasle ari diren lanean irakaskuntzan, baita unibertsitatean ere. Zenbat kazetari lanean, euskaraz! Euskaraz ezin zitekeen ibili: orduan ez zegoen irakaslerik, ez zegoen eskolarik, liburuak... urtean hoge ateratzen ziren! Orain milatik gora ateratzen dira! Beste mundu bat da! Orduan gu isilaraztea oso erraza zen: gerra galdu zutenen ondoko mukizuak ginen, eta gaur, berriz, proiektuak gure gizartean egin eta mundura ere eraman ditzakegun gizarte bat gara, kulturaren aldetik, hizkuntzaren aldetik... Neurri handi batean, miraria da hemen gertatu dena; baina, jakina, "eta, nahikoa al da?" galde-tuko ligukeenari ezin diogu arinki baiezkorik esan. Oraingoz, egunsentia hodei beltz gehiegi ditu. Orain berrogei urteko ahuldade zenbait gaina hartu diogu, baina herriak agertzen ari dira. Gure herriak, beste herri askok bezala, bere borondatea esan eta egiteko eskubidea behar du, naturaltasun osoz, inongo eragozpen berezirik gabe. Horrela izan beharko luke, baina historia ez da sekula horrela izan: boterea tarteko dabilenean, gauzak gogortu egiten dira, ikaragarri, eta hemen ere botere problema bat badago, eta makina horrek harrapa gaitzake, eta harrapatzen gaitu. ■

Bertsoa

DOINUA:
MUTIL KOXKOR BAT

Urratsak zuzen nahiz oker eman,
bizitza dela medio,
gure bidea eginez goaz
geranak halaxe dio.
Hau eta hura egin ez banu,
hari jarraitu banio...
egindakoei buruzko kezkek
ez dute asko balio,
bide egile bait gera eta
pauso hoiendondorio.

Aitor Mendiluze

Euskararen oasia Iparraldean

Urtero Iparraldean egin ohi den euskararen aldeko elkarretaratze nagusiaren lekuko izango da Senpereko aintzira berriz ere, maiatzaren 8an. Mixel Etxeberri Herri Urratseko antolatzaileak adierazi digunez, oztopoak oztopo, aurtan erronka bikoitza dute Iparraldeko ikastolek: Ziburun eta Garazi inguruan bi ikastola eraiki nahi dituzte. Senpereko lakuaren inguruan olgetarako makina bat kontu antolatuko dute maiatzeko lehen igandean, euskararekiko atxikimendua ikastolen finantzabide indartsua izan dadin.

AINHOA LENDINEZ

Argazkiak: Gaizka Iroz

LAPURDIKO UHARKA, Senperen –Uztartitzeko kantonamenduan–, aisialdirako gune aproposa da. Bertan egiten da urtero, 1984. urteaz geroztik, ikastolen eta euskararen aldeko Herri Urrats festa. Urte horretan hain zuzen ere, Hegoaldeko ikastolek antolatzen zituzten festen ereduari jarraika, Seaskako guraso batzuek Iparraldean antzeko ekimen bat abiatzea erabaki zuten. Helburua zen Seaskaren diru beharrei erantzutea, gero eta handiagoak zirelako, batez ere bigarren mailaren ondotik. Hasieratik gaur arte, ikaragarri garatu da Iparraldeko ikastolen

egoera. 1969an ikastola bat eta 8 ikasle zeuden Iparraldean, urteek aurrera egin ahala baina, egoerak hobera egin du, eta aurtan, 24 ikastola eta 2.129 ikasle dira Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoan. 2 eta 18 urte bitarteko haur eta gazteak hezten dituzte.

Seaska, proiektu ondua

Seaskak, Iparraldeko ikastolen federazioak, irakaskuntza laiko adar bat abiatu zuen orain 30 urte. Hezkuntza Nazionalarekin 1982an izenpetu zuen lehen hitzarmena eta 1994an estatuare-

Direnak eta ez direnak zertzeko Esanak esan Euskara

aurrera doan **herria**

EUSKO JAURLARITZA

GOBIERNO VASCO

KULTURA SAIA
Kulturaz Politika eta Hizkuntza

DEPARTAMENTO DE CULTURA
Viceconsejería de Política Lingüística

kin elkarte-kontratu bat egin zuen. Estatuarekin sinaturiko hitzarmen hark hainbat berrikuntza ekarri zuen eskolara. Batetik, hezkuntza zentroak aitorpen ofiziala jaso zuen eta hari horretatik, estatuaren antolamenduaren arabera funtzionamendua finkatu zen Seaskan. Estatuak hartu zuen irakasleak ordaintzeko ardura eta hezitzaileak hautatzeko irakasleek hainbat azterketa pasatu behar izan zuten. Ikasleentzat ere izan zen berrikuntzarik, izan ere, hitzarmena egin aurretik, ikasleek hautagai libre moduan aurkeztu behar zuten, batxilergoa amaitzean eskolan urteetan landutako gaien azterketa egin behar izaten zuten agiriak ofizial egiteko. Hitzarmenak zentroa ofizial egin zuen eta azterketa horiek guztiak atzean geratu ziren. Horrez gain, hainbat hezkuntza-programa ezarri zen, ordutegiak eta bestelakoak ere bai. Geroztik, Seaskako ikas- tolek Azterketa Akademikoaren ikuskaritzapean funtzionatzen dute, alegia, estatuaren hezkuntza-sistemaren arabera.

Euskara, Seaskaren espiritua

Frantzia euskara ez da ofiziala baina Seaskan D ereduan, *Murgiltze sistemaren*, aldeko apustu sendoa egin dute. Ikastolako eta ikas-

tolaren inguruko jardueretan euskaraz bizitzea da murgiltze sistemaren ezaugarri nagusia. Seaskako zentroetan euskara batua irakasten da baina horrez gain, eskola bakoitzak tokiko euskalkia eta hizkera lantzen ditu. Euskal eskola publikoa egitea dute helburu nagusi baina egungo sistema publikoak hainbat gabezia ditu Seaskakoen iritziz eta diru pribatuak finantzaturiko zentroa da. Hala ere, oztopo guztien gainetik, gogoak indar handia du Iparraldean eta ohiko hezkuntza programa eskaintzeaz gain, integrazioari ere garrantzia handia ematen diote Seaskan. Hari horretatik, ahalmen urriko ikasleak hezten dituzte. Mixel Etxeberri berak esan digunez, Frantziako Estatuan bereiz tratatzen dituzte ezin- duak, aparteko eskola eta zentroetan. Seaskan, ordea, bestelako bidea hasi dute. Ezintasun fisiko eta psikikoak dituzten pertsonak gainerakoein harremanetan, testu- inguru eta gizarte egoera normaletan hezten saiatzen dira. Laguntza berezia ematen diete, ikasketa ordu gehiago, laguntzaile bereziak, eta abar. Baina baldintza eta egoera normalak eraiki nahi dituzte ahalmen urrikoei garatzen laguntzeko. ■

Mixel Etxeberri

Herri Urratseko antolatzailea eta Seaskako lehendakariordea

«Beharbada gure lana ez da asko baloratzen edo ikusten»

Seaskako ikastoletan 2 urtetik 18 urtera bitarteko haurrek dute ikasteko aukera. D eredua ez dago legeztaturik Iparraldean eta ondorioz zail da eskolatik at euskaraz bizitzea. Mixel Etxeberri ikastolari buruz mintzatu zaigu, eta orobat Iparraldean euskarak duen egoeraz.

Zertan dira euskara eta euskalduntze prozesua Iparraldean?

Iparraldean D eredua ez dago legeztatuta. Hari horretatik, Seaskan euskara egoera onean bada ere, ez da antzekorik gertatzen Iparraldean. Hizkuntza ez da legala, eta beraz, D eredua ere ez. Seaskan haurrek D ereduan ikasten dute, baina batxilergora iristen direlarik, frantsesez pasatu behar dute azterketa. Iparraldean euskara ez da ofiziala, eta horrek zail egiten ditu euskalduntzea eta euskal giroa.

Seaska zentro pribatua da, baina adminis- trazio erakundeek inolako laguntza edo babesik ematen al dio?

Seaskak kontratu bat du sinaturik, kontzertatua, eta horri esker irakasleak Frantziako estatuak ordaintzen ditu. Baina zailtasunak ditugu behar ditugun postuak lortzeko. Urtero eskas ditugu irakaskuntza orduak, batez ere bigarren mailan. Urteroko borroka da hori. Seaska ikastola pribatua da legez, baina ez espirituz. Seaska federatua da Euskal Herriko Ikastolen Konfederazioan. EAEko Partaideko

BERRIKUNTZA

KONFIANTZA

KONPROMISOA

PARTAIDETZA

eskolekin ere pedagogian eta bestelakoetan, hainbat proiektu bideratzen dugu baina Estatutu juridikoak ez du baimentzen elkarrekin eskola bera izatea, bakoitza bere estatuko irakaskuntza sisteman dago sartua. Orduan, Iparraldeko ikastolak Frantziako estatuaren estatutu hezkuntza legepean daude.

Orain arte nolako laguntzak jaso dituzue Hegoaldek?

Laguntzak lortu ditugu, baina laguntza horiek ez dira erabiltzen hemen Frantziako Estatuaren konpetentzietan. Esan nahi baita, ezin dela erabili irakasleei ordaintzeko eta horrelako gauzetarako. Azpiegiturentzat baditugu diru-laguntzak eta horri esker bi ikastola eraiki genituen, Hazparnekoa eta Garazikoa. Eta orain, laguntza horiei esker sarea sendotzen jarraitzen dugu.

Euskara nola bizi da kalean eta eskolan?

Euskara bultzatzeko Hegoaldean bezalatsu hainbat ekitaldi eta kanpainatan hartzen dugu parte, Bai Euskarari, Euskaraz Bizi eta bestelakoetan. Baina euskararen egoera ez da ona hemen. Nola izango da ona? Ikastola ez da publikoa eta euskararen erabilera kalean ez dago babestua. Euskararen egoera ezin da ona izan, baina okerragoa izan da. B eredua sortu da, esaterako. Badakigu ere du horrek ez duela euskalduntzen baina familia-ko transmisioa badelarik, euskara nolabait atxikitzea baimentzen du. Hala ere, haur txikien gurasoei egindako inkestetan ikusi genuen, ehuneko kopuru handi batek, %60k, euskararen kezka zutela, eta nahi zutela euren haurrek euskara ikastea.

Beraz, euskara gazteen artean bultzatzeko gogoia eta interesa bada kalean...

Euskara bultzatu eta indartzeko gogoia, nahia, badira, baina oraindik ez du merezi duen laguntzarik, ez da ahalbidetzen behar den heinean. Ikastolak azpiegitura eta gainerakoetan ez gara lagunduak. Gainera, legeak ez du baimentzen diru publikoa ematea gauza pribatuentzat, eskola pribatuentzat, estatutu pribatua dutenentzat.

Guk zerbitzu publiko bat eman arren gure estatutu juridikoa pribatua da, horretan da gakoa. Kontua baina besterik da, izan ere, gu pribatuak gara bestela ezingo genukeelako aurrera egin, ez dugulako beste biderik, alegia. Proposatu zigutelarik integrazio publiko bat, ezin izan genuen onartu. Euskara ofiziala ez izateagatik ez zuten D eredua onartu nahi eta orduan, eskaintza hura tranpa zela deliberatu genuen.

Zein da aurtengo Herri Urrats jaiaren asmo nagusia?

Dema edo desafio handia dugu orain, bi kolegio baititugu sortzeko. Bat kostaldekoa, Ziburun, eta bestea barnealdean, Garazi inguruan, Nafarroa Behereko eta Zuberoako ikasleak biltzeko. Bi proiektu horiek erraldoiak dira guretzat eta Herri Urrats 20 urtean engaiatuko dugu horretarako. Hau da, datozen 20 urteetan Herri Urrats jaiaren bildutako dirua proiektu horretara bideratuko dugu.

Nolako deia egin nahi diezue aurten Senperera biltzen direnei?

Denen beharra dugula esan nahi dugu. Nafarroa Oinez gertaturikoaren ondorik, han erantzun ikaragarria izan da, baina jendeak jakin dezala, ez bagaituzte anitz entzuten ere, guk behar handiak ditugula. Gu hemen, Iparraldean, sufritzen ari gara. Bakarrak gara D ere duan lan egiten, bakarrak gara berreuskalduntzeko

lanetan irakaskuntzan eta orduan ez da behar bada asko baloratzen edo ikusten gure lana eta ez da beti neurtzen nolako beharretan gauden. Noski guk mezu baikorrak bidaltzen ditugu, ikusiz urtero haur kopuruak eta gazte eta ikasle kopuruak gora egiten duela. Hari horretatik, kopuruak ez dira biderkatzen baina bai erregularki handitzen. Nolanahi ere, sufritzen dugu, zailtasunak ditugu eta orduan jendea animatu behar dugu. Gainera, jakinik hori dela euskararen festa nagusia Iparralde osoan, denen beharra dugu. Animatzeko eskatu nahi diet beraz euskaldunei, autobusak antolatu eta gu bisitatzeko, ondo pasatzeko Herri Urrats egunean, euskararen eta ikastolen egunean. ■

Babeslea: Bizkaiko Foru Aldundia

"Haur txikien gurasoei egindako inkestetan ikusi genuen, ehuneko kopuru handi batek, %60k, euskararen kezka zutela, eta nahi zutela euren haurrek euskara ikastea".

gure artean
euskaraz!

Bizkaiko Foru Aldundia
Kultura Saila

NESKATITZAK

oihenartereen atsotitzac) gaur

Xipri Arbellalde

APAIZA ETA IDAZLEA

Aingeruaren sexua

Hil zaigu beraz Joani Paulo II. Elizako buru lehena. Aitortuko dut puntu askotan ez nuela harekin bat egiten. Nik nuenez arrazoi ala hark, geroak erranen. Baina gogoan daukat Afrikan ikasi atsotitza: "Zuhaitza gorago, itzala handiago". Eta bazuen goratasunik Jean Paul II. zuhaitzak! Askok itzala baizik ez baitute aipu, eguzkitarako aldeaz ariko naiz.

1978an hartu zuelarik bere kargua, 750.000 katoliko ginen. 25 urte berantago, 1.100 milioi. Hots! %47ko -berrogei eta zazpi- gorakada. A! Gorakada bera izan balu euskarak 25 urtez! Elizaren historian behin ere ikusi ez dena. Zuhaitza bere fruituetarik jujatu behar bada... Norbaitek erran dit "Hirugarren munduan da goratu". Eta zer? Hirugarren mundukoak ments batzuk ote litezke?

Bakearen alde, beharrean direnen alde, tipien alde, zuzentasunaren alde zer ez du erran! Garaitu du komunismoa. Liberalismoarekin, biak zaku berean sartuak ditu. Elkar ezin jasana nagusi den mundu honetan, haren irekidura preziatu dute: sinagoga batean sartu den lehena, Jondoni Petri hilez geroz. Mezkitan batean izan den bakarra. Juduei barkamendu eskatu die, giritinoek historian zehar egin kalteetaz. Noiz ikusiko ditugu Euskal Herriko komunistak barkamendu eskatzen, dozena milioika komunistek erail dituztenentzat?

Baina badu, ezin barkatuzko huts bat: ez die "begiragailua" gomendatu heren munduko gazteei. Haren faltaz da IHESa hedatzen hor gaindi. Moda berriko *shoab* baten hobenduna da. Galde bat. Europan ere, milaka baitira begiragailua erabiltzen ez dutenak, Joani Paulorenagatik?

Badute beste arrazoirik begiragailurik ez erosteko. Mila milioi jendeak ez baitute egunean euro bat biziitzeko, ez ote duzue uste begiragailuaz premiagorik badutela? Arrazoirik nagusia hala ere, haien kulturaren ezin asmatua dela begiragailuaren erabiltzea.

Joani Pauloren funtsezko arazoa ez zen begiragailua. Gorago zen. Gizona deitzen zuen zoriona beste nonbait bilatzera. Telebista, irrati, kazetetan ari zaizkigun moda berriko sermoilaritxoek zoriona hitz ematen digute hiperkontsumismoan. Kontsumitu

ALBERTO ELOSEGI

gero eta gehiago petrolio, gero eta gehiago ur, gero eta gehiago janari, gero eta gehiago jantzi, gero eta gehiago DVD, gero eta gehiago SMS, gero eta gehiago pixel, gero eta gehiago sexu, gero eta gehiago opor, gero eta urrunago. Horra zorionerako autobidea. Gure ekonomia gero eta gehiago garatuko da. Gero eta gehiago diru irabaziko dugu, gero eta gehiago petrolio erosteko, gero eta gehiago janari, gero eta gehiago ... gero eta gehiago zorion gozatzeko.

Horra egun oroz, irrati, telebista, egunkarietan predikatzen diguten dogma modernoa. Zergatik ez? Baina zer fruitu ematen du erlijio berriak? Heriotza.

Horren fruituak: gero eta gehiago hondakin, gero eta gehiago kutsadura, gero eta gehiago preso, gero eta gehiago drogatu, beren buruaz beste egiten duten gero

eta gehiago jende, gero eta gazteagoak -auto istripuz baino gehiago!-. Bizkitartean, gero eta goseago gelditzen gara, janago eta goseago. Hirugarren Munduko zozoak baino gehiago gabela uste eta ez gara oharitzen lur honetako ontasunak ez direla ezin agortuak. Hain gara arrautza gose non oiloak berak jaten ari baikkara. NBERentzat 1360 adituk egin ikerketak (*Millenium Ecosystem Assessment*) jakinarazi du, gure lurrak mende erdi baten bizia daukala, oraingo hiperkontsumismoaren garapena ez badugu hausten.

Erljio berriaren fruitua, lurra hiltzen ari gabela. Europa hiltzen ari dela, Euskal Herria bera hiltzen ari dela: hilen ordaintzeko behar litekeen haurren erdirik ez da sortzen. Langileak inportatzen ditugu burdina bezala. Ez ote luke zuzentasunak eskatzen langilerik ez daukaten

herrialdeek, langileak deslokaliza ditzaten, langileak badiren herrietara? Haiek ere baitute beren herrian bizitzeko eskubidea. Haien herriek ere baitute garatzeko eskubidea. Garatzeko? Ez! Egunean apairu bakar baten izatekoa, ur sanoarekin: 3 milioi jende hiltzen da urte oroz urarengatik (*Berria* 3/22).

Ez ote liteke hori Joani Pauloren mezu garrantzitsuena? Hirugarren Mundukoek ongi ulertu dutena. Guretzat aldiz, ezin irentsia.

Begiragailuaz egiten diren tertuliek gogorarazten dizkirate Erdi Aroko teologo zenbaiten eztabaidak... aingeruen sexua! ■

Erljio berriaren fruitua, lurra hiltzen

ari gabela. Europa hiltzen ari dela,

Euskal Herria bera hiltzen ari dela:

hilen ordaintzeko behar litekeen

haurren erdirik ez da sortzen.

Langileak inportatzen ditugu

burdina bezala. Ez ote luke

zuzentasunak eskatzen langilerik ez

daukaten herrialdeek, langileak

deslokaliza ditzaten, langileak badiren

herrietara?

Xabier Aiendi

EHUKO SOZIOLOGIA IRAKASLEA

Zerotik...?

Zikloak amaitu egin omen direla eta, aurrerantzean zerotik hasi ala, gaurdainoko eskarmentua kontuan hartuta, beste zenbaki batetik ekitea da igandeko hauteskunderen ondorengo dilema. Orokorki, lauorgeri eta lauorgerita hamarko hamarkadetara bueltatu gara, bidean Ajuria Eneako eta Lizarra-Garaziko espiritualak/itunak behin betirako baztertuak geratu direlarik. Alde bakarretik bideraturiko prozesuak eta gehiengoen logikak baliozgabe gertatu ondoren, beste hogeitabost urte antzu ala bizi izan dugunetik ikastea geratzen zaigu.

Igandeko emaitzek aspalditik daukagun panorama berbera begi-bistan jarri digute, ez dago ezer berriarik. Agian, EHAK-k uste zena baino diputatu gehiago eduki izana? Baina, funtsean geneukana daukagu, zegoena dago eta, seguruenik, dagoena egongo da.

EAJ-EA koalizioak bide-zidor bat zegoela uste zuen eta horrek Ibarretxe Plana aurrera ateratzeko aukera, horrela bertan erabakitzeke ahalmena ziurtatzen zelarik. Kontua da ia ur zikinarekin umea ere joan zaigun ala ez, zeren Plana pikutara joan da, eta hurrengo hilabeteotako —edo urteotako— helburua zein den zehazteke dago: edo nazionalismoaren arteko hegemonia borrokari ekiten jarraitu edo erabakigune errealtat lortu, gerorako utzita Jerusalemeko kontuak. Gainera erabakigunearen defentsak ezin ditu gure indar guztiak agortu eta ezin gaitu inorako bideetara eramane, zeren eta erabakigunearen inguruko hainbat ideia argi badago ere, zailagoa da erabaki gura dena zehaztea: agian ez dago ezer erabakitzerik egungo lerrokatze identitario eta elektoraletan oinarrituta. Erabakigunearen titularitatea argi dago, materialitatea oso ilun, eta lehenak ez dakar ezinbestean ezta zeharka ere bigarrena. Honen haritik, argi dago, bestalde, gaurtik hasita hegemoniaren kontuari ekiten bazaio, berriro "zerora" bueltatzen garela.

Hiru aktore estrategiko daude lau hankako mahai honetan: PSE, EAJ-EA eta Ezker Abertzalea-ETA. Otegik, biltzeko gogoia erakutsiz,

INIGO AZKONA

hala PSE nola EAJri luzatu zien eskua. Baina, zertarako? Egun, zer dute amankomunean lortzeko moduan? Lehen begiratu batean, ez dut ikusten elkarren artean ezer adostirik dutenik, agian bai, binaka, ez dakit zer hirurak elkartuta. Noski, laugarrenarekin —PPrekin— ez dago ezer egiterik, baina aktore estrategikoa da, egin behar ez denaren eta nahi ez denaren erreferentzia-muturra baita. Hau da, beraren ukapenean errotzen da neurri handi batean alternatiba egingarrien araketa.

Gizarte bakoitzeko historiak hainbat objektu politiko sortzea ahalbidetzen du eta beste hainbat betirako ezindu. Gure artean, horrelako objektua abertzale ez den euskalduntasun

politikoa da. Ezintasun honek kontsentsua ukatzen du, eta aipatu hiru aktoreek bilatu behar dutena kontsentsua da, ezin baita ez alde batetik Konstituzioa ez bestetik soberanismoa inposatu. Hau ez da epeltasuna, ezta epelkeria ere, hau errealtatea da. Kontsentsuaren lorpena dute beharrezko hiru aktoreek. Hamar urte pasatu behar izan ziren —Ajuria Eneako Ituna— ezker abertzalea baztertu ezin zela kontu hartzeko; zazpi urte pasa behar izan dira —Lizarra-Garazi—, ez abertzaleak txokoratzea posible ez dela kontu hartzeko. Nola konpondu gaitzekin erabakitzeke bada, ez legoke txarto urte batzuk galtzea.

Mugak argi daude: ezin dugu aurkaria konbentzitu, ez dugu aurkaria etsai bilakatu behar, elkarrekin bizitzera kondenatuta gaude... eta abar. Abiapuntu honekin, ez dugu zertan zerotik hasi behar, baina zero azpirako bidea egon

badagoenaren kontzientziarekin. Aspalditik uste dut gure sistema politiko guztiak hankasartze berbera egin duela: gizartearen kontraritu. Batzuek gizarteari *berria* kontrajarri diote; besteek *Estatu/Konstituzioa*. Zerotik hasi ez gaitzen egokiena ez ote da gizartearen seinale eta konstante bitaletatik hasita politika egingen hasi? Hori agindu dute apirilaren 17ko emaitzek. Lau urte barru —edo lau hilabete barru— ikusiko dugu, egoerak txarre-
ra beti joan daitezke-eta. ■

Gizarte bakoitzeko historiak hainbat objektu politiko sortzea ahalbidetzen du eta beste hainbat betirako ezindu.

Gure artean, horrelako objektua abertzale ez den euskalduntasun

politikoa da. Ezintasun honek

konsentsua ukatzen du, eta aipatu

hiru aktoreek bilatu behar dutena

konsentsua da, ezin baita ez alde

batetik Konstituzioa ez bestetik

soberanismoa inposatu

Txoli Mateos

EHUKO IRAKASLEA

Suspentsoa liberalismoari

Bertendonako irakasleen auzia izeneko kontu horrek asaldatuta dauka euskal gizartearen zati bat, oro har, euskararen egoeraz minberaturik, balizko erasoen kontra mobilizatzeko prest dagoena, eta mobilizazio horretatik erator litekeen aurkamen-
 du sozialari beldurrik ez diona. Baina badago beste zati bat dagoeneko gaiarekin apur bat aspertzen hasita dagoena; eta ez gaia, berez, korapilatsua ez delako. Euskararen Legea eta lan eskubideak, euskararen inguruan sindikatu jakin batzuek duten jokaera eta Hezkuntza Sailaren jarduna, irakasle horiek izan duten ibilbidea eta hizkuntza eredu-
 en politika; alde askotatik azter daiteke gaia. Egia esan behar badut, zintzo eztabaidatzeko aukera handirik ez diot ikusten arazoari. Kazetari batek esan zuen moduan, Hezkuntza Saila eta irakasleen arteko amaierarik gabeko soka-tira bihurtu da hauteskundeak izan arte, agian? Izan ere, ez dakigu apirilaren 17tik aurrera zer bilakutuko den afera, baina, ordura arte, ederto erabili dute alderdi politiko batzuek etekin politikoa atera guran, nire ustez, era lotsagarri batez.

Hara non, alderdi politiko horiei hautes-kanpainarako zeresana eman dieten irakasle horiek. Temati agertu zaizkigu, gaia behin eta berriz azaleraziz, zer esateko, ordea? Zentzuga-
 bekeria bat beste baten ostean —nire iritziz, berriro ere—. Dena dela, aipagarria iruditzen zait kritika horien guztien azpian

INIGO AZKONA

egon den nolabaiteko hari eroalea, alegia, euskal nazionalismoak bere zerbitzurako erabiltzen duela euskararen aldeko hizkuntza politika. Eta altxor horretatik, noizean behin, harri-bitxiren bat irten izan da. Horietako bat izan da euskararen aldeko hizkuntza politikak “abertzaleen aurreritzi ideologikoe-
 kin bat” ez datorren jendea zigortzen duela; eta beste bat, euskal nazionalismoak “obsesio linguistikoa” duela, halako moldez non, muzin egiten baitie justiziaren oinarritzko irizpideei. Eta abar. Eta abar. Eta abar.

Nahiz eta eguneroko jardunak eta diskurtsoak erabat ezeztatzen duten ideia hori, topiko bihurtu da baieztatzea euskal nazionalismoa *iliberala* dela; hots, zerbait falta duela munduko gizarte aurreratuenetan dau-
 den mugimendu edo pentsamendu politikoekin homologatu ahal izateko. Hortaz, adminis-
 trazioaren hizkuntza politikak nazionalistak omen dira eta euskararen aldeko jokaera, oro har, fundamentalista. Eta hori aber-
 tzaletasunaren adar moderatuaz

arrituz gero, zeren eta ezker abertzalea hipi-
 de baldin bada, entzun daiteke, entzun ere, gauza gordinagorik. Horrelaxe da. Erakun-
 de eta gizaki abertzaleek etengabe adiera-
 zi behar dute, nola edo hala, eurentzat ere gizakiaren “askatasuna” eta “boron-
 datea” balio sakratuak direla. Osteran-
 tzean, txakurrak zaunkaka hasten dira. Errugabetasuna etengabe frogatu behar da susmagarritz beteriko gizarte honetan.

Alta, sinesgaitza bada ere, euskarari buruzko diskurtso politi-

Topiko bihurtu da baieztatzea
 euskal nazionalismoa *iliberala* dela;
 hots, zerbait falta duela munduko
 gizarte aurreratuenetan dauden
 mugimendu edo pentsamenduekin
 homologatu ahal izateko

ko batzuk baino eskandalugarriagoak irudi-
 tzen zaizkit zenbait intelektualen hitzak,

Egunokaz pentsatu izan dut
Bertendonako irakasleek baino
gehiago, euren defentsan ibilitako
politikariek merezi dutela suspentsioa,
eta intelektual batzuen kasuan,
espedientea zabaltzea

azken batez, alderdi politikoak politikoak direlako; hau da, ezin dute zalantzan ipini egoera batzuen aurrean neurri politikoak hartu behar direla. "UPNk gorroto dio euskarari" esaten zidan lankide nafar batek; baina, hala eta guztiz ere, UPN ere behartuta dago hizkuntza politika bat abian jartzera. Baina, zer esan "euskarak inolako hizkuntza politikarik ez duela behar" baieztatzen duen unibertsitate katedradun famatu bati buruz? Ustekzko liberalismo erradikalaren gailurretik hitz eginez, teorizatu egiten da hizkuntza baten normalizazioaren aldeko lana, berez, okerra dela, giza askatasunen aurkako neurrietan oinarritzen baita. Ildo beretik joanda, katedradunaren ustez, inozoena da euskara politizatu gura ez izatea, mota guztietako politikariek esaten duten moduan: gai honetan "nazionalista direnak eta ez direnak" baitaude gatazkan. Ez hori bakarrik; haren esanetan, demokrazia eta totalitarismoaren arteko gerra bat dugu hau, eta esan barik doa non kokatzen duen pentsalari honek bere burua.

Zinez harrigarria da nola ugaltu diren bai Euskal Herrian eta baita Espainia mailan ere halako liberalismo kamutsari eusten dioten pentsalariak. Guztiz salagarria, bestalde, azal liberal eta kospopolitaren azpian, sarritan, espainiar nazionalismo amorratua ezkututzen baita. Eta etsigarria ere, oso bestelakoa baita beste herrialde batzuetan loratu den pentsamendu liberal sotil eta emankorra, gizarte aniztasun kulturalak dakartzan erronkez jabeturik, erantzun zuzenen bila lanean dabilena, zintzoki, dogmatismorik gabe.

Egunokaz pentsatu izan dut Bertendonako irakasleek baino gehiago, euren defentsan ibilitako politikariek merezi dutela suspentsioa, eta intelektual batzuen kasuan, espedientea zabaltzea. ■

Joxerra Garzia

Berlin

Aste bat gutxi da Berlin bezalako hiri eder bat behar bezala ezagutzeko, baina niri harresiak eta hautsontziek piztu didate arreta.

Harresia bota zutela aurki izango dira 16 urte, baina harresiaren presentzia ikaragarria da Berlingen, "ikaragarri" hitzaren adiera bietan. Aspaldi eraitsi zuten, baina hiria bitan zatitzen zuen harresia da, oraindik ere, Berlingen bihotza.

Hautsontziei dagokienez, salbuespena da Alemania mendebaldeko herrialde aberatsen artean. Noranahi zozela, nonahi sartzen zarela, ez duzu aldean hautsontzirik faltako. Erretzaileen paradisua da Alemania.

Gurean, berriz, bateratsu ari dira hautes-ontziak ugaltzen eta hautsontziak bakantzen. Hirutan banatuta gauzkatzen harresiei dagokienez, Pirinioak baino gotorragoak dira legeak ezartzen dituenak. Baina bada beste harresi bat ere, martxa honetan denetan gaiztoena bilaka daitekeena: hautes-ontziak metatuz sortzen ari zaiguna/garena. Eta beldur naiz, harresi hori desegin ezean ez ote ditugun aurki hautes-ontziak herri-errautsez beteak izango. ■

Joxe Mari Ostolaza

Debateak

Eskatzen dizkiegu telebistei, eta egia zor, kozkorretaraino jarri naute azkenaldi honetan. Erroma, EAE, Europa. Razinger Seta, Izarretxe, Ziriatax. Hor ibili zaizkigu batetik bestera, bakoitza berean, besteari entzungor, zu bekatarari batean, inork jada ezagutzen diogun erreperitorioa aldatu gabe, dialektikari kainonazoka. Eredu bakoitzean, ezker eskuin kontrajarrietan ohiko orojakileez gain, hedabide industriako entpresen morroi horiez gain, adituren bat tarteko azukrea uretan nola. Elkarrekin haserre plantak alde batera, inork ez du inor konbentzitzen, inork ez gaitu bere errotara eramaten, baina niri dagokidenez, eskaintzen didaten espektakuloa da maite dudana. Erromako demokrazia ezak bide egiten du eta Batasuna mundutik at uzteaz gain mitinetan egurtzea eskatzen duena, kapaz da Vatikanon ez dakit zer sistema partehartzailea era dezan eskatzeko. Hau, eremu horretan progrea dugu. Eta Batasuna egurtzea agindu duena, kapaz da Alderdien Legea ken dezaten eskatzeko. Biek, aurpegiko kolorea mudatu gabe. Bata, kapaz da COPEN aritzeko, bestea egurtutakoez tratuan hasteko. Prezioa dute doktrina, pentsamendua. Eta jarrai dezala espektakuloak jakineko erreperitorioan, honek ez du garrantzirik-eta. ■

Gari Berasalzuze

UROLA-KOSTAKO HITZA EGUNKARIAREN ZUZENDARIA

Baigorriko zubiaren bi aldeak

Euskal Autonomia Erkidegoko hauteskundeak eta astebetera, beste hitzordu garrantzitsua izan dugu euskal herritarrek. Izan ere, igande honetan, 27. aldiz, nafarren eta, beraz, euskal herritar guztion topagune bihurtu da berriro ere Baigorri. Ohi bezala, apirileko azken eguna baliatu du Basaizea elkarteak Nafarroaren Eguna ospatzeko, eta muga guztien gainetik, beste behin, nafar eta euskaltzaileen bilgune bihurtu da herria.

Garrantzitsua iruditzen zait nabarmentzea, aurtén, hitzordu hau EAEko hauteskundeak eta hurrengo igandean egokitu dela. Izan ere, batzuei, akaso, oraindik ere gogoratu egin beharko zaie zuhaitzaren adar bat ez dela zuhaitz osoa, batzuetan hostotsuena iruditzen arren. Zuhaitza bere osotasunean ikusi ezean, herriaren gorputza itzalpean uzteko arriskua izaten baita.

Egunotan, asko ari da hitz egiten hauteskundeetako emaitzei eta hurrengo mugimenduei buruz. Inoiz baino gehiago, gobernua osatzea, bakegintza eta normalizazio politikoa elkarren ondoan ageri dira, lotuta ez badaude ere, alor batean urratsak alde batera edo bestera emateak beste alorretan ere eragingo duela nahikoa nabarmena baita. Egoera horretan, herri hau administratiboki erabat zatituta dugula eta puska bakarrerako irtenbideak ez duela ezer konponduko gogoratu behar da. Nafarroaren Egunak berak agerian uzten du mugen gainetik bihotz eta hizkuntza bera duen herri bat badela. Eta herria eta hizkuntza, gorputza eta bihotza, bereizi ezin diren bezala, ez du zentzurik zatikatuta dagoen gorputzaren atal bat soilik sendatzeak. Zuhaitza bakarra da

Hala ere, zaintzaile askorik gabe, naturarekin bat egin eta enbor beretik zuhaitz adaxka gazteak sortzen eta kolorez beteta agertzen ederki dakitela erakutsi dute nafarrek urte askoan. Eta Baigorri da horren ispilu. Gurasokeriarik ere ez baitu behar herri honek. Orain hostotsu dauden adarrak ez baitira besteak baino gehiago, ongarri gehiago izan duten arren.

Hori guztia gogoratzear gain, aurtén, gainera, ohikoez gain, beste bi arrazoi sendo izan ditugu euskal herritarrok apirileko azken igan-

DANI BLANCO

dean Baigorri joateko. Larunbatarekin, Baigorriko artzain laborari eta abeslaria omendu zuen Basaizeak. Erramun Martikorenak agur esan baitie oholtzei, hainbat eta hainbat urtez herriari, primaderari, lurrari eta laborariei kantari aritu ondoren. Baigorriko elizan merezitako omenaldia jaso zuen Erramunek, eta haren omenez abestu zuten Niko Etxart, Pantxo eta Peio, Anje Duhalde, Joseba Tapia edota Mikel Markezek, beste hainbaten artean.

Halaber, Erramunek kantuen bidez ezagutarazi dituen Baigorriko bazterrekiko kezka ere agerian utzi du Basaizeak egunotan. Lurraren eta etxebizitzaren arazoa azken urteotan ate joka heldu da Baigorriko kontonamendura ere, eta espekulazioaren hatsa ere hurbiletik sentitzen dute dagoeneko. "Etxebizitzak gero eta urriagoak dira, eta kanpoko erosleek prezioen emendatzea eragiten dute"

Nafarroaren Egunak berak agerian uzten du mugen gainetik bihotz eta hizkuntza bera duen herri bat badela. Eta herria eta hizkuntza, gorputza eta bihotza, bereizi ezin diren bezala, ez du zentzurik zatikatuta dagoen gorputzaren atal bat soilik sendatzeak. Zuhaitza bakarra da

diote, eta hori gogorarazteaz gain prezio apaleko etxe duinen aldarria igandean Baigorriko karriketara ekarri zuten.

Askok izan ziren, bada, pasa den asteburuan Nafarroaren Egunean izateko arrazoiak. Baigorriko begi bakarrek zubiak bi aldeak batzen dituen bezala, itsasaldeko eta barrualdeko nafarrek elkartu ginen. Lagun giroan. Bezperan, Gracieren haurrak bihurtuko ginen berriro ere, adiskidetasuna ostatutzat hartuta. Larre berdeak, etxe zuri teila gorriak, eta jendarme autoak bidean, bildots artean pasatzen ikusi genituen. Eta Martin Larralde ere falta dela oroitu genuen.

Postal batzuk baino askoz gehiago baita Baigorri. ■

lhesi
Atxulondoko
burdinolaren bila

❑ *Ezpalak*
❑ *Argitalpenak*

❑ *Denbora-pasak*
❑ *Makina bat kontu*

Osasuna
DBHko irakasleen
%20 erreta dago

ARGIA

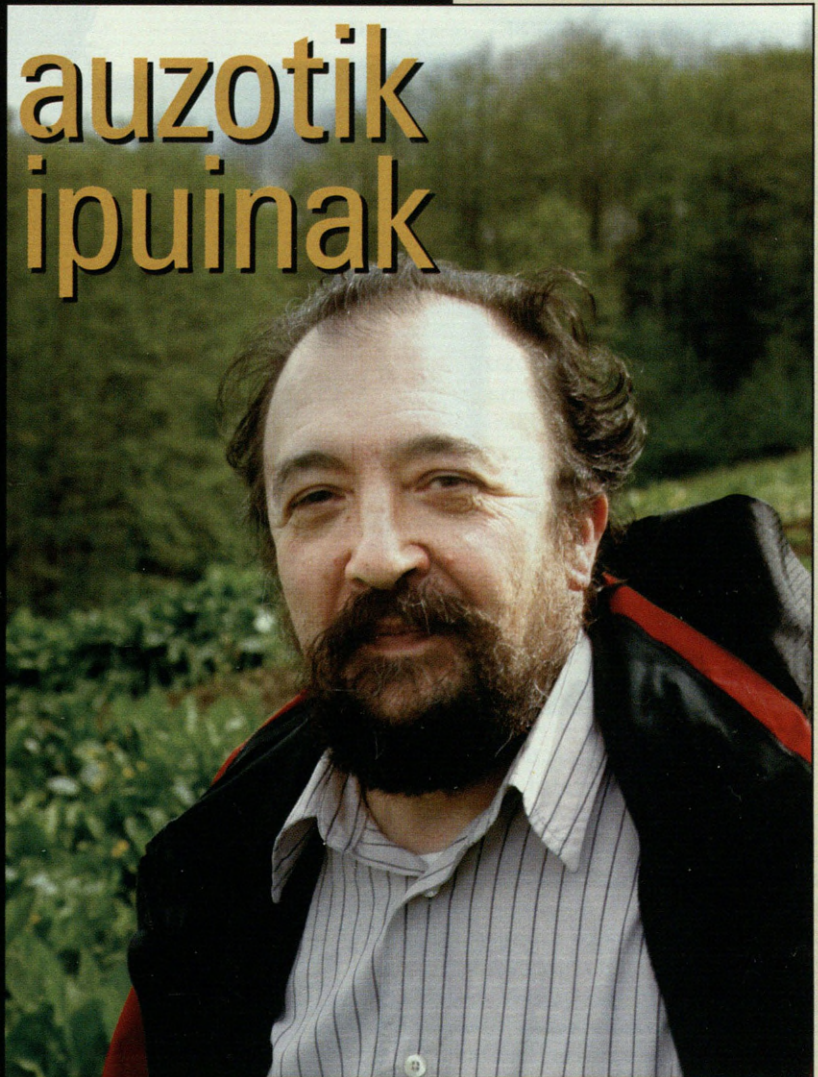
erdiko kaiera

kultura eta aisia

J. M. Olaizola *Txiliku*

Txiliku auzotik datoz ipuinak

J. M. Olaizola *Txiliku* (Zarautz, 1.951). Ingeniaritza tekniko eta irakaskuntzarako ikasketak egin zituen iragan urrun edota hurren batean –denbora aldagaia erlatiboa baita–. Orain baino gazteagoa zenean –gaztea izatea ere erlatiboa izaki– irakaskuntzan aritu zen. Gaur egun, eskolako materialen egilea da ogibidez; Elkarlanean argitaletxearentzat dihardu. Lanbidea ziurtatua edo –hau ere erlatiboa izaki– jakintza modu guztiak bilatzen ditu *Txilikuk*. Idazle lanetan edo atsegin bideetan –oro erlatiboa baita– hitzekin jostatu eta istorioak asmatu egiten ditu, baita ipuinetan ederki egokitu ere. Asmatzea eta laketzea, honatx J. M. Olaizola *Txilikuren* lema.

Babeslea: Bilboko Udal

Maiatzak 2: "Printze Txikia" antzerkia Deustuko Bidarte Udaltegian

Maiatzak 4: Brake Dance tailerra S. Frantziskoko Udaltegian

Maiatzak 5: Sexu hitzaldi tailerra Begoñako Udaltegian

Guztiak arratsaldeko 18:30etan

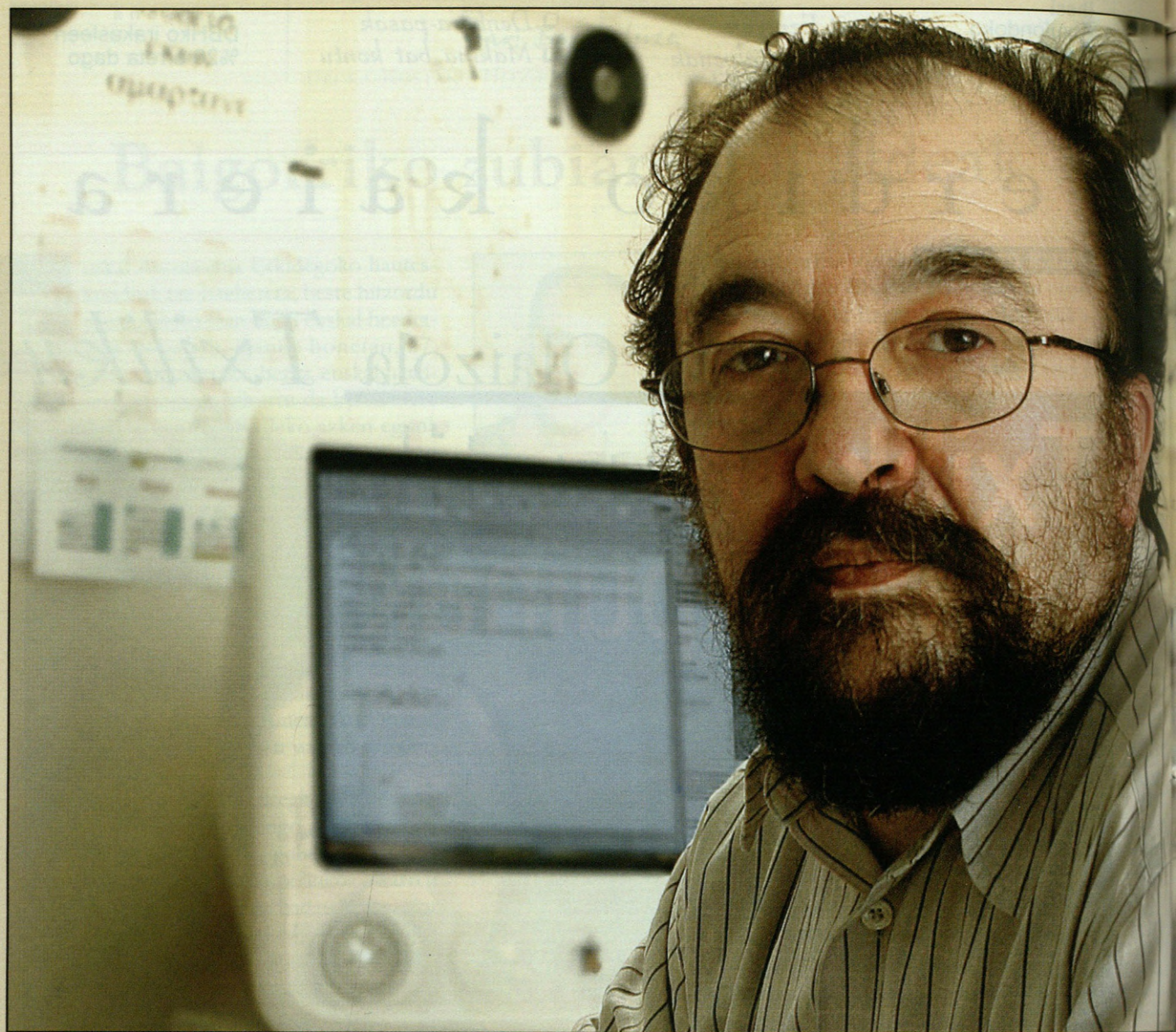
Bilbao
UDALA
AYUNTAMIENTO

2005eko maiatzaren 1a

ARGIA

31

«Niretzat idaztea as besteentzat atsegina»

Bere liburuak J. M. Olaizola izenez agertu ohi dira. J. M. delakoen baitan, Joxe Mari edo Joxe Martin izan zitekeen. Jexux Mari da ordea. Jexux Mari Olaizola inork gutxi eza-gutzen du ordea. *Txiliku*z galdetuta, aldiz, mundu batek ezagutu lezake edo Zarauzko mundu batek bederen. «Txiliku Zarauzko auzo bat izan zen; hartaz ez da ezer geldi-

tzen, iturri bat izan ezik. Lau bat baserri ziren. Auzo oso entzutetsua zen, bertan ontziolak zirelako. Duela 400 urteko kontuez ari naiz...». Izena auzoari zor dio. Norengandik jasoa alabaina?: «*Txiliku* izena gure aitona jaso zuen. Aia herriko auzo batekoa zen eta Txilikuko kale-baserri batera etorri zen. Ezkondu zenerako emana zioten izenorde

MIKEL

ASURMENDI

Argazkiak: Dani Blanco

hori eta berak oinordekoei pasa digu". *Txiliku* seme-alaba koxkortuak edo heldu samarrak ditu dagoneko, hauek *Txiliku* baino *Txili* izenez deituak omen direla esan digu solaskideak.

Txiliku hamabi urtez aritu zen irakasle. Orduan beste garaia eta erreferentziak bizi omen zituen. Seme-alabak aitarengandik ipuinaren xarma jaso zuten. Eskolan nahiz etxean kontu kontari aritzeak adorea eman zion ipuinen munduan murgiltzeko. Ipuinlari izateko, ahalik eta kontu, istorio eta mundu gehien ezagututa hainbat hobeto. Hitzez gainera edo hitzen azpian, munduek eta paisaiek osatzen dute ipuina. *Txiliku* euskal literaturaren paisaiaren parte da honezkero: "Paisaia mota askotarikoa da gure literaturarena, beste literaturen mailakoa, zorionez. Ni neroni, berriz, paisaia horretara kontatzeko samurtasuna eta gogoia ekartzen saiatzen naiz". Etengabe idazten duen jitea hartu diogu *Txiliku*ri: "Ez pentsa. Eguero idazteko ohitura daukat, baina boladak izaten ditut. Azkenaldion gutxi idazten ari naiz. Tira, zerbait beti izaten dut buruan, prestaketan...". Idaztea zer den galdetu diogu irrikaz: "Batez ere ekimen atsegingarria da. Niretzat idaztea asmatzea da, besteentzat emaitza atsegina izatea nahi dut". Kontatzeak merezi duelakoan ari da *Txiliku*. Eta zeregin horretan —ez da lehen saria— 2004ko Gazte eta Haur Literatura saria irabazi zuen *Osaba Bin Floren* liburuaren eskutik: "Ustekabea izan zen, sorpresa atsegina. Hainbeste urtetan ari naiz idazle lanetan, bada, lana beste norbaitek gustuko duela ikusteak poza ematen du". Ez da kaleratu duen azken liburua, harrezkero,

"Txiliku izena gure aitonak jaso zuen. Aia herriko auzo batekoa zen, Txilikuko kale-baserri batera etorri zen. Ezkondu zenerako emana zioten izenorde hori eta berak oinordekoei pasa digu"

Egunkarian eta *Berrian* argitaratu zen eta *Berrian* bigarrena. Beraietan kazetari baten konpromisoa dago nolabait. Astetik astera etengabe idatzi gabe ere, egunkarian astero agertu behar zuen ipuinen segidak. Inspirazioa zetorreanean —atal bat edo pare bat astean— idatziz gauzatu nituen ipuinok". Liburuak beranduago argitaratuak eman ziren, orrazketa bat edo beste hartu ondoren. *Egunkarian* atera zenean *Osaba Florentino-ren ipuinak* izenburua eraman zuen *Osaba Bin Floren* ipuinak. Gero, orduan eta orain ospetsua den Osama Bin Laden figuraren ukitua hartu zuen, izenburuaren soinu-kidetasuna. Beraz, honek badu kutsu hori: "Liburuek bere garaia edo unea dute, garaian garaiko seme edo alabak dira", adierazi digu zarautzarrak. Elena Odriozolak egunkarirako nahiz libururako egokitutako marrazkiak goraiatu ditu ipuinlariak.

Ipuina non girotua dagoen aipatu dugu: "Bi munduetan egokitua edo kokatua dago. Zati bat, orain dela 50 urte inguruko auzo batean, Euskal Herrian". *Txiliku* auzoa ote den itaundu dugu, berriz ere irrikaz: "Ez da *Txiliku* auzoa, ordurako erre eta desagertua zen. Auzoak Behorlegi du izena, mendiko herri koskorra da, Donostiako Igeldo auzoa izan liteke, agian... Behorlegiko telefono bakarra Garmendia Txiki baserrian dago. Euskaldun-amerikar baten ondarea da".

Ipuinean agertzen den beste zatia —zatiak hobekiago esanda, ipuinak ipuin handi batean tartekatzen baitira— arabiar mundua da. Iragan hurbileko Euskal Herrian eta arabiar munduan barrena murgildu gaitu *Txiliku*: "Europak iraganean nolabaiteko erromantizismoa bilatu zuen eta arabiar herrialdeetan aurkitu zuen nolabaiteko altxorra. Egia da, arabiar ipuingintzan badago altxor hori, denetarik dago. Funtsean arabiar ipuinak —kontatzekoak diren ipuinak— kontakizunetan sustraituta daude. Forma berezia dute, memoriari laguntzen dioten istorioak dira. Hango kontatzeko moldeak berezko trikimailuak ditu: ipuin baten barruan beste bat tartekatze modua agertu ohi dute. Horretan ere ageri da beren ipuinen magia".

Osaba Bin Floren ipuinaren pertsonaia nagusia Florentino da: osaba. Bere ondoan berriz, Inazio, Maite eta Tomaxito ilobak dabilta ipuinen gose: "Trudimenezko ipuinetan edo ipuin fantastikoetan badago halako objektu magikoa. Honetan osaba Florentinori sendagileak jarri dion benda da. Bendak bere mundua aldatu egingo du. Alegia, osabak bizi duen mundua aldatu egiten

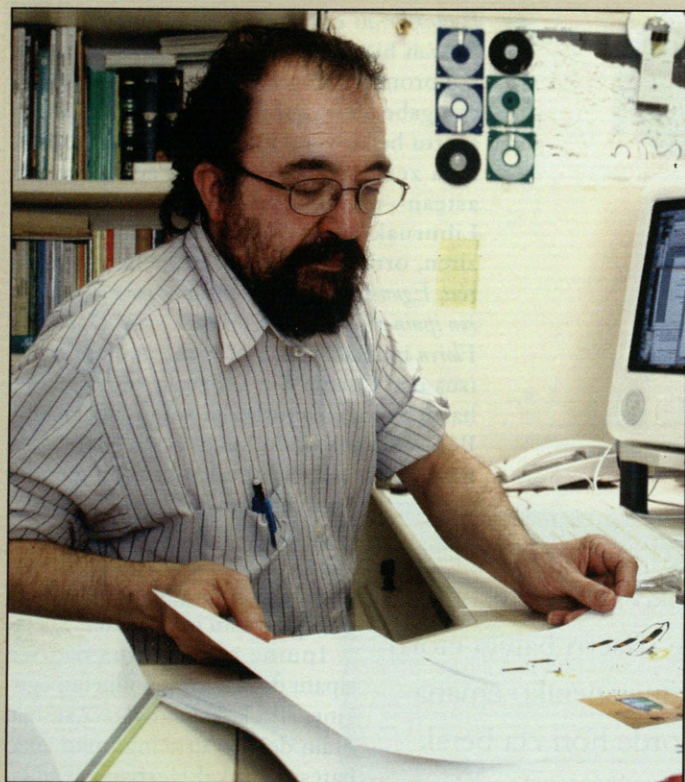
matzea da, izatea»

Jokin Galtzagorri ipuinak argia ikusi baitu. Bi liburu hauetan barneratu gara egilearekin batera.

Osaba Bin Floren

"Bi liburu hauek enbor komun bat dute, biak foiletoi gisa astekarietarako eginak dira, astero-astero idatzitakoak. Lehena *Euskaldunon*

da, bere buruan ez du Behorlegi ikusten, mundua beste nonbait ikusten du. Hartara, bere imajinazioak ipuin klasikoek tokira egiten du bide, Arabiara”.

Ipuinek bere magia izaten dute. *Txiliku*-rentzat honetan datza ipuinen magia: “Rafik Schami idazleak badu liburu bat, *Gaueko kontalariak*, eta bertan badira hainbat ipuin kontalari. Nahiz eta ipuinak oso-oso fantastikoak izan, jendea prest izaten da kontatzen dena sinesteko. Ordea, kontalari batek une batez esaten badu Ameriketara bizi den iloba bat duela eta –kontatzen badu– telebista bezalako tresna bat eta teknika eta teknologia baliatzen dituela, jendeak esaten dio ‘ez etorri guri horrelako kontuekin’. Beraz, ipuina sinestearazteko, kontakizunak berezko gramatika behar du. Rodarik horri fantasiaren gramatika deitzen zion; ipuinak forma bat eduki behar du, badakigu ez dela egia, baina sinetsi nahi dugu eta egia balitz bezala bizi dugu”.

Jokin Galtxagorri

Ipuinek magia behar badute, zer egokiago magia egiten duten pertsonaien bidez ipuina osatzea baino, ezta? Galtxagorriak euskal mitologiako pertsonaiak dira. Ez dira urrutiti bizi izan, bestela entzun adi-adi *Txilikuk* zer dioen: “Galtxagorriak magia egiten duten pertsonaiak dira. Zarautzen pertsonaia eza-gunak ziren, gaur ez hainbeste jakina”. *Txilikuk* gure mitologiaren pertsonaia hauek erakutsi dizkigu *Jokin Galtxagorri*ren:

“Ipuina
sinestearazteko,
kontakizunak
berezko gramatika
behar du. Rodarik
horri fantasiaren
gramatika deitzen
zion; ipuinak
forma bat eduki
behar du, badakigu
ez dela egia, baina
sinetsi nahi dugu
eta egia balitz
bezala bizi dugu”

“Galtxagorriak jeinuak ziren, langileak, agindutako guztia egiten zutenak, eta gurean, Baionan erosten omen ziren. Hara joan eta bi dukat ordainduta ekartzen ziren. Aspaldiko kontuak dira. Euskal mitologian kontatzen denez, haiek lana ematea nahi zuten. Nik, berriz, langilea izan beharrean alferrena bilatu dut. Berezi samarra da, nahiago du beste edozer egin lana baino. Esate baterako, ipuina kontatzea nahiago du beste ezer egin baino”.

Martin marrazkilariak –*Txilikuren* hitzetan– ederki apaindutako ipuinean, Aitona Martin eta Maiderren arteko harremana kontatzen da. Tartean Jokin jeinua dago. Maider alfer samarra da ordea, eta Jokin baliatu nahi du eskolako lanetan. Hau alferria izaki, horiek komeriak! Aitonak lagunduko du Maider, ez eskolako lanetan, Jokin alferriaren dohainak ikusten baizik: “Jokinak edonor aspertzeko modukoa izaera dauka, baina ipuin kontalari trebea da...”, diosku *Txilikuk*.

Galtxagorriaren pertsonaiak gainera, Basajauna edota Lamia agertzen dira ipuinean. Beren alde ona eta gaiztoa hipzide izan ditugu segidan: “Gaur egun, euskal mitologiako mundua gero eta urrutiago daukagu. Nik, hala ere, manikeismoa kenduko nuke, ona edota gaiztoa izate hori, alegia. Basajauna, adibidez, ez da ona edo gaiztoa, beste kultura batekoa da, bizitzeko beste kultura du, baita lamiak ere. Beren izateko eta bizitzeko ohiturak bestelakoak dira”.

Egileak ez dio ikuspegi klasikoak eman ipuinari. Umorez deskribatu ditu pertsonaiak. Baita egungo pertsonaiak aipatu ere, hala Son Goku nola Pokemon... “Lehenengo horiek badoaz eta hauek badatoz berriz. Nahitaezkoa da hori. Guk Superman edo Marvelen heroiak bizi izan genituen, mitologiaren kutsua zutenak. Gaur egungo pertsonaia berri hauek ez ditut hainbeste eza-gutzen, baina gaurko umeek badute horien berri. Eta nik ‘gure gaurko mitologiako’ pertsonaia horiek aipatu egin ditut. Horientzat ere toki bat behar baita”. Edonola ere, *Txilikuren* gusturako, mitologiak gure irudimenean lekua du oraindik ere, mitologiak badu oraindik zer esana. Gure irudimena pizteko balio du. Ipuinak irudimena pizteko balio ote duen itaundu dugu azkenik: “Gaur egun irudimena piztea gero eta konplikatuago da, hori egia da. Hasteko eta behin, lehen baino askoz irudi gehiago dagoelako. Ez dugu liburua behar, zinea eta telebista hor daude. Dena dela, liburuak badu abantaila bat, irudi bidez ikusten duguna egina dago eta liburuak aldiz irudia –eta ipuina bera– are gehiago garatzeko aukera ematen digu”. ■

ERRENTA 2004

ZURI ESKER GUZTIOK IRABAZTEN DUGU.

Mila esker kirolari emandako bultzadagatik. Mila esker azpiegitura berriengatik. Ezintasunak dituzten pertsonen laguntzeagatik. Prestakuntzagatik. Teknologia-parkeengatik. Euskara indartzeagatik... Mila esker.
Izan ere, guztion ekarpenarekin Gipuzkoak irabazten du.

Errenta eta Ondarearen Aitorpena 2004.

APIRILAREN 25etik EKAINAREN 27ra.

ESKERRIK ASKO

EGIN EZAZU
ERRENTA AITORPENA
EUSKARAZ!

902 100 040

www.gipuzkoa.net/ogasuna/renta

Gipuzkoako Foru Aldundia
Diputación Foral de Gipuzkoa

Renta
2004
Errenta

Ezpalak

KATIXA GARATE

Balenciaga museoa 2007rako

GIPUZKOAKO FORU ALDUNDIAK, Eusko Jaurlaritzak eta Getaria-ko Udalak Berroeta Aldamar elkarte mugatua sortu dute, Balenciaga museoarean eraikuntza lanak kudeatzeko. Aurrekontua 9 milioi euro-

koa da eta elkarte sortu berriak 6 milioi jarriko ditu. Beste 3 milioi euroak Espainiako Gobernuak jartzeara espero dute. Julian Argilago arkitekto kubatarrak diseinatutako museoa-
ren eraikuntza lanak 2007ko otsailerako bukatzea aurreikusi dute. Getaria-ko Aldamar Jauregira

itsatsita eraikiko duten museoak 3.800 metro koadroko azalera izango du. Erakusketa aretoak, modistaren lanak gordetzeko gelak, liburutegia, lorategiak eta kafetegia izango ditu eta Balenciaga fundazioa arduratuko da haien kudeaketaz.

Europako zuzendarientzako jaialdia

GASTEIZEN ZINEMA EKIMEN SENDOA erdietsi aldera, jaio da Europako Zuzendari Berrientzako Jaialdia (NEFF). Gasteizko Nazioarteko Zinema Jaialdiak, Cortada film laburren lehiaketak eta Ikus-Entzunezkoen Jaialdiak bat egin dute, ekitaldi eskaintza oparoa eskaintzeko. Hala, maiatzaren 3tik 14ra bitartean, Europako zuzendari berrien film luzeak lehiatuko dira; aurtengoan, Suitzatik, Austriatik, Fin-

Felipe Juaristik honakoak esan zizkion *E/Pafj*. «Badakigu euskal irakurleen gehiengoa ezker abertzale horretan koka dezakegula eta horien gustukoa ez bada liburua, desagertu egiten da eta horretarako daude kritikoak».

The Dirties taldeko kideek *E/ Diario Vasco*: «Punkrocka indartzen ari dela ematen du, eta kalean ilusioa ikusten da behintzat. Baina diskoetxeak ez dira animatzen lan rockeroak ateratzera».

Mari Jose Olaziregiren hitzok jaso zituen *Aldaketa Hamaseik*: «Egun, 80ko hamarkadan

baino ipuin lehiaketa gutxiago daude eta ez dakit zinez hainbeste laguntzen ote dioten egile bati bultzada ematen (...) Gertatzen baita lehiaketarik irabazi gabeko pertsona batek, liburu arrakastatsu bat idaztea. Halere, lehiaketek idazle berriak ezagutarazteko laguntzen dute».

Imanol Lazkano Berrian: «Kritikarekin bertsolariak egoskor xamarak gara; ez dugu kritikarik onartzen. Gu onak gara besteak salatzen baina entzutea tokatzen zaigunean...

Zoritarrez bertsolaritzaren ikerketa lanerako oso jende gutxi dugu, hori da problema».

JACOBA MANTEROLA / ARGAZKI PRESS

Lutxo Egia eta Edorta Jimenez nobelari, Jon Arano eta Luis Garde poesian, Martin eta Xabier Etxeberria eta Joxan Oiz gazte literaturan eta Fito Rodriguez eta Pablo Sastre saiakeran. Horiexek eskuratu dituzte Euskalgintza Elkarlanean Fundazioak banatzen dituen Joseba Jaka bekak.

Eladio Jimenok margolan erakusketa paratu du Irungo Amaia kultur zentroan. Maiatzaren 15a arte bisita daiteke paisaia ugari biltzen dituen erakusketa.

Vulpes taldea maiatzean zen kaleratzekoa *Me gusta ser...* diskoa (Oihuka). Mamen kantari eta konposatzailearen gaixotasuna dela-eta, iraila-urrirra aldera arte atzeratuko dute argitalpena eta orduan ekingo diete kontzertuei.

Antton Luku

k idatzitako *Beltzeria* kabereta estreinatuko du Hiru Puntuk, Muskildin, maiatzaren 4ean. *Lurra* antzezlanak abiatutako trilogiaren bigarren zatian leku egin diote kantua eta musikari.

ALBERTO ELIOSEGI

Jaialdirik ez Nafarroan

Nafarroako Jaialdiak bertan behe-
ra utziko dituela jakinarazi du
Nafarroako Gobernuak. Duela 25
urte sortu ziren Oliten eta 1984an
Nafarroako hainbat herritan
barreiatu ziren. 2000 urtetik hona
Iruñea izan dute jokaleku. Gotor-
lekua nagusiki. Eta jende dezente
bildu izan dute. 2002ko udan,
Japoniari eskainitako Jaialdietan,
50.000 pertsona bildu ziren eki-
taldietan; paguzkoetan 5.000tik
gora eta doakotan 40.000 pasa-
txo. Gobernuak esan duenez,
Jaialdietarako aurreikusia zuen
aurrekontua Baluartera bideratu
du. Gauzak horrela, ez da ohi
bezainbat ekitaldi izango udan
Iruñean. Kaleak hutsago egongo
dira, agian. Eta jairako aukera
gutxiago egongo da.

Haur antzerkiari eskaini dio
azken zenbakia Urtxintxak
argitaratzen duen *Aisia Biziz*
aldizkariak. Dibertimendurako
bide izateaz gain, heziketan
izan dezakeen balioaz jardun
dute argitalpenean. Josu
Camara aktore eta zuzendariari
egin diote elkarrizketa.

Zuzendari, programatzaile eta
antzerki talde andanarekin hitz
egin dute, euren lana gertutik
ezagutzeko asmoz, eta jaialdien
eta euskarazko haur antzerki

taldeen gida
osatu dute.
Malabarrak
egiteko eta
mozorroak
sortzeko
aholkuak
ere ematen
dituzte.

Herriko kultur dinamika pizteko

asmoz antolatu zuten
Talaste euskal kultur astea
Bermeon, pasa den astean.
Heritarrek herriko kultur mugi-
menduaz hitz egiteko. Bertako
Zantzue kultur elkarteak
herriari bizitasuna emateko
nahia zuen eta herriko kultur
taldeen sakabanaketa dela-eta
kezkaturata zegoen. Herriko
talde ugariak erakutsi zuen
urtean zehar egiten duen lana:
bertsolariek, zineklubak, abes-
batzek, artistek... Horrez gain,
euskal kulturaren gehiago sakan-
tze aldera, Alfonso Martinez
Lizarduikoa, Gotzon
Hermosilla, Xabier Isasi eta
Pantxoia Etxegoin gonbidatu
zituzten. Asteburuan herrita-
rren arteko eztabaida egin
zuten, herriko kultur dinamika
aztertze. Ondorioak liburux-
ka batean biltzeko asmoa dute
eta agian topaketei segida ema-
tekoa. Dinamika sortzeko.

Argazkiek Biarritz hartuko dute

IRUDIAREN LURRA jaialdiko zuzendari Claude Noritek dimisioa aur-
keztu zuen iaz eta horrek aldaketak ekarri ditu jaialdian. Jaialdiak izenez
aldatu du eta aurten *Transizioa(k)*, *Argazkilaritza* eta *Irudia* lelopean egingo
da. Biarritzko herriko etxeak Hervé Dignerren eta Louis Mesplèren egitas-
moa hautatu du eta haiek arduratu dira jaialdia antolatzeaz. Bidaia ez da
gai nagusia izango eta askotariko lanak ekarriko dituzte, argazki digitalari
leku nabarmena eskainiz. Hogeita hamar artisten erakusketak, bertako
artisten txokoa, film proiektzioak, eztabaidak eta animazioak eskainiko
ditu transizioan den jaialdiak.

Zer ote da artea?

REKALDE GALERIAN paratu duten *Miloi bat gogoren matxinada ikusezi-
na* erakusketa artisten ustetan, arte garaikideak bizi garen gizartea
hobeto ezagutzen lagundu behar digu, edertasun hutsetik haratago.
Guztira, hogeitaz artistaren lanak ikus daitezke. Luca Frei, Xabier Salabe-
rria eta Nils Normanek, adibidez, erakusketarako propio egindako
lanak osatu dituzte. Anita
Fricke, Tere Recarenssek
eta El Lissitzkyk, esatera-
ko, aurretik egindako
lanak ekarri dituzte.
Marrazkiak, instalazioak,
bideoak eta eskulturak
ekainaren 5a arte ikus
iahal izango dira Bilboko
Rekalde galerian.

Palle Nielsenek egindako performancearen irudia.

Argitalpenak

PILAR IPARRAGIRRE

Kultura eta identitate erbestertuak

Imanol Galfarsoro

PAMIELA

125 orrialde
12,50 euro

Nomadologia subalternoak

Pentsaera berri bat ekartzera datozen ezohiko lana, irakurlea ezlekitzen duena da *Kultura eta identitate erbestertuak* (*Nomadologia subalternoak*) izenburuarekin Imanol Galfarsorok eskaini digun hau. Joxe Azurmendi pentsalariaren hitzetan esateko. Anti-neoliberalak dugu bokazioz egilea, eta ironia probokatzailerak arma harturik ekartzen ditu liburura egungo munduak dauzkan arazoaren gainean urte askotan egin dituen gogoetak. Nazioa, humanismoa, filosofo berriak, kolonialismoa zein post-kolonialismoa eta beste hainbat gai ditu hizpide apunte moduko hauek, baina ez da

ondoriotara iristen, ez duelako adostasuna bilatzen bidaia-riaren, kosmopolitaren edota abertzalearen kontura ironizatzen duenean. |

Bidaia munduaren amaierara

Henning Mankell

EREIN

254 orrialde

Mankellek gazteentzat idatzitako tetralogiaren azkena

Henning Mankell idazle suediarrek gazteentzat idatzitako tetralogiaren laugarren eta azken liburua plazaratu du Erein argitaletxeak euskaraz, *Bidaia munduaren amaierara* izenburuarekin. Haur zelarik ezagutu genuen Joel mutiko protagonistak dagoeneko hamabost urte bete ditu. Oso txikia zenean gelditu zen ama gabe, aitarekin utzi umea eta etxetik alde egin baitzuen amak. Hura ezagutzeko irrika izan du Joelek beti barruan, eta nobela honetan lortuko du bere nahia. Haatik, aita hilko zaio. Baina hori jazo aurretik, iraganean zer gertatu zen benetan jakin nahiko du mutikoak, iruditzen zaiolako ama batek ez duela besterik gabe alde egiten, aita izaten direla desagertzen direnak. |

Txakurra mintzo zitzaien mutikoa

Anaia bikia urtegian ito zitzaien hamabi urteko mutikoa da Aitor Aranek idatzitako kontakizun honen protagonista. Anaia galdu zuenetik, etxeko txakurrak haren izenean hitz egiten diolakoan dago, eta gurasoak oso kezkatuak dauzka bere jarrera horrekin, zeren kontatzen diena sinesten ez diotenez, beti haserre dago, inorekin hitz egin nahi gabe. Psikologo-arengana eraman dute, baina alferrik izan da hori ere. Orduan, familia batekin bizitzeko gogoz dagoen Zaharren Egoitzeko gizon bat etxera ekartzea erabakiko dute gurasoek. Hasieran mutikoari ez zaio haien asmoa piperrik ere gustatzen, baina behin aitona ezagutu eta gero, gauzak aldatzen joango dira, batik bat jakiten duenetik altxorak bilatzea izan duela hark lanbide. Urtegiko misterioa argitzen lagun diezaiok! |

Urtegi misteriotua

Aitor Arana

IBAIZABAL

87 orrialde
9 euro

Tantak aldizkariaren 32. alea

Euskal Herriko Unibertsitateko *Tantak* hezkuntza aldizkariak, ohi bezala, artikulua sakinak plazaratu ditu. Azken zenbakian azaltzen diren gaien artean, honako hauek daude: Axier Huguena *Emozioak eta gorputza hezitzaileen harreman-trebetasunen prestatuntza bidean: esperientzia baten azterketa*; Paula Elo-suak egun indarrean dauden autokontzeptuaren eredu teori-koen artean hedatuena den Shavelson-ena oinarri duen AFA-A eskala euskaratzeko ematen dituen arazoak; Iñaki Pikabearen *Haur hezkuntzako eta Lehen hezkuntzako ikasgeletan abozko euskara hobetzeko esku hartzeko programa*; Mikel Haranburuk Piageten ibilbide psikologikoaz eginiko azterketa, eta Juan Carlos Tójarren *Ebaluazioan egoten diren zehar-irizkiak eta honetarako kalitate irizpideak*. |

Tantak

Batzuen artean

EUSKAL HERRIKO
UNIBERTSITATEKO
ARGITALPEN ZERBITZUA

132 orrialde
7,81 euro

Arzaken gaur-gaurko sukaldaritza

Mikel Alonsoren 573 argazki koloredunen laguntzaz osatu du Juan Mari Arzakek ehun errezeta biltzen dituen liburu hau. Sukaldaritza-ildo soil –baina ez txepel– bat erakusteko asmoarekin berariaz moldaturiko formulak dira, erraz egin daitezkeenak, baina ukitu bitxiez apainduak, arrautza frijituak baino errezeta landuagoak egin nahi dituen edonorentzat aproposak. Gaur gaurko sukaldaritza agertzen du Juan Mari Arzakek lan honetan, bertako eta kanpoko osagaiekin egindakoa. Eta irakurleari erosketak egitean gauzak erraztearren, errezeta bakoitzak bereak dituen osagaiez gainera, dendan aiseago aurkituko ditugun ordezko elikagaiekin aritzeko aukera ere eskaintzen du. **I**

Arzak errezetak
Juan Mari Arzak
BAINET MEDIA
246 orrialde
35,95 euro

Hizkuntzak gure izatean eta bizitzan duen garrantzia

Kontuan harturik munduan ez dela giza talderik hizkuntzarik ez duenik, hizkuntzak gure izatean eta gure bizitzan duen garrantziaz ohartarazteko helburuarekin osatu du Xabier Monasteriok *Mintzairaren miraria*, hamar ataletan banatutako liburua: mintzamenaren sorreraz historian zehar esan direnak; mintzairaren ezaugarri, funtzio eta osagaiak; mintzairaren eta kulturaren arteko elkar-erregina; hizkuntza aniztasunak dauzkan arriskuak, eta hiztun ororen eskubideak azaldu ditu besteak beste. **I**

Mintzairaren miraria

Xabier Monasterio

GAIAK

184 orrialde

MINTZAIREN
MIRARIA

ANJEL LERTXUNDI

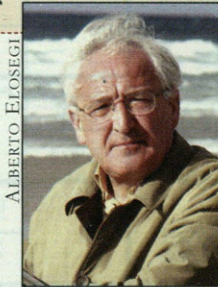
“Bidaiatzeko modu desberdin bat deskubritu dut”

Zein izan dira bidaiaren emaitza nagusiak?

Idatzeko modu berri bat deskubritu nuen, eta bidaiatzeko modu desberdin bat baita ere. Bakarrik joan nintzen, eta bidaiatzen ari nintzela idatzi behar nituen erreportajeak besterik ez nituen buruan. Orduan, egun guztiak begiak erne eta belarriak zabal jardun nuen. Denbora guztia, batetik bestera ibiltzeko garaian eta baita garagardo bat hartzeko garaian ere, jada beste modu batera egiten duzu, betiere pentsatzen ari zara zer idatzi beharko duzun eta nola enfokatu beharko dituzun gauzak. Gauzei arreta askoz gehiago jartzen diezu, beste begirada bat eskaintzen diezu kontuei. Erreportajeen tonua nola hautatu zenuen?

Tonua eraikitzeko garaian, azkenean nire arazok literarioak ziren. Bakarrik nago, eta nolabait kontrapuntu batzuk behar ditut, nioen Izan ere, bat bakarrik doanean, oso jende gutxirekin hitz egiten du: hotelekoekin eta taxistekin. Eta, beno, erreportaje hauetan pertsonaiak taxistak dira, Italiaren ikuspegi bat ematen didate eta nire ustez hari sinpatiko bat ematen diote kontakizunari ere. Eta bidaia bera nolakoa izan zen?

Bidaia egitekorakoan, sistema zen apunteak hartzea eta ahal zen material gehiena biltzea. Eta jakina, nire ezagupenen arabera, literatura nuen nik marka eta norabide ere. Maite nituen idazleek, haien lanek-eta, markatzen zidaten ibilbidea baita ere. Erreportaje hauetan agertzen da hori, baita tituluan bertan ere. “Italia, bizitza hizpide” izenburuan, Cesare Pavesen “Bizitza lanbide” obrari egiten baitzaio omenaldi.

ALBERTO ELOSEGI

Anjel Lertxundiren bidaldiaren kronikak

Aostatik Torinora, Triestetik Kroaziariko Rijekara, Padua eta Venezian zehar ibili zen Anjel Lertxundi 2004ko udan, *Berria* egunkarian azalduko ziren idazlan batzuk osatzen. Eta hain zuzen ere, hamar erreportaje haiek dira, orraztu eta gero, Alberdania argitaletxeak eta *Berriak* elkarlanean liburu formatuan eskaintzen dituztenak. Begiak

erne, belarriak zabal eta literatur zein historia oroimenak etengabe astinduz aritu zen Anjel Lertxundi bere bidaldi hartan. Hegazkinez iritsi zen Torinoko Caselle aireportura. Eta hegazkinez joan zen baita ere hainbeste hunkituko zuen Triestera, baina bestela trenaz ibili zen gehiena. Jendearekin –eta bereziki taxistekin– ahal zuen guztietan egungo zein atzoko Italiaraz mintzatzen, bere idazlerik maitatuenen lanetan agertutako histo-

Italia, bizitza
hizpide

Anjel Lertxundi

ALBERDANIA / BERRIA

86 orrialde
10,50 euro

riako gertakizunak gogoratzen, D’Anunzioren faxismoari aurre egin ziotenak oroitzen, zinegile neorrealisten filmak ahaztu gabe, Giotoren erakustaldia bisitatzen, Italian dagoen hizkuntz aniztasunari behin eta berriro erreparatzen, gerrillari suizidak ez direla gaur goizekoak jabetzen, minbiziarekin borrokan Triesten ari zen Soriako idazle batekin kontu-kontari... **I**

egileari galdezka

Denbora-pasak

LUMA.

Hitz gezidunak

	Berina puska	Hiltzeko tresna	Obra bihurtu	Sabanaren konto.ak	Etikari dagozkio- nak
	Oinezkoen igarobide	Nahita	Abertzaleen Batasuna	Trebe, abil	
	Pintore holandarra				
	Ugatz				
* IRUDIKO BIZIDUNA	Interjek- zioa		Otx!		Bokala
Intsektu mota	Arauak jarri		Iodoa		Arraunean egiteko
			Arnas ezak hilak		
			Zintzo		
Urte sasoi			Uranioa	Hizki grekoa	
Eraikuntza			Zamari mota	Itxura	
			Modua		
			Aireko fran- tsetetan		
Dauka		Kasik	Putreak		
Une oro		Biziaren erdian	Dunaren erdian		
		Zutik jarri			Lehenengo bokala
		Zero			
Auzategi			Zeinena		

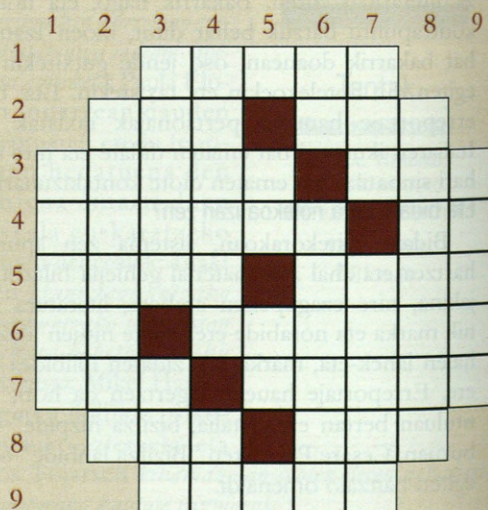
Hitz gurutzatuak

EZKER ESKUIN

1.- Bizkaiko udalerria. 2.- Bizkaieraz, sobera. Ni filosofikoa. 3.- Zuhaitz mota. Areago. 4.- Euskal Herriaren ekialdeko lurraldea. Kontsonante bikoitza. 5.- Soldata. Errusiako enperadore. 6.- Titanoaren ikur kimikoa. Jasan, pairatu. 7.- Zintzoa. Iratzea. 8.- Arrantza tresna. Berrogeita hamabi, zenbaki erromatarren arabe-
ra. 9.- Arazoa, afera.

GOITIK BEHERA

1.- Belar idor. 2.- Polita, fina. 3.- Ekialdean, azoka publiko edo salerosketa egiteko toki berezi. Sortu zintuena. 4.- Ondorioa izan. Bokal errepikatua. 5.- Kontsonantea. Hizki grekoa. Gogoaren erdian. Kontsonantea. 6.- Indioaren ikur kimikoa. Amatatu. 7.- Gipuzkoako herria. Asiako estatua. 8.- Karraskari mota. 9.- Hobena.

Ihesi

Euskal Herria ezagutuz

TESTUA ETA ARGAZKIAK:
ASIER AGIRRESAROBÉ
MUSKILDA TELLABIDE

Andoain (Gipuzkoa)

Atxulondoko errekan burdinola bila

Andoain eta Aduna herrien parean, Oria ibaiaren ezker aldean nabarmen goratzen den gailurra da Belkoain. Honen eta atzean duen Andatza mendiaren artean sakan basatia eta ezezaguna sortu du Abalozko errekek. Bada, sakan honen goi partean, Atxulondo eta Asta errekek bat egiten duten urartean zegoen garai batean Gipuzkoako burdinolarik garrantzitsuenetakoa izandako Atxulondo. Egun, sastrakak harturik bada ere, zutik diraute burdinola eta olagizonen etxeak zenbait aurrik. Hara hurbilduko gara Andoaindik abiatuta, Belkoaineko tontorretik igaro ondoren.

Atxulondok ur emari handia dakarrenez, oinutsik zeharkatu dugu.

Gure helbururako Adunako plaza abiagune egokia izan arren, Andoaingo kaleetatik abiatu gara Belkoainen atzealdean galdurik dauden Atxulondoko hondakinen bila (50 m). Txistokiko pasealekutik aurrera izen bereko zubitik zeharkatu dugu Oria ibaia, jarraian N-1 errepide azpitik igaro eta Bazkardo baserria igarota ezkerreara jotzeko. Hormigoizko bidean gora ezkerrean utzi dugu Sorabilla auzoa eta bertara daraman bidea. San Migel eta Goiko Etxeberri baserrietara iritsi baino metro batzuk lehenago, berriz, ezkerreara abiatzen den lasterbidetik jo dugu, pinudi eta zelai bana igarota, atzera hormigoizko bidera itzultzeko. Ezkerreara karobia dagoela dio zutoin adierazleak. Metro batzuk aurrerago, hormigoizko bidean gora bihurgunean topatutako zutoinak, Belkoainera igotzeko ezkerreara agindu digu eta hala egin guk, Errameta baserrira lehenik eta Garateraino igotzen den hormigoizko bidea utziz.

Mareako lepotik Belkoainera

Pista maldatsuan gora Elordi izeneko parajera heldu gara, hartxintzarrezko pista zabala-goarekin bat egiteko (265 m). Bertatik gora, eskuinera joz, igoera samurrean eta ibilbide laburretako arrastoak bidelagun, Mareako lepora heldu gara (405 m). Bidegurutze honetan bost bide elkartzzen direnez, zutoin adierazleek azaltzen dute bakoitzetik nora goazen. Atxulondora joateko aurrez aurre dugunetik jo beharra badugu ere, hau da, Ernio edo Zarate bezala adierazita dagoenetik, gu eskuinekotik gora abiatu gara, Belkoaineko tontorrera azkarrago igotzearren.

Bizkarrean gora berehala heldu gara tontorreko gurutze erraldoiaren albora (484 m). Hori bai, azken malda gogorxeagoa gainditu behar izan dugu. Bai gurutzea, ikurrina eta guzti, bai buzoia bertan egon

Belkoaineko gurutze erraldoia ez ziren punturik altuenean iartzera iritsi.

Atxulondo, 20 olagizoneko burdinola

Atxulondoko burdinola, burdin minerala urtu eta lantzeko ola edo lantokia, Abalozko sakanaren goi partean kokatuta zegoen, Asta eta Atxulondoko errekek bat egiten zuten gunean. Gipuzkoan sortu zen lehenengotako industria izateaz gain, burdinola honen garrantzia handia izan zen, "Real Ferreria" deitua izan baitzen eta garai oparoenean 25 bat olagizonek egin omen baitzuten bertan lan.

XV. mendea zen Gaztelako Enrique erregeak Zizurkilgo lurretan lehen burdinola eraikitzeko agindua eman zuenean. Dakigunez burdinolaren eskubideak bere lagun García de Arevalo jaunari eman zizkion. Gerora, 1497ko dokumentu batean ageri denez, Juan de Abendaño deituriko batek hartu zituen burdinola honen eta inguruko beste batena-
ren eskubideak. 1573an Zizurkilgo alkateak Martín Pérez de Luzuriagari eman zion Atxulondo errekan ubide eta presa berri bat eraikitzeko ardura. Ez dago idatzizko erreferentzia gehiagorik 1735. urtera arte, zenbait lan egiten da orduan antepara edo botana deitutako zatian Francisco de Izagirre jaunaren ardurapean. 1756an Zizurkilgo herriak errentan emango dio burdinola Gabriel de Ameztouri, zeinak 1758an Zizurkilgo herria auzitan jarriko duen, presa egoera txarrean baitzegoen eta ur asko galtzen omen zuelako. Orduan agindu zuten zulatua zegoen presa berreraikitzea eta oinarrietaraino desegin eta karez estalitako horma berregitea.

1625ean Lope de Isastik jasotzen duenez, garai hartan Gipuzkoan gutxi gora behera 80 ziren burdinola nagusiak eta 38 txikiak, urteko 120.000 kintaleko produkzioarekin. Juan Garmendia Larrañagak *De etnografía Vasca* liburuan dioenez, 1752an 73 ziren Gipuzkoan zeuden burdinolak. Bi Zizurkilzen zeuden eta hauetako bat Atxulondo dugu. Honela agertzen da agirian: "Zizurquil: Ay una llamada Asulondo labra seiscientos quintales, su ferrón Agustín de Goicoechea".

Burdinola hauen ondoren etorriko zen industria txikiagoa, errementeriak, burdinazko tresnak landuko zituztenak: laborantzarako tresnak, laiak, puntak, ferrak, eta abar. XIX. mendean industria garapena medio, Bilboko Boluetan Euskal Herriko lehen labe garaia eraiki zenean, burdinolaren akabera iritsi zen.

Goiko argazkian, burdinolaren aurriak. Lerron gainean, oinplanoa.

Itzumitz baserria.

arren, gendorra jarraituz ekialderago dago Belkoaineko gunerik garaiena (489 m), eta han paratuta dago hain zuzen erpin geodesikoa. Alabaina, zuhaiztia dela eta ikuspegia lehenengotik baino murriztagoa da. Izan ere, Oria ibaiaren erdi arroa, hau da, Buruntzatik Loatzo eta Uzturrerainokoa, primeran ikus daiteke talaia honetatik.

Zizurkilgo lurretan

Mareako lepora itzulita, hasieran mendebaldera abiatzen den bidetik jo dugu, iparraldera biratu eta Mareakogaina edo Txingorrigain (426 m) bezala ezagutzen den muinotik igaro eta malda beherari ekiteko. Pista batekin egin dugu topo eta berau jarraituz, Arizkurutzeta eta Zaratera daraman zidorra-ezkerrean utzi, Gelitako gaina (397 m) gainditu eta malda beherari ekin ondoren Itzumitz baserri aurrera jaitsi gara (300 m). Zizurkilgo lurretan gaude, eta hala daude beherago dagoen Sarobetxueta baserriaren aurriak eta Atxulondoko burdinola ere. Bere garaian hustutako baserria da Itzumitz, egun eroria. Azken urteetan kaleko jendeak erosi eta kontu eginda mantentzen da, nahiz eta bertan bizi ez. Ataka pare gaingitu behar izan dugu baserri aurrera iritsi ahal izateko eta beste bat eraikuntza berriaren eskuintik beherantz abiatzen den bidetik jarraitzeko.

Atxulondo

Sagarrondoz betetako zelaietatik pinudira igaro gara eta pistari behe-
ra segi. Bihurgune zenbait eman eta ezkererako joera hartu duenean, eskuinerantz abiatzen den bide estuagotik jo dugu, beti ere behe-
rantz. Ezkerreko bidetik joz gero, auri dagoen Sarobetxueta baserrira eta ondoko kare-labera ere helduko ginateke. Gure bidean bada, ataka

parera iritsi, pinuditik irten eta Abalozko sakaneko ikuspegi ederrak ikusi ahal izan ditugu. Ezkerrean, sakonean, Asta erreka dugula, bide zaharraren trazak dituenetik behera Atxulondoko hondakinekin egin dugu topo, nahiz eta hondakinak azken unera arte ikusi ez, landaretza joriko inguruan, ezkutatutik, inguru hezearekin bat eginik baitaude (160 metro).

Olagizonen etxea zena topatu dugu lehenik eta atzealdean, metro batzuk harantzago 18x12 metroko oinarria duen burdinola. Ingurua tentuz aztertu ondoren, Asta nahiz Atxulondo erreketan zeuden presa eta zenbait ubideren aztarnak antze-
man ahal izan ditugu. Bi errekek bat egin ondorengo Abaloz errekan behera jarraitzen ere ahalegindu gara, baina gune batetik aurrera igaro ezina da bidea. Errekan behera Lasarteko Mitxelin lantegiak duen presa eta ur hartzera irits gaitezke eta aurrera jarraituz gero, N-1 errepide eta Oria ibaira, Abalozko zentral elektrikoaren parera.

Tarzanduta Garate baserrira

Argazki eta datu nahikoa jaso ondo-
ren, zoko umel honetatik gorantzko bidea hartu dugu. Etorritako bide beretik igo beharrean, ordea, ahal moduan, errekek gaurkoan ur emari handia duenez botak erantzi eta hanka hutsik, Atxulondo erreka gurutzatu eta Garate baserrira bidean abiatu

gara. Ezkerrean doan pista zahar eta gutxi erabiliari kasu egin gabe, une batez arrasto hori batzuk jarraitu ditugu eta hauek, Itzumitz baserrian amaitzeko, berriro erreka gurutzatzera doazenean, gorantzko bidea hartu eta pistaraino igo gara, zatarra eta putzuz betea. Garate baserri dotore berrituan amaitu dugu (350 m).

Telegrafo dorrea

Pagarte baserrira doan hormigoizko bidera irtenda, Andoainera jaiste-
ari ekin diogu. Baina jaitsi aurretik Erdoizta baserriako bidetik Telegrafoko gainera hurbildu gara, bertan aurkitzen den telegrafo apa-
ratuarentzako dorrea zena bisitatu eta ikuspegi ederreko gaina ezagutu asmoz.

Itzulera

Andoainera jaisteko Erdoizta base-
rrira itzuli gara lehenik. Bertatik, horizontalean jarraitu dugu gertuko zelai batera irteteko. Handik behera bide zahar batekin egin dugu topo eta hark, erreka zoko bat gurutzatu ostean, lepo batera igo gaitu. Borda jatetxea zenaren gainetik, Andoain-
dik gora datorren bidearekin batu gaitu. Arrasto eta zenbait geziz adie-
razia dago, lekuz kanpo dagoen men-
diko txalet zeharo itsusi baten parean. Bidean behera laster iritsi gara hasierako urratsak eman ditu-
gun Bazkardo baserri aurrera eta Andoaingo kaleetara. ■

Makina bat kontu

JOXERRA AIZPURUA

INGURUMENA

Marshall irletan minbizia

MARSHAL IRLETAKO BIZTANLEAK hainbat minbizi mota garatzen ari dira, Bikini atoloian orain berrogeita hamar urte egindako saio atomikoe-tan lehertutako H BRAVO deitu bonbaren eragi-nez. AEBko Minbiziaren Nazio Institutuak (NCI) Senatura igorritako txostenaren arabera, biztanleen artean minbizi maila normala baino %9 handiagoa da eta oraindik goranzko bidea omen du, izan ere, erradiazioari lotutako minbizi kopuru erdia azalduko omen da.

1946 eta 1958 urteen artean AEBk 66 saio nuklear egin zituzten zazpi txandatan Marshall irletan. BRAVO deitu lehergailua izan zen arris-kutsuena bertako bizidunentzat eta 1954. urtean lehertu zuten. Estatuak 270 milioi dolar banatu zituen, konpentsazio gisa, Marshall irltako biz-

tanleen artean, baina aipatu biztanleek gertatuta-ko kalteen berrazterketa eskatu zuten, NCIk txosten berri bat igorri du Senatura.

Txostena joan den urteko irailean igorri zuten, baina orain jakin da bertan idatzitakoa. **I**

Osasuna

JABIER AGIRRE

DBHko irakasleen %20 erreta dago

EUSKAL HERRIKO ikastetxeetan Derrigorrezko Bigarren Hezkun-tzan (DBHn) aritzen diren irakas-leen %20-25ek "burn-out" edo erretzearen sindromea bezala ezagutzen dena jasaten du. Estresa denboran zehar luzatze-aren ondorioz agertzen da, egoera hori konpontzeko biderik apenas

ikusten denean. Eta ikerketa medikoek diotenez sindro-me hori gaixotasun kardiobaskularrak, migraina edo buruko minak, edo gaixotasun mentalak izateko arrisku-faktorea izan daiteke.

Burn-out sindromea laguntzako lanbideetan agertzen da gehienbat -irakasle, hezitzaile sozial, profesional sanitario eta antzekoetan-, lana beste pertsona batzue-kiko elkarrekintza-giroan egiten baita, eta besteekiko tratu horren eraginez tentsio emozionala pilatu eta esfor-tzua gehiegizkoa gertatzen denean. Aurreneko sintomak neke emozionala, despersonalizazioa -eta honek ikasle edo pazienteekiko jarrera hotza eta inpersonala dakar- eta norberaren errealizazio-falta izaten dira, arrakasta-sentimendurik ez delako izaten, eta profesionalak moti-

bazioa galtzen duelako bere lanean.

Irakasleen mundura etorritik, Deustuko Unibertsitatean irakasle diren Esther Calvete eta Aurelio Villak ikerketa bat egin dute Euskal Herrian DBHko irakasleen erretze-sindromeari buruz. Eta ikerketa horrek emandako datuei begira esan daiteke irakasleen %20-25 inguruk burn-out sindromea duela. Eta bestetik, irakasleen baja-portzenta-je handiaren azpian -baja horien batez bestekoa 48 egu-nekoa da- erretze-sindromea legoke ikertzaileen ustez. Horrexegatik, Calvete eta Villa irakasleek estresari aurrea hartzeko programa bat landu dute DBHko irakasleentzat.

Programa horren helburua burn-out sindromearen garapenari bidea mozteko erresistentziak eta trebetasu-nak sortzea da. Bertan hainbat modulu sartzen dira: erla-xazioko entrenamendua, estres-inokulazioa deitua, auto-kontzeptuaren hobekuntza, eta komunikazioko eta gataz-kak konpontzeko trebetasunetan entrenamendua. Lehendabiziko taldeekin izandako esperientziek arrakasta izan dute. Ikerketaren ondorio nagusietakoa zera da: beren balio profesionalaz, ikasleekiko harremanez eta hezkuntza-prozesuaz ideia eta jarrera positiboak dituzten irakasleak pozikago daudela beren lanarekin eta ez dute-la burn-outik izaten.

Misio espazial honetarako Soyuz kohete erusiarrek erabili dira.

ESPAZIOA

Lurrikarak espaziotik aurreikusi nahian

POSIBLE IZANGO al da egun batean Lurra inguratzen duten partikulen fluxuen aldaketari behatuz, lurrikarak aurreikustea? Zientzia fikzioa dirudien ideia errealitate bihurtu nahi dute ikerlariek. Horretarako une honetan Roberto Vittori astronauta italiarra espazioan dago LAZIO-SIRAD deituriko programaren barnean.

Orain 20 urte aztertu zen hipotesiaren arabera, Lurra askatzen dituen uhin elektromagnetikoen aldaketak sortzen dituzte Lurra inguratzen duten hainbat partikula-geruzetan. Lurrikara gertatu baino lehenago harkaitzek jasandako presioagatik uhin elektromagnetikoak askatzen omen dira eta hauek Lurreko gainazaleraino hedatzen dira eta batzuk atmosferan zehar ere hedatzen omen dira. Beraz, atmosferan dauden partikulen geruzetan gertatutako aldaketak aztertuz, posible izan daiteke uhin elektromagnetikoen oinarria detektatzea; hauxe da hain zuzen ere frogatu nahi den hipotesia.

Orain arte hipotesi hau teoria hutsa izan da eta saiakera honen bidez eremu magnetikoen partikuletan eragindako aldaketak neurtu nahi dira.

Dena den, LAZIO-SIRAD proiektuak badu beste helburu bat ere, izpi kosmikoen gizaikiaren eduki dezaketen eragina ere neurtzea. Hone-lai, Roberto Vittoriren ikerketen bidez, astronautei ikusmenean sortzen zaizkien arazoak, "Light Flash" deiturikoak aztertu nahi dira. ■

Makina bat kontu

landareak

JAKOBA ERREKONDO

mandio@zerain.com

Lore berdea buru

BARAZKI JEN-DEAREN aukera gero eta zabalagoa dugu. Azoka eta kutixi dendetan zeinek urrutiagokoa, ezezagunena edo arraroena den barazki edo fruta eskaini, ikara-

garrizko dema dago. Erosleen atentzioa bildu eta ondo saltzen dena laster probatuko dute etxeko sailetan base-rritar barazkigileek, nobedadea izaki euro-putzua baitira puska baterako. Hauetakoa da brokolia, *Brassica oleracea botrytis*. Aza eta konifloraren familiakoa, ahasbait gehien araberak hauek baino finagoa da eta haien usain-kiratsik ez du.

Garai batean baratzeetan bereziren baten ortuan tarte-ka eta sukaldari xebreraren baten mahaian aldian behin ikus zitekeen brokoliaren berdea. Azken aldi honetan, ordea, urte osoan eta ia nonahi topa dezakezu.

Osasun iturri ederra da lore hau: bitaminetan C, B1, B2, B6, A eta azido folikoa, eta kaltzioa, burdina, potasioa, poxpoloa, iodoa, zinka, kuprea eta manganesoa ditu. Gorputzarentzako osagai garrantzitsu hauek emateaz gain zenbait gaitzei aurre egiteko ere eraginkorra da oso brokolia. Minbiziari aurre egiten dio hura sustatu dezaketen gai kimikoen erasoetatik babestuz; ikerketen arabera, astean 350 gramo brokoli janz gero heste lodiko minbizi izateko arriskua nabarmen jaisten omen da. Urdaileko ultzera eragiten dutenetako bakterio bat atzeratu eta deusezta dezake antibiotiko gisa. Burdin premia handia duten anemikoentzako aproposa da bere burdin, klorofila eta azido folikoa direla eta. Menopausia eraman-garriagoa egiten duten sojaren antzeko fitoestrogenoak ditu. Gorputzaren iragazki garrantzitsuena den gibelaren lana sustatzen du garbiketa sakonago bat burutzen lagunduz.

Nahikoa arrazoi bada bai brokolia zopa, entsalada, menestra, purea, krema, arroza edo nahi duzun saltsa berdetzeko... eta bide batez zerorri.

Web, CD-ROM eta paper formatuetan soluzioak alor guztietan

INFORMAZIOAREN UNIBERTSOA

Adur SOFTWARE PRODUCTIONS

Adur Software Productions, S. Koop. (ASP)
Industrialdea 1, 20160 Lasarte-Oria
Tel: 943.37.18.49
e-mail: adur@adur.com

2005eko maiatzaren 1a

ARGIA

47

888 TXISTE

1/2 €

Kike Amonarriiz

eskaerak

katalogoaren eskaera orria
943 37 15 45 • denda@argia.com
Ohiko salmenta puntuetan

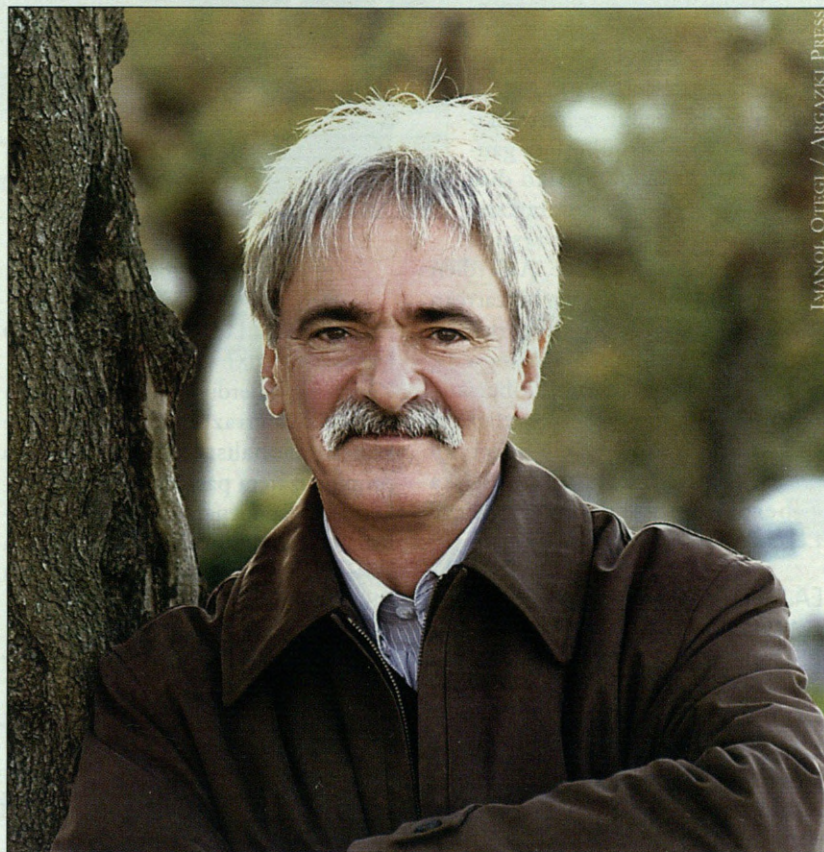
«Ez dut uste alderdien arteko mahaia osatuko denik»

Ramon Zallo

Gernikan jaioa, 1948an. EHUko katedratikoa, komunikazioa eta ikus-entzunezkoetan aditua. EHUko Elkarabide ekimenaren kidea. Elkarri-ren kolaboratzailea. EAEko azken hauteskudeen ostean elkarrikatatu gara Ramon Zallorekin. Trantsizioan gaude eta hauteskundeetako emaitzek une politiko egonkorrari bultzada moduko bat eman diotela adierazi digu. Trantsizio prozesua gauzatuko bada ordea, bake, normalizazio eta gobernagarritasunaren prozesuak bereizi behar direla azpimarratu digu. Juan Jose Ibarretxe lehendakari ikusten du berriz ere.

MIKEL ASURMENDI

Hauteskundeetako datu bat izan dugu hizpide abiapuntuan, duela lau urteko parte-hartzea %10 jaitsi izana, hau da, 100.000 boz gutxiago bildu izana oraingoan: "Ez da datu azpimarragarria. Hauteskunde hauek 'ohikoak' izan dira, 'ezohikoak' aurrekoak izan ziren. Beraz, portzentajea eta parte-hartzea normala izan da. Duela lau urteko polarizazioak herri honen biziraute beharra islatu

IVANOL OTEGI / ARGAZKI PRESS

zuen. Oraingoan, neurri batean, normalizazioa islatu da". Emaitzak emaitza, sektore batzuek Ibarretxe Plana lurperatu ikusten dutela aipatu diogu: "Nik ez dut horrela ikusten. Aitzitik, hauteskundeak emaitzek apur bat gora igo dute subiranotasunaren maila. EAJ-EAk galdu duen bozen zati bat subiranotasun erradikalagoen aldera joan da. Beraz, subiranotasuna ez da ahuldu. Marko politikoaren aldaketa erradikalagoa eskatzen duen sektoreak puntu erdi bat irabazi du".

Bigarren trantsizioan bete-betea al gaude hauteskundeak ostean?

Bigarren trantsizioa aspaldi hasi zen, gutxiengoak aurreko markoa zailentzen jarri zutenean hasi ere, gerora, astiro-astiro, gehiengoak egoera eztabaidan ipini ostean, trantsizioan sartu gara guztiz. Gakoa trantsizioa amaitzea da, eta hori prozesu geldoa da. Artean,

trantsizioak bi ildo urratu behar ditu, batetik, bake bidea ireki behar du, eta bestetik, alderdi politikoen arteko harremanen oinarri sendoa finkatu.

Hauteskundeak nola eragin dute prozesuan, ordea?

Pizgarri izan dira. Lehenik EAJ-EA bikotea mugitu zen eta ondoren ezker abertzalea, Batasunaren Anoetako Proposamena lekuko. Artean, Aralar jokaleku politikoan sartu da. Ezker abertzalearen proiektuak eraiki fasean daude, oraindik ez dituzte berauek ondo definitu, oraindik Ibarretxe Plaren inguruan ari dira. Artean, PSOE mugitu da. Duela bi urte Estatutua ez zela erreformatu behar zioen, eta orain ez du baztertzeko bere erreforma.

Gauzagarria ikusten al duzu alderdien arteko gatazka ebazteko negoziatzeko mahaia eta gobernu egonkorra adostea.

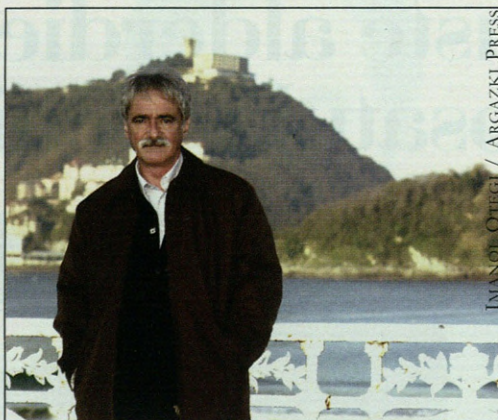
Ez dut uste alderdien arteko mahaia osatuko denik. Ez dut jokaleku hori —oraingoz— eraikigarria ikusten. Hasteko, aldebiko harremanak izango dira alderdien artean, baita taldeen arteko bilerak ere. Nik hiru prozesu desberdinduko nituzke: bake, normalizazio eta gobernagarritasun prozesuak. Prozesuak nahastu gabe garatu beharko dira, bereiz, elkarrekiko errespetu osoz, ezin bestera gauzatu, bestela nekez iritsiko dira akordio batera. Gero, uztartzen joango diren ahala, prozesuek elkarri eragin diezaiokete. Alderdien arteko mahaia Eusko Legebiltzarrean ikusten dut, bortizkeriaren arazoari irtenbidea emateko tokia izango da, abertzaleen eta Madrilgo Gobernuaren arteko bilgunea. PSE bozetan igo izanak erraztu egingo du bakerako bidea. Normalizazio politikoa eta gobernurako aurreakordioak ere Legebiltzarrean ebartziko dira.

EAJ nola ikusten duzu egoera horretan?
EAJk bi arima ditu uneon. Batek PSEekin akordio batera iritsi nahi luke, gai guztietan eta ikuspegi orokor batez. Josu Jon Imazen apustua hori izan liteke. Joseba Egibarrek, berriz, une historiko honetan marko juridiko politikoan gehiago sakondu nahi luke, epe luzera euskal arazoaren ebazpena lortzeko. EAJren bi arima horiek izanda ere, prozesuaren erritmoak markatu dituen Ibarretxe da. Ibarretxe da EAJn epaile eta liderra. Besterik da, bere soluziobideek epe ertainean emaitzarik eskainiko ote duten. Horrela izan ezean, bi arima horiek berriz ere kontrajarriko lirateke.

Ibarretxe Lehendakari ikusten al duzu berriz ere?
Dudarik gabe. Ez dago ordezkatu duenik. Gainera, epaile izateaz batera, joko politikoa ere ematen ikasi du.

EB nola ikusten duzu?

Familia politikoen arteko zubia da, eta aldi berean, ezkeraren aldarrikapenak aurrera ateratzeko beharrezkoa. Nazio arazoa tarteko izaki, baztertzen diren aldarrikapenen sustatzailea da. Eguneroko arazo sozialez gogoratzen den alderdia.

“Lehendakaria Ibarretxe izango da, ez dago ordezkorik”

PSE eta Patxi Lopez, berriz, Zapatero Madril delarik?

Zapaterok alderdi sozialistak emandako jira-bira erraztu du. PSOE bloke konstituzionalista izatetik proiektu propioa izatera pasa da, iazko hauteskundearen garaipenari esker, noski. Edonola ere, Zapaterok Patxi Lopezen PSEren lerroa babestu du. PSC eta PSE ez dira gauza bera, ordea.

“PSOEk Alderdien
Legearen edukiari
jurisprudentzia moduko bat
ezar liezaioke, baina ez dut
horregatik Legea
erreformatuko denik uste”

Kataluniako prozesua hemen ez dela bideragarria esan nahi duzu.

Ez dakit bideragarria den. Izan liteke. Baina, nik ez nuke bide horren alde egingo, tira, ez dut bideragarria ikusten. Hemen berezko bide bat urratu behar da. Euskadin bertan garatu beharrekoa, adostasunez gehiengoak bilduko dituen, ondoren Estatuarekin akordio batera iristeko. Guk, Konstituzioaren mugei dagokienean, ez dugu kataluniarren irakurketa mimetikoa egin behar. Alegia, Konstituzioaren erabilgarritasuna aztertu behar da herri honi irtenbide bat emateko eta ez Konstituzioari berari.

Normalizaziorako bidean Alderdien Legea dago alabaina.

PSOEek aurrera egin nahi badu bertan behera utzi beharko luke, baina ez dut uste —Estatuari begira— hori egiteko indar korrelazioan dagoenik. Ordea, Legearen edukiari jurisprudentzia moduko bat ezar liezaioke. Eta ez dut horregatik Legea erreformatuko denik uste. Jurisprudentzia politiko horrek baina, epailei adieraz liezaioke Gobernuaren asmoa dela Legea aplikatzea bortizkeria kasutan inplikaturik dauden alderdiei soilik. Lege injustu honen bidegabekeriak saihesteko modua litzateke.

Ezker abertzalea nola dakusazu, EHAK agertu ostean?

Ezker abertzalea oso ahul dago. Bere arazoa ez dago konponduta. Larritik aterata da, baina bortizkeriaren arazoa konpondu bitartean behin-behineko urratsa baino ez du eman. EHAKren aldeko boza elkartasunarena da, sektore sentibere emana, izateko eskubidea daukan sektore baten aldekoa eta ETArekin ekintzarik gabe emanda. Finkatzeko eta sendotzeko, sakoneko arazoak konpondu behar ditu.

Aralar Legebiltzarrean sartu da.

Oso berri ona da. Irizpide propioa daukan sektore hau —ezker abertzalearen baitan bortizkeriarekiko distantzia markatu duena— erakundeetatik kanpo geratzea txarra litzateke herri honentzat, ezker abertzalea biolentziaren epikari lotuta interpretatuko bailitzateke. Baina, Aralarrek ez du Batasuna ordezkatzeko, ez du asmorik ere. Ezker abertzaleko ildo honek finean ezker abertzalea berrosatzea du xede, proiektu propio berri batekin eta biolentziarik gabe.

Azkenik, PP eta San Gilen egoera politikoa nola ikusten duzu?

PP jokoz kanpo geratu da bolada batez. Maria San Gili jokoa zabaltea kostatuko zaio, hemen jokoa gauzatzen den bitartean Estatuari begira egongo da. PPK bere jokoa Zapatero eta Raxoien artean garatu nahiko du. San Gilen jokoa edo rola erabat baztertuta geratuko da. Raxoik, halaber, nahiko lan dauka bere alderdiaren eskuin muturreko adarrek. ■

Dominica Daguerre

«Bost urteko bide neketsua izan da baina emankorra»

Zer ezaugarri berezi ditu Ipar Euskal Herriko langilegoaren egoerak?

Ipar Euskal Herriko langileriaren egoera bertako egoera ekonomiko bereziari lotua da. Ipar Euskal Herriko ekonomia egiturak, herri industrializatu guztietan bezalako ezaugarriak eta joerak izan arren, berezitasunak baditu, historia eta bilakaera propioari lotuak: laborantza eta arrantzaren tokia bai eta zerbitzuen garrantzia (landunen %72) eta industriaren ahulezia (%14,8).

Bestalde, mundializazio liberalak eta estatuen politika anti-sozialak langileen lan eta bizi baldintzak goitik behera eragiten dituzte. Hor ditugu azken asteotan izandako hainbat gertakari, egoera islatzeko: SAFAM enpresa ixte-

LAB da Euskal Herri osoan txertatutako sindikato abertzale bakarra. Orain bost urte sustraitu zen Iparraldean eta denbora gutxian onarpena eta ordezkaritza publikoa lortu ditu. Maiatzaren leian, bost urte bete dituen egunean, Iparraldeko LABen arduradunetako bat den Dominica Daguerre ekarri nahi izan dugu orriotara.

DANIEL UDALAITZ

kotan dena, ekoizpena Txinara deslokalizatu ondoren, 200 langileren lan postuak zalantzan utziz. Edo duela bi urte ateak itxi zituen Ruwell-eko 400 langileek beraien kanporaketaren aurka irabazi zuten auzia –eta ondorioz kobratu behar zituzten kalte ordainak–. Paueko beste auzitegiak zalantzan eman du, langileen kanporaketa bidez-kotzat joz. Beste hamaika adibide aurki daitezke eta, horrela, ehunka, milaka enplegu galdu da azken hamarkadetan, industrian bereziki.

Aldi berean, prekaritatea izugarri zabaldu da lan munduan. Egun, langileen %16 prekarioak dira eta sortzen diren enpleguen hiru laurdena prekarioa da –denbora partziallean,

kontratu mugatuak, bitarteko kontratuak—. Horrez gain, turismoak eta merkataritzak duten tokiak fenomeno hau azkartzen dute, enplegu gehienak sasoikoak edota prekarioak baitira. Prekaritateari langabezia gehitu behar zaio: %10ekoa zenbaki ofizialen arabera. Horrela txirotasuna zabalduz doa eta azpi enplegutza norma bilakatzen da.

Hori dena, gobernamenduaren eta Europako Batasuneko erakundeen onespén eta babesarekin... Azken urteetan eraso izugarriak jasan ditugu langileen eskubideen aurka: erretreta eta seguritate sozialeko sistemak, lanbide formakuntza jarraitua, "35 orduak", hitzarmen kolektiboak, lan kontratua... denak zalantzan emanak dira.

Nola sortu zen LAB Iparraldean eta zer bilakaera egin du?

LAB Iparraldean sortu da duela 5 urte eta gure lehen agerraldia 2000ko maiatzaren 1ean izan zen. Alta prozesu luze baten ondorioa zen. Sindikatu baten

egitasmoa aspaldi-koa zen ezker abertzalean eta hainbat entsegu izan ziren. Horien segidan etorri zen LABen sorrera Iparraldean. Orduan, Iparraldeko hainbat enpresetan ari zen langile talde batek sindikatua sortzeko erabakia hartu zuen eta, iritziak ezagutzeko, urtebeteko harreman lana burutu eta hamaika biltzar publiko antolatu ondoren, LABekin sartu ginen harremanetan eta egitasmoa gauzatzen hasi ginen.

Bost urteko bide neketsua izan da baina emankorra: egituratze lana enpresetan, sektoreetan —irakaskuntza, altzarigintza, osasungintza...—; lan juridikoa —langileen asistentzia juridikoa—;

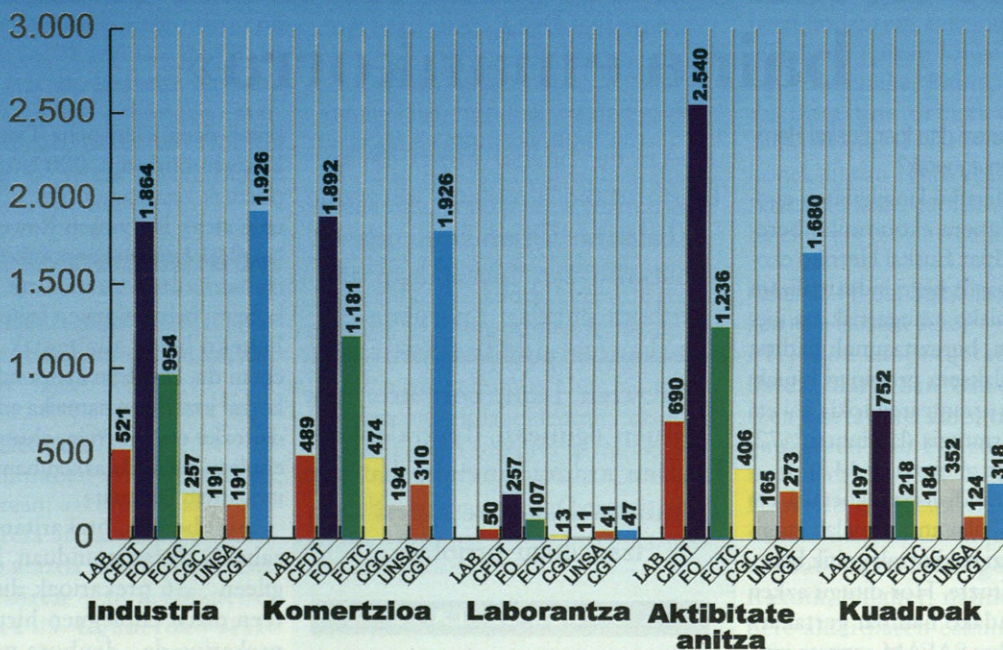

borrokaldiak gure lan ardatzei lotutakoak edota gobernamenduaren erreforma anti sozialeen aurka...

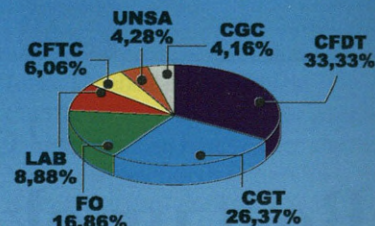
Sortu eta zuen lekua egin duzue Iparraldeko sindikatugintzan. Zenbateko ordezkagarritasuna duzue?

2002ko Proud'homme hauteskundeak

Bozak

Sindikatuaren ordezkartza

Sindikatuena lana aipatu dugun mar-koan eta egoeran zaila dela argi da. Ipar Euskal Herrian are zailagoa: enpresa handi gutxi dira eta, aldiz, enpresa ertain eta txiki asko, usu 10 langile baino gutxiagokoak. Horrez gain, enpresa handiek egoitza Euskal Herri-kanpo dute eta deslokaliza- zioen mehatxuak jasaten ditugu. Lan zaila beraz baina ezinbestekoa! Alta sindikalizazio tasa biziki apala da: %8 inguru.

Bost konfedarazio frantses han- diek (CFDT, CGT, FO, CFTC eta CGC exekutiboak) ordezkari- tza dute Ipar Euskal Herrian bai eta azken urteetan sortu diren sindikatek ere: Unsa (irakaskuntza gehien bat), Solidaires (SUD PTT, SUD Educa- tion eta SUD Santé-Sociaux) eta CNT. Azken hauek —ezberdintasun eta desadostasun guztiez gain— eta guk dugun arazoa "ordezkagarritasu- na"rena da. Izan ere, frantses zuzen- bidetaren arabera, bost "handiak" berez ordezkatzailerak badira, azken sortuek etengabe frogatu behar dute eta gehienetan auzitegi- etan trenka- tzen da. Ondorioz, ekintza sindikale- rako etengabeko trabak dira —enpre- setan, hauteskunde sindikale- tan aurkezteko...—.

Bestalde, errepre- sio sindikala geroz eta handiagoa da eta sindikalisten aur- kaka auziak ugartu dira.

Sindikatu bakoitzaren eragina neur- tze- ko, 2002ko azken "Prud'hommes" kontseiluen hauteskunde emaitzak adierazgarriak dira: CFDT sindikatuak bozkazaleen %33,3 bildu zuen, CGTk %26,3, FOk %16,8 eta LABek %9, CFTC (%6) eta UNSAren (%4,5) aurrean. 2.000 langilek (22.500 bozka

Bozen %9a lortu zuen organo ordezkatzailerak bakar- rean, Prud'hommes delakoan, 2002ko hauteskundeetan, sindikatu- a eratu eta bi urtera.

emailetatik) onesp- ena ematen zioten LABi.

Nolako harremanak dituzue Iparraldeko beste sindikatu-ekin?

Beste sindikatu-ekilako harremanetan zailtasunak ditugu. Aipatu sindikatu "nagusi"-ekin ez dugu batere harreman- nik, CFDTrekin salbu. Beste lauek hasieratik baztertu gaituzte; CFDTre- kin aldiz, harreman normalizatuagoak ditugu. Lan harreman sano eta jarrai- tuak ditugu SUD, CNT eta CGT-édu- cationekin. Ekintza sindikalean eta jen- dartearen aurkako erreformen kontrako borroketan ikuspegi berdint- suak izateaz gain, arlo batzutan elka- rrekin ari gara lanean, irakaskuntza, adibidez.

Hala eta guztiz ere, LAB sortzeak Iparraldean esparru sindikala mugia- razi du eta sindikatu frantses batzuk urratsak ematera bultzatu ditu, euska- rarekiko, adibidez.

Orain arte zer arlotan lan egin duzue, eta zein dira zuen etorkizuneko ildoak?

LABeko ekarpen nagusia izaeran datza, hots Euskal Herri osoa lane- ko esparrua duena. Horrek gure lan guztia eragiten du, adibidez irakaskuntza, osasungintza, garraioa, merkatarit- zana... mugaz bi aldeetako egoera dugu lan eremu eta geroa eraikitzen ari gara. Gaurko tresnak eta biharko Euskal Herria eraikitzen ari gara, egoera ezberdinak kontuan hartuz. Esaterako,

apirilaren 23an iraganen diren ihardu- naldi sozio ekonomikoetan, hainbat arlotan —osasungintza, lanbide forma- kuntza, enplegu bilatze arloa...— mugaz gaindiko egoera aztertuko dugu eta egitasmo bateratuak gauzatzen hasi- ko gara. Prekaritatearen aurkako borro- ka, lanaldiaren murrizketa eta aberasta- sunen banaketa ditugu lan ardatz nagusiak. Halaber lanean ari gara ACI izeneko langabetuen elkartearekin eta urtero, sasoi- laria- k informatzeko eta haien eskubideen defentsan laguntzeko kanpainak burutzen ditugu. Eta noski, egituratzen segitu behar dugu bai eta langileen eskubideen aurkako eraso- en aurka ere.

Iparraldeko LABek zer aldarrikatu-ko du maiatzaren 1 honetan?

Aurtengo maiatzaren 1a testuinguru guztiz berezian kokatzen da: alde bate- tik aipatu ditugun etengabeko errefor- ma anti sozialak eta Europako itun konstituzionalari buruzko herri galda- keta. Bestetik LAB Iparraldeko 5. urte- muga. Azken honi garrantzia eman nahi izan diogu eta honen kari gure lan ardatz nagusien inguruko ekitaldiak, biltzar publikoak antolatu ditugu bai eta ekintza batzuk ere. Bestalde, Europako konstituzioaren aurkako borroka garrantzi handikoa da eta lanean ari gara ezkertiar orok, abertzale orok ezetz erran dezan langileen, herrien, emazteen eskubideak ukatzen dituen itun honi. ■

AMETSETAN BEZALA

Atxaspi Hotela
Bittiria 24
Lesaka
948 637 854

hotela@atxaspi.com
www.atxaspi.com

Garraioaren ezkutuko zorrak herritarren bizkar

Ongizatearen eta modernitatearen adierazgarritzat aurkezten zaigu mugikortasuna. Baina badu bere ifrentzia. Gure errepideak itotzen dituzten kamioi ilarek zorrak daramatzate gainean. Giza eskubideen urraketak, esklabu bihurtutako gidariak eta ingurumenari ezer ordaindu gabe egindako kalteak.

INAKI MENDIGURENEK joan den martxoan ARGIA n plazaratutako *Zabietan zuhur, irinetan ero* artikuluan kritikatzten zituen gure ingurumenaren hondamendiaren erantzukizuna herritarren bizkar ipintzen dituzten agintariak. Hainbat argudioren artean, *Le Monde Diplomatique* urtarrilean energiari buruz kaleratutako dossierra aipatzen zuen, eta tartean Philippe Mühlstein ingeniariaren artikulua: *Les ravages du mouvement perpétuel* (Betiereko Mugimenduen sarraskiak). Bi hilabeteren bueltan ipintzen ditu sarean *Diplok* bere artikulua, eta orain *Dossier Energie* osoa libre irakur dezake interesa duenak.

Sail horretako artikulua bat da esku artean duguna. Philippe Mühlstein ingeniaria da eta trenbideetan ari da lanean. Attac (Herritarren Laguntzeko Salerosketei Zergak ipintzearen aldeko Elkarte) erakundean Kontseilu Zientifikoaren kide da. Hainbat ikerketa egin ditu Mühlsteinek Attac barruan, hala nola, *Les transports au service de la mondialisation capitaliste*, *Sur la "libéralisation" du transport ferroviaire* eta *La politique européenne des transports et le Traité constitutionnel*.

*Le Monde Diplomatique*ko artikuluan honela idatzi du ingeniariak: "Trafikoa eztanda egin du —azken hamarkada hauetan giza garapena jasanezin bilakatu— eta hau zuzenean dago lotuta mundializazio neoliberalaren mekanismoei. Kontua da ahalik eta preziorik

txikienetan eramatea kontsumoa dagoen zonaledetara baldintza sozial, fiskal eta ingurugimenezkorik kaxkarrerenetan ekoiztu diren produktuak, horrela enpresa hauetako etekinak bidean galdu ez daitezten. Horretarako 'liberalizatu' da garraioa eta horretan jarraitzen du".

Garraio hori egiteko modu ezberdinak daude, eta garraibide bakoitzak maila ezberdinetan aprobetxatzen du energia. Abiadura Handiko tren batean doan bidaiaria energia gastu berarekin 4,5 aldiz urrunago iritsiko da autoan doana baino, eta 9,5 aldiz urrunago hegazkinean doana baino. Herri barruan autoan kilometro bat egiten gastatuko duen energiarekin autobusean 2,5 egingo ditu eta tranbiarekin 11 kilometro.

Merkantzien garraioan ere ezberdintasunak izugarriak dira. Tona batek kamioiz kilometro bat egiteko behar duen energiarekin ibaiez (Europar oso zabalduta dago garraibide hau) 2 kilometro egingo ditu, 4 kilometro trennez eta itsasoz 5.

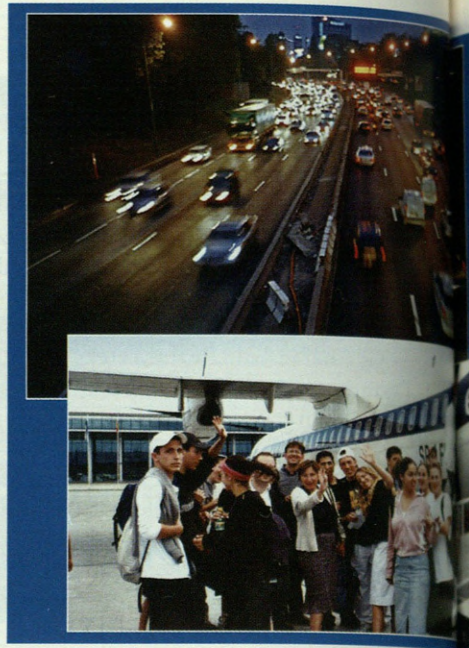
Autoek energia hain gaizki probestearen arrazoiak bitxia da, Mühlstein ingeniariaren aburuz: azken hogeit urteotan asko aurreratu da motoreen errendimenduan, baina aldi berean klimatizazioa zabaldu da, autoak handiago eta pisuago egin, segurtasun neurriak areagotu, 4x4 autoak popularizatu... eta guzti hauen poderioz urteotako hobekuntza energeti-

koa deusetan geratu omen da. Gaur Europar Batasuna osatzen duten 25 herrialdeen artean 1990etik 2002ra %20an handitu zen bideetako trafikoa, %30ean kamioiz eramandako merkantzia kopurua, eta ororen buru %20an negutegi efektua eragiten duten gure gasak.

Beste xehetasun bitxi bat: munduan eguratsera jaurtikitzen ditugun gasen kalkuluetatik kanpo uzten da airezko trafikoa eragindakoa. Gauza da emisio guztien %3a dela hegazkinek eragiten dutena, baina garraioek eragindakoak bakarrik kontatuz %13koa, eta trafikoa urtero %6-7 igotzen da 1995etik. Horra zer nolako tranpa txikia egin diegun hegazkinean ibiltzen ez diren herritar txiroei (munduaren gehiengoari) gas horien kontrola denon artean planifikatzerakoan.

Kosteak sozializatzeko tresna

Garraibideek urteotan eztanda egitea beren merketasunean oinarritzen da. Eta honen atzean zera dago: "Dumping soziala gertatu da, marinelak eta kamioietako txoferrak gaurko esklabu moderno bilakatu dituen, trafikoa ugaritzearekin batera giza eskubideei eta ingurumenari eraso diena". Mühlsteinek badaki garraio merkeen gain ekonomia eraikitzea ez dela gaurko kontua. Gure herri eta hirien antolakuntza bera horren gainean dago prestatua, zer esanik ez gure inguru osoa urratzen duten autopista ugariena. Baina azken urteotan urrats bereziak eman ditu liberalizazioak.

Ekzer goialdeko argazkian Paris inguratzen duen "Périphérique" autopista ageri da illunabarrean, trafikoz mukurru. Azpian, hegazkinez Poloniaraino iritsitako bidaiariak; Muhlstein ingeniariak salatu duenez, hegazkinek sortutako kutsadura ez da kontuan hartzen negutegi efektuaren kontrako neurriak aztertzerakoan. Lerroon aldamenean, goian, kamioi gidari bat atsedent hartzen, Euskal Herria itotzen duten milaka kamioietako baten ondoan. Eta azpialdean, logistika zentro bateko kontainer mugimendua, "zero stock" eta "just-in-time" bermatzen duen garraio sistemaren ikur nabarmena.

Modan dauden "Zero stock", "Just-in-Time" eta horrelako beste metodoek ekarri dute garraioak biderkatzea. Baina stock edo almagazinen kudeaketan lortzen diren aurrezkiak atzen zera ezkutatzeko da: etengabeko zirkulazioan dabilela "stock ibiltari" erraldi bat. Honek posible egiten du produktu batean parte hartzen duten prozesuak deslokalizatzea, baldintzarik merkeenak eskaintzen dituzten lekuetara.

Hau oso argi erakusten duten adibideak Wuppertal erakunde alemaniarak eskaini zituen 1993an. Ordurako, garai hartan yogurt marrubidunez betetako pote batek bere baitan 3.500 kilometroko bidaia egin zuten osagaiak zeuzkan. Ondoko urteetan kilometro horiek asko ugartuko ziren. Erokeria horretan ez dira falta adibide surrealistikak ere, eta bi aipatu ditu Muhlsteinek: Alemaniako industria batek patatak Italiara bidaltzen ditu, hemen behar

bezala zatitu eta berriro Alemaniara eramane eta saltzeko; Danimarkako beste enpresa batek ganbak Europa osoan barna (gure autobideetatik pasaz) Marokora igortzen ditu han azala ken diezailetan; eta osterat buelta Danimarkara, hemendik komertzializatzen.

Produktu batean dauden prozesu eta osagai ezberdinetako bakoitzean orain enpresa handiek preziorik onenak bilatzen dituzte. Eta prozesu batek bestera, garraioa: kilometroak eta kilometroak. Hau posible izan dadin, garrantzizkoa izan da garraio sektorea desregulatzea. Marinelen artean aspal-di nagusitu ziren bandera bitxiak —petroliontzia hondoratu direnean eta beste hainbat istriputan ezagutu ditugu horietako asko— eta bi sosent truke lan egiten duten langileak. Europako errepideak berri, jadanik klasiko bihurtu diren Willy Betz kamioietatik hasita, bolanteari itsasirik bizi diren

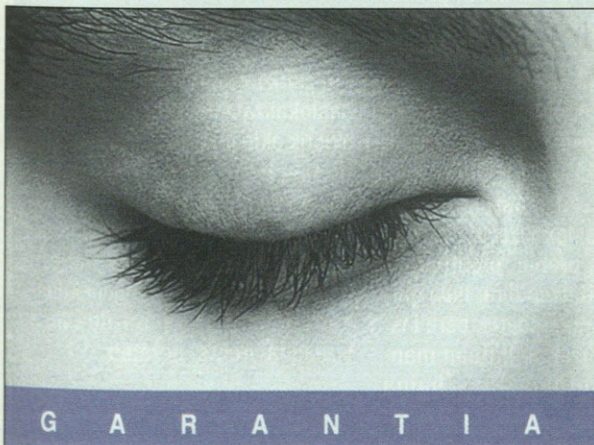
esklabo gizajoz gainezka daude. Horiek dira gaurko liberalismoaren esklabo berriak.

Baina badira lan sistema berri hauen ozpinak irentsi behar dituzten gehiago ere: gu guztiok. Herritarrok eta gu bizi garen ingurumenak hutsaren truke nozitzen ditugu garraio trafikoko burugabe honen ondorioak. "Garraioak dira enpresa pribatuaren kosteak herritar guztiei ordainarazteko modurik onena" idatzi du Muhlstein ingeniariak.

Baina herritarrok ere, gure mugitu beharrek, kate berari lotuta gaude. Hirigintza osoa eta bizimodua autoari eta garraio merkeari lotuta dauzkagu. Industria jabe handiek beren negozioak dauzkaten bezala. Muhlsteinek, hain zuzen, garraio tarifen merketasun horretantxe ikusten du egin behar dela indar. "Energia kontsumoa eta garraioek eragindako kutsadura mugatzeko, garestitu egin behar dira erregai fosilak eta CO2 emisioak arautu".

Garestitze honek mugimenduak gutxitzea ekarriko luke, eta lehen begiratu batera bitxi egiten da horrelakorik planteatzea. Baina *Le Monde Diplomatique*-ko artikuluan horixe da proposatu duena Muhlsteinek ekonomiaren deslokalizatzea eteteko. "Auzitan ipini behar dugu 'ongizitatea + modernitatea' = mugimendu ugari" dioen ekuaizoa. Lan zaila daukagu horretan, mende erdiko prestaketa mentalari gailentzeko, sakon sustraitutako irudi sozialak sortu baitituzte. Zehazki esateko, kultur aldaketa bat da". Igoal ez gaude hortik hain urrutira. Petrolioak 50 dolarrek gainditu ditu... ■

<http://www.argia.com/nethurbil> helbidean, gai honi buruzko informazio gehiago eta Interneteko loturak.

**Konfiantza
delako
garrantzitsuen**

Egunez egun
zure konfiantza
geureganatzen dugu,
etengabe produktu
berriak eta
zerbitzu berriak
bilatzearen bidez.

**ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS**
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a
Hernani, 4 - DONOSTIA

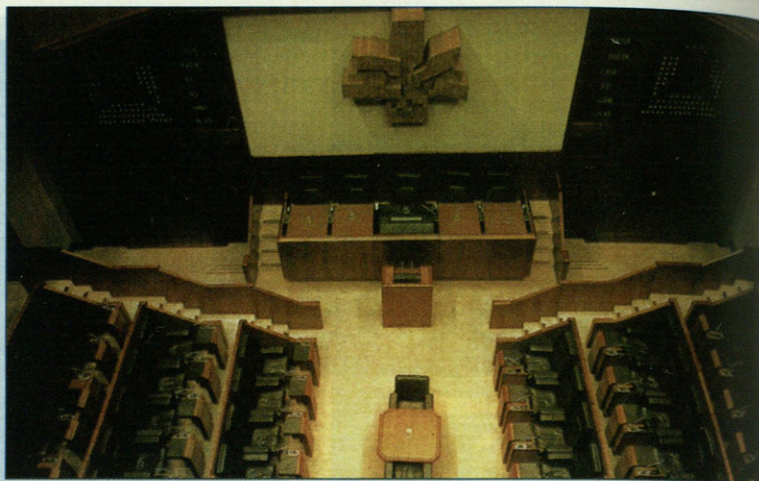
Bero-beroan

Gara-ren aurka berriz

Gara inprimatzen duen KIE enpresari egotzi zaio Hernani inprimategiak (*Egin* argitaratzen zuena) zuen zorra eta gerta liteke Orain SAren zorra (*Egin* argitaratzen zuena) Baigorri (*Gara* argitaratzen duena) bizkarreratzea. 2003an Espainiako Gizarte Segurantzak, enpresa jarraipena argudiatuta, Baigorriren eta KIEren bizkar utzi zituen Orain SAri eta Hernaniri leporatzen zien 5,1 milioi euroko zorra. Harrezkero, *Gara*-z arduratzen diren enpresak ordainketa etenarekin aritu dira eta prozesu korapilatsua jarraitu dute epaitegietan. Jarrita zegoen helegite bati erantzunez, Auzitegi Nazionalak Gizarte Segurantzaren alde ebatzi du Hernani eta KIEren kasuan, eta dagoen susmoa da Orain SA eta Baigorriekin berdin jokatu duela. Hala izatekotan, *Gara*-ren proiektu informatiboa eta 200 lanpostu inguru kolokan leudekeela salatzen ari dira egunkaria kaleratzen duten bi enpresetako arduradun eta langileak.

Ermuko Foroaren leherketa

Popular eta sozialisten artean bizi den giroaren isla da Ermuko Foroaren inguruan gertatzen ari dena. Batasunaren azaroko Anoetako Belodromoaren ekitaldiaren harira Ermuko Foroak jarritako salaketan Odon Elorza salatu izanak azaleratu du enfrentamendua. PPren eta PSE-EEren arteko zangak eta auzi honetan agertutako doinuak adierazten dutenagatik, Miguel Angel Blancoren omenez sortutako erakundearen etorkizuna kolokan dago, behintzat bere sorreratik gaurdaino izan duen izaerarekin.

Borondatea, konfiantza eta akordioa

Hauteskundeen aurretik ere baziren aldaketa haizeak, zantzu batzuk bederen bai. Ondoren ordea, haize bolada Euskal Herri osora hedatu da, eta Estatuan ere ari da zabaltzen pixkanaka. Zantzuak, duela hilabete zeuden bertsuak dira, baina hauen proiektzioa biderkatu egin da. Jadantik akordio, elkarrizketa, hiru erpinak, prozesu, eta halakoak zentralitate politikoaren ardatz bihurtzen ari dira. Ez dago zalantzarik lehenengo giroa sortu behar dela, ondoren eragile desberdinen artean konfiantza sarea ehundu eta gero edukiak datozela. Oinarrizko osagai horiek bederen behar dira gatazka politiko bortitza gaingitu eta beste garai batera jauzi egiteko. Halako egoeratan akordioa da helburu nagusia, baina ezin da ahaztu akordioak negoziazio prozesuen ondorio direla eta hauek indar harremanen arabera erabakitzen direla. Nola metatu, beraz, indar hori abertzaletasunaren helburu historikoak norabide egokian jartzeko, akordio ahalik eta zabalena urratu gabe? Galdera horri erantzun beharko diote Eusko Legebiltzarrean nagusi diren indar abertzaleek.

Zer da...

Deslokalizazioa

Azkenaldian deslokalizazioa terminoa purian dago Europako informazio ekonomiko eta sozialean, eta Euskal Herrikoetan bereziki. Baina zer da deslokalizazioa? Hain termino berria izanda, hiztegi tradizioaletan ez dator, jakina. Alabaina, ekonomiaren bilakaeraren eguneroko errealitateak irakatsi digu edukia deskubritzen. Deslokalizazioa diogunean, herrialde bateko enpresa bat instalazioak eta produkzioa lekuz aldatu dela esan genezake. Kasu horretan, enpresen deslokalizazioa izango dugu. Baina, orobat, produkzioak ere deslokalizatzen dira: hala gertatzen da enpresa batek bere instalazioak herrialde batean mantentzen dituenean, baina produkzioa beste batera erama-

ten duenean. Enpresen zein produkzioen deslokalizazioen jatorrian, normalean, beste herrialde batzuetako baldintza "hobeak" daude: kostu laboral apalagoak eta produktibitate handiagoa. Gaur egun, Europako ekialdeko herrialdeak eta Asiako batzuk dira deslokalizazioen onuradunak. Bakarrak ez badira ere, enpresa multinazionalak dira, eskuarki, deslokalizatzaile handienak, zein alderik alde ibiltzen baitira. Euskal Herrian bertan, Iparraldean nahiz Hegoaldean, gertatu dira dagoeneko multinazionalen deslokalizazioak, eta beste batzuk baliatu dute mehatxu gisa, langileek lanskari apalagoa eta lan-denbora luzeagoa "irents" dezaten.

Daniel Udalaiz

16 urteko mutila komisaldegira valentzieraz identifikatzeagatik

XATIVAKO (VALENTZIA) POLIZIA NAZIONALAK Corcuera Legea ezarri zion 16 urteko mutil bati apirilaren 18an. *Levante* egunkariak (2005-05-21) jakinarazi zuenez, Xativako polizia nazionala gazteen artean droga bila zebilen eta miaketak egiten ari zen. Francesc Roca gazteak Nortasun Agiririk ez zuenez, poliziak identifikatzeko eskatu zion. Honek valentzieraz erantzun zien. Poliziak "habla en cristiano" esan ziola dio gazteak eta "Játiva esaten ez dakizu ala?" galdetu ziola. Komisaldegira eraman zuten gaztea, nahiz eta eskola aurrean zeuden irakasle batek eta zuzendariak gazteak emandako datuak baieztatu. Familiak salaketa jarri du ustezko legez kontrako atxilotzeagatik eta Valentziako hizkuntza ofizialetako bat ezin erabili izanagatik. Komisaldegiko buruak esan du polizia horiek ez dakitela valentziera eta mutilak ez zuela batere lagundu behin eta berriz valentzieraz egin zuelako.

Nafarroan D ereduak gora egin du eta haurrentzako gelarik ez dago

AURREMATRIKULAZIO DATUEK diotenez, D ereduan eta sare publikoan, hiru urteko 1.224 hurrek (iaz baino 38 gehiagok) eman dute izena eta ikastoletan 500ek (iaz baino 15 gutxiagok; iazkoa historikotzat jo zuen Ikastolen Elkarteak). Kopuru igoerak ordea, toki arazoak dakartza bai sare publikoan eta baita pribatuan ere. Iruñerriko ikastoletarako 274 hurrek eman dute izena eta 225entzat zuten tokia. Sare publikoan, berriz, hona bi adibide: Patxi Larraintzar ikastetxeak 75entzat zuen tokia eta 86k eman dute izena. Ezkaba ikastetxean 75entzat zuten tokia eta 97k eman dute izena. Sortzen-Ikasbatuazek masifikazioa salatu du eta zonifikazio berria bertan behera uztea eskatu. Hezkuntza kontseilari Luis Campoyk Cardenal Ilundain ikastetxean 24 haurrentzako D ereduko gela irekiiko dutela adierazi du. Sortzen-Ikasbatuazek aurrerapausotzat jo du albiste, baina nabarmendu du ez dela konponbidea.

MIKEL SAIZ

PSNk hizkuntza ponentzia ez du bertan behera utzi nahi

NAFARROAKO ALDERDI SOZIALISTAK mozioa aurkeztu du Nafarroako Parlamentuan eta Gobernuak eremu mistoa eta ez euskalduna berriz aztertzea lortzea nahi du. Mozioaz gain, ponentzia pizteko proposamena egin du.

Herriko Etxe Euskaldunen Eguna

MAIATZAREN 14AN bilduko dira *Euskara Herriko Etxeetan* Akordioa izenpetu duten udaletako ordezkariak. 36 herriko etxek sinatu dute akordioa eta Maulen elkartuko dira.

SBAHEA

Soledad Gallego-Díaz *El País* egunkari-ko kazetari eta analista, EHAK-k PSOErengan sortzen dituen beldurrez ari da: "EHAK Batasunaren botoaren berrakibatzearen tresna bihurtu izana, dena den, ez da arazo PPrenzat bakarrik. Alderdi Sozialistarentzat ere arazo korapilatsua da: epe motzera begira PPren estrategian duen zereginagatik edo Gasteizko Legebiltzarra baldintzatzeko duen ahalmenagatik; eta epe ertainera, Gobernuak alderdi hau legez kanpo jartzeko arrazoiak bilatzen ez baditu, horrek esan nahiko duelako EHAK datozen udal hauteskundera aurkeztu ahal izango litzatekeela; honek Batasunaren botoa berragertzea erraztu dezake eta, berriz ere, udal askoren kontrola". Kazetariaren esanetan, politikari popular eta sozialistak oso kezkatuta daude egoera honekin.

Frantziak ezetz esanez gero...

Hipotesi desberdinak egiten ari dira maiatzaren 29ko erreferendumean Frantziak Europako Konstituzio-Itunari ezezkoa emanez gero sortuko litzatekeen egoerari buruz. Baiezkoaren aldekoek erabiltzen ari diren beldurraren estrategia-aren aurrean interesgarri da Atacceko lehendakari eta kazetari ezaguna den Bernard Cassen-ek dioena: "Juridikoki ez da ezer gertatuko". 2004ko maiatzaren 1etik indarrean dagoen Nizako akordioak eta bere aurrekoek jarraituko lukete indarrean, edozein eratan ere, itun honek jarraituko bailuke 2009ra arte eta zenbait alorretan 20014ra arte. Politikoki -Cassenen ustez- ondorioa litzateke beste itun bat negoziatu beharke litzatekeela eta aukera legokeela hau baino sozialagoa litzatekeen ituna ateratzeko, batez ere beste estatu batzuek ere ezezkoa emango balute. Herbehereetan, esate baterako, ekainaren 1ean egingo da erreferenduma eta orain arteko inkestek ezezkoa gailenduko dela diote.

Mikel Irizar

Emaitzetan irakurri dut

H

AUTESKUNDE GAUA. Itxurakerian sumatu nituen alderdiak hauteskunde gauean. Irabazi propiorik apenas inork, eta hurkoaren galera zuten gehienek pozgarri. Asko hobetu beharko dute, emaitzak ondo ulertu, ondorio zuzenak atera eta egoera zail hau kudeatzeko.

PARTEHARTZEA. Hamarretik zazpiko parte-hartzea ona da; handiagoa izan balitz hobe, baina ez dago aitzakiarik. Duela lau urtekoa aparta izan zen.

EAJ-EA. Ibarretxek boto itsasgora eskatzen zuen eta itsasbehera jaso du. 2001ean utzitako botoak kendu egin dizkiote oraingoan, eta bere ohiko mailan gelditu da, 450.000 botoen bueltan. Ibarretxek egin duena izan daiteke balekoa gehientzat, ordea orain beste zerbait eskatzen zaio. Lidera da *—primus inter pares—* baina erregetza galdu du, eta umil beharko du aurreantzean, hauteskunde gauean baino umilago.

PSE-EE. Botoetan bere gailurra hartu du Patxik, baina eserleketan ez, izan dituzte gehiago. Emaitza txukuna da, eta neurri handian zor dio Madrilgo Gobernuan Zapatero egoteari. Hango txanden arabera, hemen bigarren edo hirugarren dira sozialistak. Baina ez du irabazi, ez dauka joko propiorik. Zapateroren mandatari gelditu da.

PP. Patxiri mesede bezala, Mariari kalte egin dio Madrilgo txandak. 2001ean puztu egin zen eta oraingoan hustu. Formetan leun eta mezuan tinko, bazterrean dago EAEn. Madrilgo nagusiek txakur jarraitzen dute PSOErekin, eta horrela ezin garatu hemen lankidetzarik. Katalunian antzera egon ziren, Piqué mugitzen hasi zen arte.

EHAK. Sorpresa eman du, EHren azken emaitzak gaindituta. Hankaz gora gelditu da alderdien legea eta Aznarren estrategia. Eta orain hasiko dira inkognitak argitzen: nola konponduko diren Batasunarena egiteko, edo legezko erasorik jasoko ote duten, haiekiko harremana bistaratzen den neurrian.

EB. Eutsi egin dio lehengoari, baina saririk gabe. Botoak galdu ditu, eta pisu erlatiboa ere bai, bere

ALBERTO ELOSEGUI

partea ez da lehen bezain erabakigarria. Hala ere, badirudi finko duela boto-zorua eta atxikipen deigarriak jaso ditu —Atxagaz gain, Garzia, Medem...—

ARALAR. Lortu du legebiltzarrean sartzea, eserleku bakarrarekin. EHAK eta EH onenaren arteko boto koskatik zatia hartu du, ez dena. EBk bezala, ez du giltzarik ezer baldintzatzeko, bere abileziak eman beharko dio eragiteko pisua.

UA. Desagertu egin da, 15 urte iraun eta gero. Gogoan dut bere sorrerak eragin zuen sustoa. Goian bego.

LEHENDAKARIA. Teknikoki airean dago, baina uste dut Ibarretxe izango dela. Ez zaie komeni sozialistei edo Batasunari egoera guztiz ez-egonkortzea.

Teknikoki airean dago, baina

Ibarretxe izango da
lehendakaria. Ez zaie komeni
sozialistei edo Batasunari
egoera guztiz ez-egonkortzea

GOBERNUA. Gehiago posibleen bi ardatzetan EAJ-EA dago, batean sozialistekin, bestean EHAKrekin. Oso zaila ikusten dut aste gutxiren buruan bi aukera horietako bat gauzatzea. Ez dakit nahi nukeen ere, presaka eta “gobernagarritasun sakratuaren” izenean egindako txapuzarik. Egokiago litzateke aurreko hirukoa luzatzea urte betez edo biz, nahi bada Aralar gehituta, eta bitartean abiatzea alderdien arteko mahaia.

MAHAIA. Alderdi guztien mahaiaik eztabaidatuko luke marko juridiko berria, aurrez zehaztuta zein den adostasun minimo onargarria, non dagoen *fummata* zuria (2/3? edo %60?). Aldi berean, eta beste gune batean, dagokienek landu beharko lukete “desmilitarizazioa”. Behin bi lan hauek burututa, etorriko lirateke erreferenduma eta gobernu egonkorra, hauteskunde berriak eginda edo gabe.

BOTO EMAILEEN MEZUAK:

- Ez dugu onartzen alderdiak legea kanporatzerik.
- Gehiago zabalak eta trabeskakoak hobesten ditugu.
- Konstituzionalistek eserleku bat gehiago, aberzaleen boto portzentaia gora, Ibarretxeri frenua, Batasunari bultzada... Ez duzue ulertzen?
- Guk egin dugu gurea, zuena da orain txanda. ■

Mokogorri puzzleak
(6 urtetik gorakoentzat)

Nairobiarra
Mundua ezagutzeko jolasa
(8 urtetik gorakoentzat)

Munduko ipuinak
(0-6 urte bitartekoentzat)

Gartxot

Lauburua
(12 urtetik gorakoentzat)

"888 txiste" liburua

jolasak opari

Bidaiazaleentzat edo erronkak gustoko dituztenentzat.
Jolastuz ikasi eta irakurtzen dibertitu nahi dutenentzat,
ARGIA jolasak.

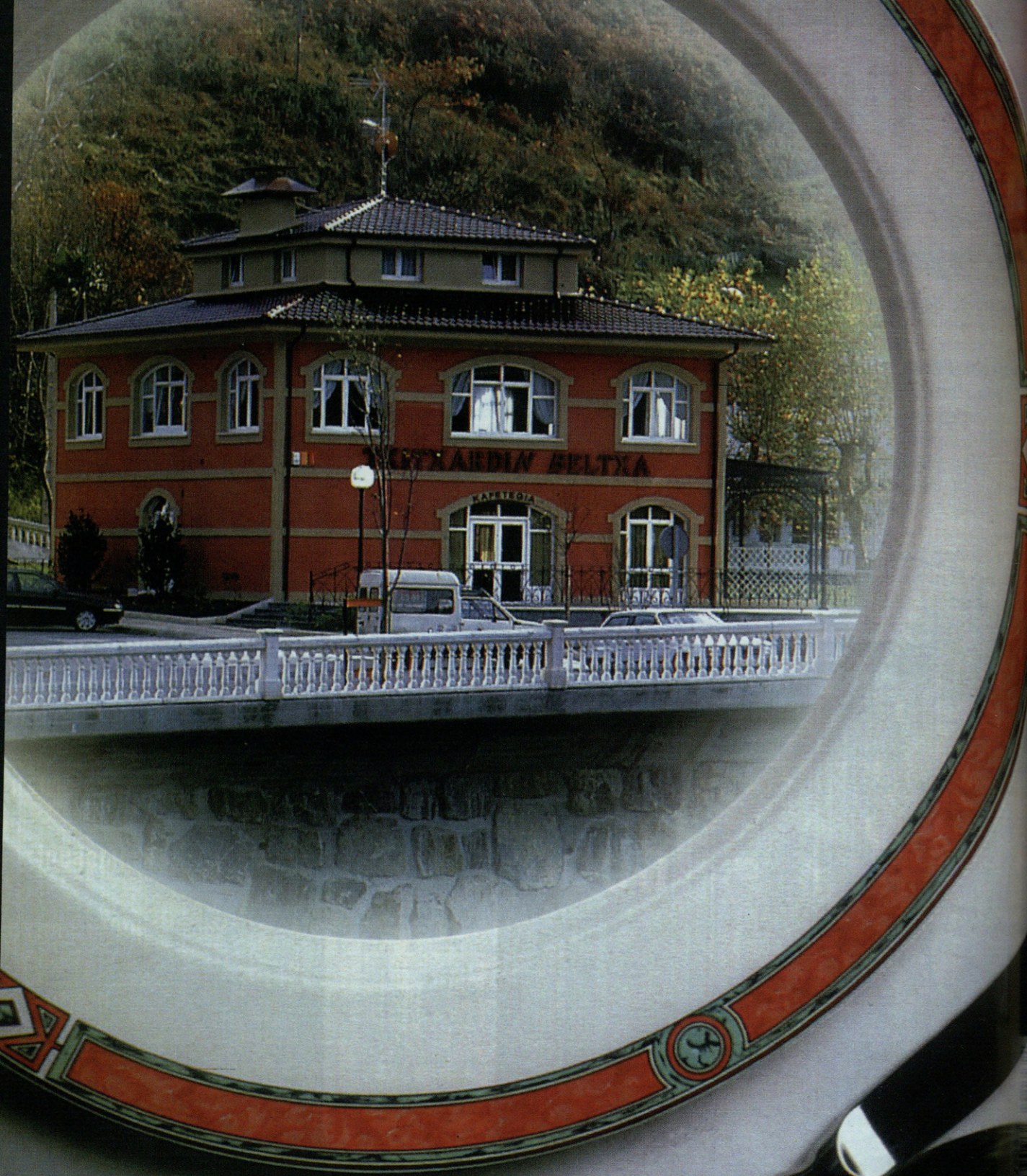
Oparitu itzazu

Eskaerak:

- ▶ ☎ 943 371 545
- ▶ denda@argia.com
- ▶ www.argia.com
- ▶ *ohiko salmenta puntuetan*

TXITXARDIN BELTXA

Oria Etorbidea,

☎ 37 03 04

201601